

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

Odpovědnost za sportovní úrazy a její trestněprávní aspekty

Responsibility for sport's injuries and it's criminallaw aspects

Mgr. Roman Koucký, nar.16.10.1982

konzultant: doc. JUDr. Tomáš Gřivna, PhD.

Duben 2012

Tímto bych rád poděkoval konzultantovi své rigorózní práce Doc. JUDr. et Bc. Tomášovi Gřivnovi za cenné rady a připomínky, které přispěly ke zkvalitnění této práce.

Prohlašuji, že jsem předloženou rigorózní práci „Odpovědnost za sportovní úrazy a její trestněprávní aspekty“ zpracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, že rigorózní práce „Odpovědnost za sportovní úrazy a její trestněprávní aspekty“ nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.4.2012

Mgr. Roman Koucký

Obsah

Obsah.....	4
1. Úvod.....	9
2. Pojem sportu a jeho stručná geneze	14
3. Sport a právo	22
3.1 Vztah sportu a práva.....	22
3.2 Právní aspekty sportovních činností.....	26
3.3 Příklad Bosman	28
4. Sportovní pravidla a jejich vliv na právní posouzení sportovních úrazů	32
4.1 Pojem sportovních pravidel.....	32
4.2 Kolize pravidel s právem.....	36
4.3 Teorie dodržení sportovního pravidla	42
5. Sportovní činnost jako okolnost vylučující protiprávnost.....	45
5.1 Obecně k okolnostem vylučujícím protiprávnost.....	45
5.2 Tři úhly pohledu na úrazy při sportovní činnosti jako okolnosti vylučující protiprávnost.....	48
5.3 Některé koncepce sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost.	49
Teorie přípustného sportovního rizika	50
Teorie svolení poškozeného	51
Teorie nešťastné náhody	52
Teorie nedostatku zavinění.....	52
Teorie sportovního práva	53
Koncepce státního dovolení	53
Teorie vyloučení objektivního základu trestného činu.....	54
Teorie účelu.....	54
Teorie dodržení sportovního pravidla	55
5.4 Shrnutí	55
6. Obecné aspekty právní odpovědnosti za sportovní úrazy	57
6.1 Obecná odpovědnost	57
7. Historický vývoj problematiky odpovědnosti za sportovní úrazy	61
7.2.1 Problematika sportovních úrazů v římském právu.....	61
7.2.2 Problematika sportovních úrazů ve starořeckém právu	61
7.2.3 Sportovní úrazy ve středověku	63
7.2.4 Současný vývoj	65
Německo.....	66
Polsko	67
Francie	69
Anglie	69
8. Soukromoprávní odpovědnost za sportovní úrazy	71
9. Trestněprávní odpovědnost za sportovní úrazy.....	77
9.1 Československá doktrína trestní odpovědnosti za sportovní úrazy.....	77
9.2 Formální stránka trestného činu	81
9.2.1 Objekt.....	81
9.2.2 Objektivní stránka	82
9.2.3 Subjekt.....	86
9.2.4 Subjektivní stránka.....	87
9.2 Společenská škodlivost trestného činu	91
9.3 Sportovní úrazy podle trestního zákoníku.....	92

9.3.1 Okolnosti vylučující protiprávnost v trestním zákoníku a odpovědnost za sportovní úrazy	93
9.3.2 Znaký přípustného rizika.....	95
9.3.3 Meze přípustného rizika	97
9.4 Diferenciace sportovních činností v závislosti na míře rizika vzniku úrazu.....	100
9.5 Jednotlivé trestné činy podle trestního zákoníku v rámci odpovědnosti za sportovní úrazy	104
10. Vývoj odpovědnosti za sportovní úrazy v české judikatuře.....	106
10.1 Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29. 10. 1962, sp. zn. 5 Cz 38/1962, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1963, pod pořadovým č. 15	106
10.2 Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 17.5.1976, ve Sbírce soudních rozhodnutí uveřejněný pod pořadovým číslem 16/1980.	106
10.3 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR pod sp.zn. 25 Cdo 1960/2002	107
10.4 Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 1506/2004	108
10.5 Rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tdo 1355/2006	109
10.6 Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.2.2010 sp. zn. 8 Tdo 68/2010	114
11. Trestněprávní odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy	116
11.1 obecně.....	116
11.2 Pojem právnické osoby	117
11.3 Přičitatelnost chování sportovce právnické osobě	118
11.4 Podmínky odpovědnosti právnické osoby za jednání sportovce.....	120
12. Závěr.....	122

1. Úvod

Sport je, byl a bude pro lidskou společnost fenoménem. Lidé, kteří ve sportovních disciplínách vynikají, se stávají celebritami a jsou společensky uznávanými osobnostmi. V poslední době se úspěch, a to nejen ve sportu, ale v jakémkoliv oboru lidské činnosti, stává tím, po čem každý člověk touží, a pro dosažení vytouženého cíle se člověk snaží udělat v podstatě cokoliv.

V poslední době rozvoje lidské společnosti, zejména v posledních dvaceti letech, lidská společnost dosáhla tak obrovského rozvoje, kdy za tak krátkou dobu společnost nikdy nedosáhla takového stupně své rozvinutosti jako v současné době.

Společnost jako taková se stává liberálnější a některá jednání či skutečnosti, která byla v minulosti tabu, jsou v současné době jednáními a skutečnostmi veřejnosti nejen známými a veřejností diskutovány, ale dokonce jsou to jednání a skutečnosti, která jsou společností vyžadována. Zdrojem a původcem nebývalého rozvoje lidstva jsou patrně moderní technologie, které společnosti zprostředkovávají realitu tak jako nikdy v minulosti. Uvedený aspekt je ještě více podtrhován liberalizací ekonomiky jako takové, kdy každá lidská činnost se stává artiklem, který se podnikatelé snaží prodat a dosáhnout co největšího zisku. Lidskému jedinci je v současné době dostupné v podstatě vše myslitelné, jelikož nedostatkové se stává zbožím, které je společnosti či jedinci nedostupné a lidská společnost nejvíce vyžaduje právě nedostupné statky. Podnikatelé proto nedostupné a ekonomicky výhodné statky snaží společnosti nabídnout s úmyslem maximalizace zisku, avšak časem i nabízené excesy také zevšední.

Sportovní oblast v měřítku shora uvedeném není výjimkou, a tak sport již není pouze činností, která je pro své provozovatele jen koníčkem a způsobem trávení volného času či pohybem z radosti, ale stává se činností, která je v určitém smyslu mobilním kanálem mezi společenskou elitou nebo prostředkem, pro zajištění co nejpříznivější ekonomické situace jedince.

V důsledku výše uvedeného se v oblasti sportu objevují nová sportovní odvětví, u kterých se hlavního sportovního účelu, kterým je překonání protivníka, dosahuje velmi

drastickými prostředky. Právě taková jednání jsou divácky nejatraktivnější a pro pořadatele jsou velkým zdrojem zisku. Dále se objevují sportovní odvětví, jejichž cílem není překonat protivníka, ale překonat za velmi obtížných a extrémních podmínek sama sebe, a kdy sportovci často přeceňují své síly. V tomto smyslu o těchto sportovních odvětvích bývá hovořeno jako o „extrémních sportech“. Je proto běžnou praxí a jevem, že v důsledku provozování zmíněných druhů sportů dochází k častým zraněním či dokonce úmrtím nejen sportovců, ale i třetích osob.

V důsledku takového rozvoje lidské společnosti se i tradiční sporty a jejich průběh při dosahování sportovních cílů dosti mění. Při provozování těchto sportů se začínají používat takové metody, o kterých se v minulosti nikdo neodvážil ani přemýšlet. V důsledku používání těchto metod dochází taktéž k častým úrazům či úmrtím sportovců.

V tomto ohledu je čím dál více oblastí lidských činností upraveno nejrozličnějšími právními předpisy a objevují se předpisy, které se snaží regulovat v podstatě každou důležitou lidskou činnost. Je otázkou, zda tento trend má do budoucna nějaké uplatnění. V souvislosti se zmíněným vývojem sportu a sportovní činnosti, stejně jako s jakoukoliv lidskou činností, která se začne velmi dotýkat hodnot, které jsou společností chráněna, vyvstává potřeba oblast sportu jako takového právně regulovat a u odpovědnosti za sportovní úrazy toto platí dvojnásob.

Každý člověk v soudobé společnosti je vystaven vlivu médií a nemůže si nevšimnout různých sportovních úrazů, vznikajících v souvislosti s provozováním sportovní činnosti. Potom je třeba položit otázku, jakým způsobem vlastně takto vzniklé situace právně posoudit. Při studiu literatury lze shrnout, že posuzovat takovou otázku je velmi nelehké. A právě toto jsou skutečnosti, které mne vedly k napsání této práce.

Z dostupné a v této práci dále citované literatury je patrné, že problematika odpovědnosti za sportovní úrazy je stará jako lidstvo samo. Již ve starověku, ale i středověku byla tato problematika řešena. Je potom až zarážející, že soudobá právní věda přistupuje k řešení problematiky právní odpovědnosti za sportovní úrazy, nejen té trestní, velmi rozdílně a nejednotně.

Trestněprávní ochrana spočívá v tom, že trestní právo určuje, které ze společensky škodlivých činů jsou trestné a stanoví i tresty za jejich spáchání.¹ Tyto společensky škodlivé činy ohrožují či narušují objekty trestného činu. Objektem trestného činu rozumíme právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim stát poskytuje trestně-právní ochranu. Jedná se o abstraktní duchovní hodnoty společenského řádu, které jsou předmětem ochrany v trestním právu a nikoliv o konkrétní předměty vnímatelné smysly.²

Charakteristické pro trestní právo je tedy ochrana společnosti před závažnými jednáními (trestnými činy), která jsou popsána ve zvláštní části trestního zákona. Tato jednání (trestné činy, resp. jejich skutkové podstaty) popsána ve zvláštní části trestního zákona chrání právní statky a hodnoty (předmět ochrany), která uvedená jednání narušují. Tyto hodnoty jsou objektem trestného činu, který trestný čin ohrožuje či narušuje. Objekty jsou v Novotného učebnici rozděleny na obecné druhové a individuální.³ Druhovým objektem, který je při jednáních při sportovních činnostech ohrožen či narušen, je nepochybně život a zdraví člověka.

Je tedy nepochybné, že porucha zdraví či smrt člověka je následkem, který je významný nejen pro trestní právo hmotné, ale hlavně i pro trestní právo procesní. Pokud takovýto následek vznikne při „sportovní činnosti“, nejedná se úplně o standardní způsobení následku, které má trestní právo hmotné na mysli, a jistě cítíme, že se jedná o určitou privilegovanou situaci, která je odlišná od jiných běžných situací, jejichž následkem je porucha zdraví či smrt člověka. Jelikož ani trestní právo hmotné, ani trestní právo procesní takovouto situaci explicitně nezmiňují, je proto velmi těžké takovouto situaci posoudit. Nutno ale konstatovat, že pokud následkem lidského jednání je úraz či dokonce smrt jedince, je zmíněná skutečnost natolik významnou, aby orgány činné v trestním řízení počaly s prověřováním či vyšetřováním takovéto činnosti, kdy uvedenou situaci jsou nuceny nějak posuzovat.

Pro trestněprávní posouzení uvedeného jednání je třeba definovat, co je to vlastně sport. Uvedené je velmi důležité, jelikož mezi běžným jednáním člověka a „sportovním

¹ Novotný O. Vanduchová M. a kol., Trestní právo hmotné, obecná část, 5. Jubilejní zcela přepracované vydání s. 28, ASPI, 2007

² Novotný O. Vanduchová M. a kol., Trestní právo hmotné, obecná část, 5. Jubilejní zcela přepracované vydání s. 148, ASPI, 2007

³ dtto

jednáním“ je velmi neostrá hranice a je třeba obecně vymezit, kterým jednáním zachovat privilegovaný prostor, vzhledem k tomu, aby tento pojem přeci jen neztratil svůj smysl, kterým je bezesporu soutěživost a sportovní zápolení. Jak je potom níže uvedeno, není vymezení tohoto pojmu vůbec jednoduché, ne-li nemožné, avšak je nutné v rámci zachování právní jistoty se pokusit uvedený pojem vymezit.

V návaznosti na pojem termínu sport je nutné zaobírat se i termínem „sportovní pravidla“, jelikož má-li být najisto postavena odpovědnost sportovce za způsobený úraz, potom je třeba stanovit jasná pravidla, co sportovec v rámci provozování své činnosti může, nebo nemůže činit. V tomto smyslu je třeba také vymezit právní relevanci sportovních pravidel, jelikož nejsou odvozena od zákonodárce ani přímo, či nepřímo od státu. Je také třeba vyřešit otázku, zda systém pravidel, jakožto normativní soubor regulí, má povahu pramene práva, či nikoliv.

Následně je třeba věnovat se odpovědnosti obecné, v této práci se snažím popsat a vymezit odpovědnostní specifika sportovní činnosti. Dále na kapitolu o odpovědnosti navazuje téma na sportovní činnost, jakožto okolnost vylučující protiprávnost, jelikož je velice úzce spjata s pojmem sportovních pravidel. Takovýto přístup ke sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, se vyskytoval již ve starověku a současný trend nejen kontinentálního, ale i angloamerického právního systému v tomto vývoji dále pokračuje.

Navazuji dále kapitolou věnující se soukromoprávní odpovědnosti, jelikož pro zvažování samotné trestní odpovědnosti je důležitá i otázka, zda nastává odpovědnost soukromoprávní. Na tuto kapitolu navazuji samotnou trestněprávní odpovědností sportovce za sportovní úraz, na kterou se snažím aplikovat poznatky s předchozích kapitol, kdy samozřejmě neopomínám zdůraznit nové prvky, které přináší již platný a účinný nový trestní kodex, který nabyl účinnosti dne 1.1.2010.

Na závěr této práce se snažím nastínit také pohled české judikatury na tuto velmi nelehkou a nejednoznačnou problematiku.

S ohledem na to, že dne 1.1.2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, si dovoluji rozšířit svou práci i o možnou

trestní odpovědnost právnických osob, jelikož všechny sportovní organizace, jsou ve smyslu tohoto zákona právnickými osobami, byť jsem si vědom tohoto, že za trestné činy proti zdraví zákon odpovědnost právnických osob prozatím nepřipouští.

V celé této práci se zabírám pouze nedbalostními jednáními, v důsledku kterých je způsoben úraz. V případě, že by tento úraz byl způsoben úmyslně, nelze na takové jednání vůbec pohlížet z hlediska výkonu sportovní činnosti, jelikož v takovém případě bude vždy dotyčný sportovec odpovídat dle základů odpovědnosti jak soukromoprávní, tak trestněprávní, bez ohledu na specifika sportovní činnosti, jelikož takováto jednání nemá s výkonem sportovní činnosti nic společného. Ovšem i v rámci nového trestního kodexu by i taková úmyslná jednání sportovců mohly za určitých okolností mít privilegované postavení. Mezní situaci tvoří bojové sporty, kdy jednání sportovce musí zranění soupeře předpokládat a vznik sportovního zranění je tak v nepřímém úmyslu takto jednajícího sportovce, přičemž někteří autoři navrhuji, aby v případě vzniku zranění při provozování těchto sportů byl sportovec stíhán za úmyslný trestný čin. I touto problematikou je třeba se zabírat.

Při studiu dostupné literatury mi však schází jeden jednoznačný názor a to kam až můžou sportovní pravidla zajít. Kde jsou hranice mezi tím, co sportem je a co již sportem není. Lze připustit jako sport činnosti, jejichž účelem bude bezprostředně usilovat o život a zdraví člověka? Principiálního rozdílu mezi takovýmito možnými sporty a již dnešními bojovými sporty lze jen těžko hledat. Při pojetí všech současných doktrín si lze představit sporty, kde účelem sportovního klání bude střelení ze střelné zbraně sportovcem proti druhému sportovci a toto jednání bude upraveno sportovními pravidly. Lze uvedené jednání posuzovat jako sport či nikoliv? Má se přípustnost takového sportu určit apriori nebo až následně po vzniku zranění. Nepřípustnost takového druhu sportu nepochybně zjistíme, avšak již s konkrétní odpovědností konkrétní osoby jednající v dobré víře projednávají před příslušnými institucemi. Kde je však potom právní jistota této osoby? I na tuto otázku se budu snažit najít odpověď.

2. Pojem sportu a jeho stručná geneze

Chceme-li najít určité východisko problematiky právní odpovědnosti za sportovní úrazy, potom je třeba pojem „sport“ umět definovat. Proto vznáším otázku „Co je sport?“ Každá osoba převážně odpoví, že ví, co je sport, avšak jen těžko dokáže tento pojem definovat. Tato otázka se stala předmětem mnoha, a to nejen právních, diskuzí, avšak je to právě oblast právní, resp. právní veřejnosti, která vyžaduje uspokojivou definici tohoto pojmu, na rozdíl od jiných oborů, které si vystačí s definicí více či méně uspokojivou. Důvodem samozřejmě je, aby juristé měli jasnou bezesbytkovou definici tohoto pojmu, kterou by mohli jasně aplikovat. Samozřejmě, pokud zde píšou o právní odpovědnosti za sportovní úrazy, potom je třeba v rámci zachování principu právní jistoty mít o tomto pojmu jasno.

Zajímavé je, že náš právní řád obsahuje kolem 1.000 předpisů, které tento pojem používají, aniž by existovala uspokojivá definice tohoto pojmu.⁴ Kupříkladu v oblasti trestního práva se tento pojem objevuje v trestním řádu v ustanovení § 312, kdy v souvislosti s institutem narovnání jako možném odklonu trestního řízení je jednou z možných podmínek pro použití toho odklonu přispění peněžní částkou, např. na sportovní účely.

Samozřejmě řada teoretiků, jak právních, tak i sportovních je toho názoru, se kterým do jisté míry souhlasím, že uspokojivou definici patrně nalézt nelze. Už však tolik nesouhlasím s názorem, že by vymezení tohoto pojmu mělo zůstat v moci judikatury. V tomto směru si dovoluji konstatovat, že sice pojem sportu nelze patrně uspokojivě definovat, avšak s ohledem na takovou citlivost vztahů vystávajících z takové sportovní činnosti, při kterých následkem je úraz či smrt osoby a na které dopadá obecná úprava právní odpovědnosti, ať již soukromoprávní či trestněprávní, je proto velmi nezbytné pojem sportu pro účely těchto odpovědností systému vymezit. Důvodem je i to, že oblast sportu zahrnuje veliký okruh vztahů, které jsou nepochybně, jak jsem výše uvedl, odlišné od běžných životních situací, na které dopadá obecná právní úprava odpovědnosti, která při standardních metodách interpretace práva nedává uvedeným specifickým společenským vztahům zvláštní právní režim. Dále je i potřebné, s ohledem na specifčnost těchto vztahů, vytvořit jim zvláštní právní režim. Potřebu definice pojmu sport vyžaduje ve své publikaci Právo ve sportu i český autor

⁴ Králík, M., Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001 str. 25 a násl.

Dr. Králík, který konstatuje, že: „tam, kde posuzujeme odpovědnost za způsobené sportovní úrazy podle teoretických témat vytvořených pro typy úrazu v situacích, kde právo neodpovídá na otázku, co těmito sportovními úrazy rozumí, musíme identifikovat, zda činnost, při které došlo k úrazu, je činností sportovní nežli sportem, a dopadají na kritéria vytvořená pro tento typ odpovědnosti vztahů“. Nezbyvá nic jiného, než s tímto názorem plně souhlasit. Z tohoto důvodu si dovolím krátký exkurz do některých teorií, a to nejen právních, které se vztahují k uvedenému pojmu, a následně se pokusím stanovit nezbytné pojmové znaky. Ještě si dovolím poznamenat, že existuje bezpočet definic sportu. Já se pokusím vybrat ty, které jsou v literatuře zmiňovány nejčastěji

V sportovní teorii převládá názor, že sport dostal dnešní podobu na přelomu 18.-19. stol., kdy tělesné aktivity prováděné v daleké minulosti lze dnes chápat jako přirozené předchůdce dnešního sportu. V této souvislosti bývá zmiňováno, že slovo sport vzniklo zkrácením širší formy objevující se ve staré francouzštině jako slovo „desport či deport“, v Anglii jako „disport“.⁵

Na konci 19. stol byl tento pojem definován v Grand Larrousse Encyclopedique jako: „velká série zábav, cvičení a prostého potěšení, která spotřebovává velmi značnou část bohatých nebo zahálčivých lidí.“⁶

Uvedená definice vidí sport jako dobrovolné provozování zábav či cvičení a potěšení a chápe tento pojem spíše jako činnost ve smyslu zábavy, která naprosto pomíjí jakýkoliv prvek soutěživosti. Jako úsměvné lze považovat, že je to činnost pouze a jen zahálčivých lidí.

Ve 20. století definoval tento pojem J. L. Duc jako „veškerá tělesná cvičení mající za účel rozvoj těla, někdy spojená se závoděním, jako jsou jezdecké dostihy, veslování, štvance, střelba, rybolov, lukostřelba, atletika, gymnastika, fotbal, cyklistika, plavání, lyžování, box atd.“ J. L. Duc tedy začíná postihovat vůbec ten nejzákladnější atribut pojmu „sport“, a tím je jeho soutěživost. Zmíněný pojem potom již rozvíjí Quillet touto definicí: „Cvičení mající za účel rozvoj svalové síly, obraznosti, šikovnosti a odvahy, zvláště tehdy, pokud provozují-li se venku a jsou spojena s prvkem soutěžení.“⁷ L. Duc a Quillet tedy začínají otevírat otázku

⁵ tamtéž

⁶ Králík, M., Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001 str. 25 a násl.

⁷ tamtéž

soutěživosti jakožto důležitého atributu pojmu „sport“, kdy absence prvku soutěživosti odděluje sport od pouhého tělocviku.

V české sportovní teorii se pojem „sport“ původně ve velké míře neužíval. Na místo tohoto termínu se spíše užíval termín tělocvik. Česká teorie zabývající se tělesným pohybem hleděla na tento pojem velmi nelibě, čehož důkazem jsou definice tohoto termínu sportovní vědou v 19.stol. Příkladem tohoto je článek, který se objevil na konci 19.stol v časopise Sokol, kde se píše: „V novější době nastupuje, hlavně za příkladem Anglie, namísto rozumného cvičení těla, tedy tělocviku v našem stylu, nerozumné jeho cvičení, kteréžto se jedine za účelem nese, aby jeden nad druhého v závodě vynikl, aby vítěz třeba na úkor vlastního zdraví vysazenou sázku shrábnul. Tedy marnivost na jedné, chtivost peněz na druhé straně. To je sport.“

Slovo „sport“ definoval na počátku 20.stol. dokonce i Ottův naučný slovník, který sport definuje jako: „po výtce nezištnou zábavu spojenou s vynikajícím nějakým cvikem tělesným a provozovanou většinou pod širým nebem, jako jízda na koni a na kole, automobilismus, lov, různé jeho druhy, plavání, veslování, jachting a tělocvik v širším slova smyslu (atletika lehká i těžká), šermířství, bruslení, jízda na lyžích a na sánkách, hry s míčem, střelba, turistika horská apod. Charakteristikou sportu je jistá ctižádost, která snaží se dosíci výsledků co nejlepších a vede k závodům, avšak často svádí k různým výstřelkům a honbě za cenami, jakož přehnanou přípravou k závodům těm (trainingem) nezřídka i zdraví škodí, na úkor sportu samého, jenž svou podstatou jest prostředkem k utužení zdraví. Jako protiváha sportu se klade tělocvik školní, u nás sokolský svými snahami po kráse a půvabném držení těla.“

Představitel české sportovní teorie V. Fiala definoval v 70. letech minulého století sport jako: „pohybovou hru, zábavu původně rekreačního charakteru, provozovanou na čerstvém vzduchu, nyní pohybovou činnost provozovanou jednak za účelem rekreačně zdravotním a výchovným, jednak výslovně za účelem soutěžním, závodním. Tato činnost se vyznačuje snahou po nejvyšším tělesném výkonu a po vítězství nad sportovním soupeřem podle pevných mezinárodně platných pravidel a záznamů o výsledcích. Pojem sportu se

přenesl i na jiné než pohybové zábavné činnosti charakterizované soupeřením či snahou po výkonu.“⁸

Český sportovní teoretik Václav Pacina v jednom svém článku polemizuje s termínem sport v souvislosti s užíváním tohoto pojmu ze strany českých sportovních teoretiků, zejména Tyrše, průkopníka české tělovýchovy, a to následně: „Co všechno se skrývá pod tímhle pojmem, kterého užívá Tyrš tak hojně. Tyrš nikdy neužívá slovo sport či trénink, nýbrž slovo tělocvik. Tělocvik je prostě u Tyrše termín zcela dominantním. Pod tímto pojmem můžeme chápat opravdový tělocvik, tak jak užíváme tohoto slova například pro školní výuku. Tělocvik u Tyrše však znamená ale také sport či tréninkový proces, tělovýchovnou činnost, ale i tělesnou výchovu či tělesnou kulturu.“

Evropská sportovní charta definuje pojem sportu jako: „Všechny formy tělesné činnosti, která, ať již prostřednictvím organizované činnosti či nikoli, si klade za cíl projevení či zdokonalování tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“ Uvedenou definicí se také nechal inspirovat nejen český zákonodárce při přípravě zákona č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ale i většina mezinárodních dokumentů. Východiskem pro stanovení uvedeného pojmu se stal Kodex sportovní etiky, který naznačil směr, kterým se definice sportu bude ubírat.

Ze shora uvedených českých i zahraničních definic lze zcela jednoznačně dovodit, že pojem sport se za poslední tři století vyvíjel, když z pojmu hry se vyvinul v pojem, který v sobě zahrnul soutěživost a určitý stupeň organizovanosti. Pokud se však týká snahy o jakési ať již deklaratorní zakotvení definice sportu do různých nezávazných úmluv či do zákonů samostatných, lze dovodit, že tyto deklarace pojem soutěživosti jako pojmový znak sportu nevyžadují. Příkladem může být již výše zmiňovaný Kodex sportovní etiky vydaný Radou Evropy a v její návaznosti i Evropskou sportovní chartu.

V české právní řádě definice pojmu „sport“ je obsažena v zákoně č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, kdy pro účely tohoto zákona pojem sport představuje „všechny formy tělesné činnosti, které prostřednictvím organizované i neorganizované účasti si kladou za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních

⁸ Libenský, J., Fiala, V.: Některé základní pojmy teorie tělesné výchovy, Teorie a praxe tělesné výchovy, 1961, č. 9, s. 461

výkonů v soutěžích všech úrovní.“ Je všem nutné položit si otázku, zda uvedení zákon definuje sport jen pro účely uvedeného zákona či pro celý právní řád.

Je velmi potřebné říci, že ze shora uvedeného současná nejen česká sportovní teorie, ale i některá zahraniční, na rozdíl od teorie právní, chápe význam termínu „sport“ poněkud úžeji, než je tomu v jiných zemích. V literatuře je zmiňováno, že je to právě sportovní teorie zemí bývalého sovětského bloku, která rozděluje pojmy tělesné kultury a sportu. Česká sportovní teorie tedy, jak je shora uvedeno, chápe pojem sportu za jednu složku tělesné kultury (vedle tělesné výchovy a pohybové rekreace.) Ve světové sportovní teorii, zejména v zemích západního bloku se však používá slova sport identicky k tělesné kultuře. Z toho lze jednoznačně dovodit, že v tomto aspektu se současná česká právní a sportovní teorie budou lišit.

Všechny shora uvedené definice sportu však postrádají jeden podstatný znak, který je právě z hlediska odpovědnosti za sportovní úrazy podle mého názoru velmi důležitý, a který ve své práci uvádí S. Jedruch, kdy za tento nezbytný znak sportu považuje **přímý nebo nepřímý poměr vítězství nad protivníkem bez úmyslu poškození jeho zdraví nebo života.** V tomto smyslu se s tímto názorem velmi ztotožňuji, jelikož tam, kde znakem a účelem pohybové činnosti je přímo ublížit na zdraví či usmrtit jiného člověka, nelze mluvit o sportu. Sportovní činností se nemůže nazývat ani ta činnost, při které v rámci určitého druhu sportu, jehož přímým účelem není způsobit újmu na zdraví a na životě jiného, sportovec o život a zdraví druhého úmyslně usiluje (např. úmyslný faul ve fotbale či hokeji).

Ze shora uvedeného lze dovodit tyto znaky pojmu sport, které však neplatí absolutně pro každý druh sportu⁹:

Pohybová aktivita či psychická námaha

Znak pohybové aktivity je obsažen téměř ve všech druzích sportovních odvětví, nicméně u některých druhů sportu někteří autoři tento znak nepovažují za nezbytný, pokud je tento znak potom nahrazen psychickou námahou, např. u šachů. Samozřejmě je třeba zdůraznit, že ne každá fyzická aktivita je sportem.

⁹ Králík, M., Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001 str. 33 a násl.

Soutěživost, popř. pravidla fair play

Jedná se o znak, který je spojen s dosahováním co nejlepších výsledků, což je nejvýraznější u profesionálního výkonu sportu. Samozřejmě u rekreačního provozování sportu potom není tento prvek soutěživosti v tak vysoké míře uplatňován. Jsem toho názoru, že pokud je naprosto vyloučen tento prvek za současného zachování předchozího, jedná se nikoliv o sport, ale o hru.

Otázkou a stranou však zůstávají v rámci definice sportu neorganizovanými osobami mimo běžná sportoviště. U osob organizovaných ve sportovních sdruženích jsou sportovní pravidla dána předpisy těchto sdružení. Je potom otázkou, jakými pravidly se neorganizované osoby řídí, či mají řídit, a zdali se jedná o sport. V rámci účelu každé hry jsou pravidla patrně určována spontánně konkludentním jednáním či zvyklostmi obecně známými u každého druhu sportu. Bezpečnostní pravidla však v těchto dohodách obsažena asi nebudou, a proto bude každý provozovatel neorganizovaného sportu zavázán obecným principem předběžné opatrnosti či pravidly fair play.

Tradice

Tento prvek vychází z historicko-kulturních a geografických souvislostí. Každý druh sportu prošel svým vývojem a v každé geografické oblasti světa jsou populární jiné druhy sportu, které jsou jiným geografickým oblastem neznámé.

Pravidla

Pravidla jsou nezbytnou součástí všech druhů sportu, jelikož za jejich absence by se provozování sportu změnilo v chaos. Dodržování těchto pravidel je zajišťováno nestranným arbitrem. Podle pravidel je určován sám druh sportu, jeho účel a postupy, jakými lze tohoto účelu dosahovat. Problematice pravidel se budu věnovat v samostatné kapitole této práce.

Dalším a velmi důležitým znakem, který je těmito definicemi opomíjen, je i **dobrovolnost**. Aby se mohlo jednat o sport, musí se sportovci takovýchto činností účastnit dobrovolně, resp. v rámci odpovědnosti za sportovní úrazy u sportů, kde dochází ke kontaktu sportovců, musí být každá ze stran v dobré víře, že jeho soupeř se účastní dobrovolně.

Nepochybně, kdo by k takovéto činnosti byl nucen, nemohlo by se v žádném případě z hlediska odpovědnosti jednat o sport.

Na závěr této kapitoly bych chtěl uvést, že slovo či pojem sport je předně dán mimo jiné atributy jeho pravidly. Jak je níže uvedeno trestní odpovědnost i odpovědnost soukromoprávní je ve většině soudobých doktrín odvozována od sportovních pravidel, kdy jejich dodržení i nedodržení má relevanci pro posuzování takovýchto jednání. V tomto případě je třeba vyřešit otázku, zda sportovní úrazy vzniklé v souvislosti s jednáními v rámci sportovních pravidel, kdy součástí pravidel jsou útoky na hodnoty, které právo chrání, jsou sportem či nikoliv. Existují sportovní disciplíny, např. box, kick box, ultimate fighting, kde je nejbrutálnějším způsobem útočeno na hodnoty chráněné právem. Je otázkou, zda se jedná ještě o sport. Společnost však takové disciplíny za sport považuje. Je však potom otázkou, zda by sportem bylo, pokud by bylo založeno sdružení sportu, jehož účelem by bylo přemoci soupeře střelnou zbraní. V tomto případě, pokud bych přijal uvedenou definici, by taková činnost mohla být nazývána sportem. Mým názorem je, že i takováto činnost by mohla být nazývána sportem, avšak za jediné podmínky, pokud by uvedená sportovní pravidla měla taková opatření, která by minimalizovala riziko ohrožení života či zdraví sportovců.

V tomto směru bych si tedy dovilil přidat ještě jeden pojmový znak pojmu sport, a tím je **dostatečná ochrana života a zdraví sportovců sportovními pravidly**. Uvedeného aspektu si všiml i německý Autor E. Karding¹⁰, který uvádí, že sportovní pravidla musí být přijata k ochraně zdraví a života sportovců.

Pro vztah sportu a práva a pro stanovení pojmu sportu jako takového, je však nepominutelné uvést, jak z výše uvedeného vyplývá, že sportovní činnost lidí lze v dnešní době rozdělit na tři skupiny, resp. 2 skupiny, kdy jedna z nich má dvě podskupiny. Uvedené dělení však nezůstává beze zbytku a lze s ním polemizovat, proto níže uvedené rozdělení sportovních činností dávám spíše ke zvážení pro skutečnost, do jaké míry je třeba posuzovat hranici mezi sportem a právem, přičemž nikterak nezpochybňuji svůj názor, vyslovený v kapitole vztahu sportu a práva, že na jakoukoliv sportovní činnost je možno na základě principu legální licence, stanoveného Ústavou ČR, nahlížet z pohledu práva. Toto dělení však

¹⁰ Karding, E. Strafloosevorsätzliche Körperverletzungen bei Bewegungsspielen, Freiburg 1902 str. 53 a násl.

lze použít jako případné hodnocení trestněprávně relevantních okolností při posouzení, zda způsobení případného sportovního úrazu je trestným činem.

První skupinou je sportovní činnost vykonávanou profesionálními, či poloprofesionálními sportovci, kteří provozují sport nejen pro svoji zábavu, ale je to také jejich hlavním a převážným zdrojem obživy.

Druhou skupinou je sportovní činnost vykonávána sportovci, kteří provozují sport formálně organizovaně formou různých zájmových sdružení, avšak sport je pouze jejich koníčkem, a tato činnost není převážným zdrojem jejich obživy. Tito sportovci se účastní oficiálních amatérských soutěží.

Třetí skupinou je sportovní činnost vykonávána sportovci, kteří provozují sport jako koníček formálně neorganizovaně mimo zájmová sdružení a neúčastní se žádných oficiálních soutěží, nicméně i osoby, vykonávající sportovní činnost touto formou, mohou v rámci provozování sportovní činnosti soutěžit.

Dělení sportovních činností je z hlediska odpovědnosti za sportovní úrazy, jak se v této práci budu níže zabývat, velmi důležité. Pro zvažování odpovědnosti za sportovní úrazy považuji za velmi vhodné a nutné zkoumat i to, zda se úraz přihodil při organizované či neorganizované činnosti, či dokonce při činnosti profesionální, uvedené dělení nepochybně bude velmi důležité i při posuzování trestní odpovědnosti právnických osob za sportovní úrazy.

3. Sport a právo

3.1 Vztah sportu a práva

Sport definovaný v této práci je v dnešní době fenoménem. Jedná se jednoznačně o lidskou činnost, kterou člověk hlavně v minulosti vykonával pro své vlastní potěšení pro uspokojení svých osobních potřeb.

V dnešní době se již však nedá vždy říci, že by sport byl pouze činností, kterou člověk provozuje výhradně a jen pro vlastní potěšení. V současné době se sport stává spíše byznysem a obchodem, založeným na návštěvnosti jednotlivých sportovních utkání, což má za následek korupci rozhodčích, násilnosti diváků, užívání nepovolených preparátů a v neposlední řadě i brutální fauly na spoluhráče. Z tohoto důvodu vyvstává jednoznačná potřeba, aby sportovní činnost byla právem regulována. S tímto samozřejmě souvisí i vliv sponzorů na jednotlivé sportovní kluby a dále i viditelnosti jednotlivých sportovců v médiích.

Na druhou stranu však lze také říci, že účelem sportu přes výše uvedené je i nadále soutěž, měření sil a sportovní zápolení, kdy striktní aplikace obecné právní regulace na tuto činnost je pro sport samotný negativní (ke vztahu sportu a soutěže se budu ještě níže v této práci vyjadřovat).

Odpověď na otázku, kde jsou hranice práva a sportu, je samozřejmě klíčová i pro trestní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy, a to nejen pro odpovědnost sportovců trestní, ale i pro jejich odpovědnost soukromoprávní za tyto úrazy, jelikož některé teorie počítají se sportovní činností jako s okolností vylučující protiprávnost, proto je důležité mít v této otázce alespoň trochu jasno, neřku-li, že pokud již takto uvažují, potom nezbývá, než říci, že sportovní činnost je tedy činností právem regulovanou.

V dílech některých autorů se lze setkat s názorem, že touto kýženou hranicí mezi sportem či sportovní činností a právem je právě ona odpovědnost za sportovní úrazy, což je uváděno i v díle *Šport a právo*, jehož autorem je slovenský právní teoretik Prusák¹¹, který zde uvádí, že „jednu z nejvýznamnějších cest rozvoje vzájemných vztahů mezi sportem a právem

¹¹ Prusák J.: *Šport a právo*, Bratislava, Šport, slovenské telovýchovne vydavateľstvo, 1984 s. 10

zprostředkovává právní odpovědnost. Odtud vlastně přišly nové podněty kooperace mezi právní teorií a právní praxí na jedné a sportovně-tělovýchovnou praxí na straně druhé.“

Samozřejmě, názory na to, do jaké míry mají právní normy regulovat oblast sportu, se někdy více, někdy méně liší. V průběhu 20. století se vytvořily dvě základní protichůdné koncepce regulace sportu právem. První z nich je koncepce, mezi jejíž nejznámější představitele patří Bruno Zauli a která prosazuje názor, že sportovní činnost nemá být regulována právem.¹² Druhou koncepcí, jejímž nejznámějším představitelem je Edward Grayson, je koncepce vyžadující velkou míru zásahů práva do oblasti sportu.¹³ Obě pojetí vztahu sportu a práva rozvíjejí i další autoři, avšak v právní teorii zabývající se sportem či sportovní činností jsou nejvíce zmiňovány teorie těchto dvou osob, a proto jsou nejznámějšími právě tyto teorie Zauliho a Graysona.

Graysonova koncepce

Edward Grayson je nejznámějším průkopníkem regulace sportu právem a byl praotcem britského sportovního práva. Tento autor jednoznačně argumentoval ve prospěch provázanosti provozování sportu a práva.

V článku „Faul trestným činem“ E. Grayson a C. Bond napsali: „Jestliže nějaká osoba myslně či z nedbalosti způsobí jiné osobě škodu, aby jí ať už znemožnila dostat se k míči nebo z důvodu prostého výtržnictví a chuligánství, pak jsou tyto skutky porušením trestního práva. Je jasné, že sportovní funkcionáři neuspěli v pokusu zkrotit v rámci svých sportů toto zlo. Názor, že orgány provádějící dohled nad sportem by měly uzurpovat moc soudů britského právního řádu, nemůže být podpořen žádným přesvědčivým důkazem. Proč by měli pachatelé, kteří spáchali trestný čin v rámci svého sportu zůstat nepotrestáni za svou činnost.“¹⁴

¹² Králík, M. Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001, s. 105 a násl.

¹³ tamtéž

¹⁴ Grayson, E.-C. Bond: Making foul crime, 1993, Solicitos Journal., s. 693

Zauliho koncepce

Tato koncepce je založena na mottu Bruna Zauliho, které zní „Vstoupí-li právo do bran stadionů, přestane být sportem“¹⁵ Zmíněné pojetí prosazuje tzv. mýtus autonomie sportu. Tato právní teorie chápe sport či sportovní činnost jako autonomní činnost a její zastánci chápou způsobené úrazy, které při sportovní činnosti vzniknou, jako automatickou okolnost vylučující protiprávnost bez jakýchkoliv omezení či podmínek. Je třeba uvést, že průkopníci této teorie velice tvrdě odmítají názory E. Graysona.

Mezi tyto odpůrce E. Graysona patří zejména S. Gardiner, který v jednom svém publikovaném článku uvedl¹⁶: „že je naprosto jasné, že si musíme být vědomi rozdílu mezi kárnou podstatou trestního práva a charakterem práva občanského, který spočívá spíše v poskytování náhrady škody. Angažovanost trestního práva ve sportu je problematičtější. Grayson tvrdí, že trestní právo by se mělo aktivně uplatňovat při regulaci násilí na sportovištích a měla by mu být přiznána přednost před zásahem toho kterého dohlížecího orgánu toho kterého sportu. Grayson používá obdobný argument jako v případě sportovního výtržnictví, věří, že násilí je na sportovištích mnohem více dnes, než tomu bylo v minulosti a věří, že toto podporuje jeho argumentaci ve prospěch právní intervence. My však s takovým rozbohem jednoznačně nesouhlasíme. Grayson s nostalgií přivolává časy, kdy ti, co hráli nějaký kontaktní sport, pouze hráli hru a vítězství bylo okrajovou záležitostí. Tento mytologizovaný pohled je ještě umocněn jeho podporou korintských hodnot, kde, například, je-li proti týmu nařizen pokutový kop, brankář ustoupí z branky, a umožní tak vstřelit soupeři gól bez jakéhokoliv pokusu mu zabránit. Takovéto překrucování minulých skutečností jen potvrzuje, že jeho analýza místa sportu ve společnosti je zjevně analýzou, kterou vytvořil zpátečnický měšťák kapitalistické společnosti.“

S. Gardiner ve svém dalším článku uvádí¹⁷, že E. Garyson vidí základní amatérské korintské hodnoty v hodnotách ideálního sportovce. Vidí také, že tyto hodnoty představují stále více vytrácející étos v moderním sportu. Názor, že tyto hodnoty byly fakticky v dějinách sportu dominantní, byl již podroben zkoumání. I v minulosti bylo ve sportu násilí, světskost,

¹⁵ Králík, M. Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001, s. 105 a násl.

¹⁶ Gardiner, S.-Felix A.: Juridification of the football Field: Strategie for Giving Law the Elbow, 1995, Marquette Sports Journal, s. 189

¹⁷ Gardiner, S.: Sport, Society and the Law, Sports Law, Cavendish Publishing Limited, The Glass House, Wharton Street, London, 1998, str. 43

soutěživost a stranickost. Vyzývání hodnot ideálního sportovce je bezpochyby pozitivní ctností tak dalece, pokud je to pouhá účast ve sportu, o co nám jde.

Pro posuzování hranice mezi sportem a právem se lze setkat i jistou třetí teorií tzv. **teorií sportovního práva**, kdy někteří teoretici i praktici i celé školy zastávají a rozvíjejí teorii tzv. sportovního práva, která se odlišuje od řádného práva. Všeobecné právo by mělo platit na celém území celého státu, mimo území stadiónů a sportovních zařízení a sportovní právo by mělo působit právě na tomto území a v těchto sportovních vztazích. Jiná škola říká, že takovýto názor a koncepce nemůže obstát. S koncepcí sportovního práva se však neztotožňuje slovenský právní teoretik J. Prusák, který ve svém díle *Šport a právo*¹⁸ uvádí, že „když na stadiónu při hře dojde k chování či jednání, které mimo stadion nikoho nenechá na pochybách, že je svědkem trestného činu, tak zde teorie tzv. sportovního práva hovoří, že pokud se úraz přihodil při sportu, pak máme co dočinění s okolností vylučující protiprávnost a společenskou nebezpečnost jednání. To samé proniklo i do práva občanského, kde osobě, které vznikla v důsledku tohoto jednání škoda, nevzniká nárok na náhradu škody.“

V pojetí našeho právního řádu se de lege lata plně ztotožňuji s názorem E. Graysona, avšak obohacený o prvky vyplývající s názorů E. Zauliho. Rozhodně odmítám striktní teorii E. Zauliho, o které se dá do jisté míry říci, že je ve svém důsledku až teorií dosti radikální. Sportovní činnost zcela jednoznačně musí mít určitý prostor pro určité zápolení soupeřů, kde se vždy vyskytuje riziko zranění soupeře popř. jiných osob, nicméně tato volnost však nemůže být absolutní. Je tedy na státu, jakožto normotvůrci, do jaké míry nechá volný prostor pro uplatňování sportovní činnosti, tedy do jaké míry bude sportovní činnost regulovat a stanoví tak prostor pro uplatňování této činnosti, která je nepochybně velmi odlišná od jiných lidských vztahů.

Vodítkem pro můj názor je ustanovení čl. 2 odst. 4. zákona č. 1/1993 Sb. (dále jen Ústavy České republiky), které stanoví, že *„každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“*. Z ustanovení uvedeného normativního souvětí zcela jednoznačně vyplývá, že jednání při sportovní činnosti je činností na právu nezávislou, avšak vždy je a bude do jisté míry vždy i činností právní v tom smyslu, že pokud bude tato činnost vykonávána tak, že tato činnost bude v rozporu s právem

¹⁸Prusák J.: *Šport a právo*, Bratislava, Šport, slovenské telovýchovne vydavateľstvo, 1984 str. 11

zasahovat do práv a povinností jiných subjektů, potom nezbyvá nic jiného, než na sportovní činnost aplikovat prostředky platného práva. Jak jsem výše uvedl, je na objektivním právu a volné úvaze normotvůrce, jaký prostor sportovní činnosti poskytne. V takovém případě je již od starověku na sportovní činnost nahlíženo jako na okolnost vylučující protiprávnost, jejíž meze byly stanoveny zákonem.

Pro skutečnost, aby byla sportovní činnost vždy a bezvýhradně okolností vylučující protiprávnost, je zapotřebí, aby tato okolnost byla dána zákonem, což zatím, v našem právním řádu explicitně zakotveno není, avšak v novém trestním zákoníku, který nabyl účinnosti 1.1.2010 je sportovní činnost podřazována pod tzv. přípustné riziko, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, avšak ani toto řešení není de lege lata bez problémů, a dále nutno uvést, že v předpisech upravující soukromoprávní oblast není v ustanovení odpovědnosti za škodu žádná zmínka. Vnímání sportovní odpovědnosti za sportovní úrazy, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost není žádnou novinkou právního vývoje minulého století, jelikož tato teorie byla zastávána již ve starověku, viz výklad k historickému vývoji odpovědnosti za sportovní úrazy.

Definice sportovní činnosti či sportu jako okolnosti vylučující protiprávnost není jednoduchá a této problematice se ve své práci ještě budu dále věnovat ve zvláštní kapitole věnované přímo této problematice.

3.2 Právní aspekty sportovních činností.

Sport je nesporně společenskou aktivitou a je tedy samozřejmě i předmětem zájmu práva, zvláště v dnešní konzumní společnosti, kdy je sport byznysem a zdrojem obživy mnoha lidí. Nutno zdůraznit, že sportovní činnost ať přímo či nepřímo ovlivňuje životy všech lidí ať už sportovců samotných či druhých osob a tím ovlivňuje i celou soudobou společnost.

Samozřejmě i sport, jako každá jiná činnost má v dnešní době také svá specifika své aspekty a sféry.

Typické jsou v této souvislosti zejména následující aspekty:¹⁹

- 1) organizační,
- 2) smluvní a pracovní,
- 3) zdravotní,
- 4) osvětové a vzdělávací,
- 5) finanční,
- 6) hospodářské,
- 7) odpovědnostní.

Ve sféře organizační jde o institucionální zajišťování sportovních činností, jež jsou ovšem rovněž obvykle realizovány v rámci nezbytné společenské kultury. Organizační stránka sportu naráží na základní sdružovací a shromažďovací práva, jakož i na otázku charakteru institucí či institucionálního rámce vhodného pro efektivní a společensky přijatelné organizační zajišťování sportovních aktivit.

Otázky smluvně pracovní upozorňují především na specifické postavení osob, jež se bezprostředně „pracovně“ účastní realizace tzv. vrcholového sportu (zejména sportovci, trenéři, manažeři či členové realizačních týmů).

Zdravotní aspekty souvisejí nejen s odpovědností ve sportu, ale též se zajišťováním zdravotní služby při provozování sportu, určení a kontrole z hlediska ochrany zdraví akceptovatelných podmínek i mezi sportovních aktivit po stránce fyzické i psychické, ale také využití jako terapeutického a rekreačního instrumentu. I zde přistupují aspekty férovosti ve sportu a obecně zdravotních rizik provozování sportu.

Osvětová a vzdělávací činnost ve vztahu ke sportu má informační, propagační, motivační a rovněž regulační funkci. Uskutečňuje se v rámci aktivit státních a mimostátních institucí, podstatnou složku zde tvoří instituce základního i specializovaného školství. Významná je ovšem též úloha hromadných sdělovacích prostředků.

¹⁹ Kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str.15

Finanční aspekty realizace sportovních aktivit odrážejí potřeby materiálního zajištění sportu, a to ze zdrojů veřejných (rozpočtových) i soukromých. Jde o finanční podporu sportu z veřejných zdrojů prostřednictvím státu (na centrální úrovni), ale i regionální a místní veřejné správy a samosprávy. Jde rovněž o podmínky soukromého financování sportu a jednotlivých institucí zde působících, včetně daňové politiky státu.

Navazující hospodářské otázky se týkají obecně ekonomického zajištění sportu, zejména prostřednictvím specifických institucí určených pro realizaci sportovních aktivit a jejich ekonomického a právem stanoveného postavení a charakteru. S tím souvisí rovněž právní aspekty sportovních aktivit, typicky propagačního a reklamního charakteru i zvláštnosti vztahů mezi sportovními institucemi a též osobami účastnícími se realizace aktivit zejména ve vrcholovém sportu.

Problematika právní odpovědnosti sportu, která je i tématem této práce, se vymezuje zvláště v souvislosti s reálnou a aktuální možností vzniku škody na majetku a na zdraví, materiální i morální, jako důsledku provozování sportovních činností. K tomu přistupuje i nikoliv nepodstatná odpovědnost za dodržování vnitřních pravidel, resp. jeho férového postupu ve sportu, jehož podstatou je nejistota ohledně výsledků sportovních utkání, aktivit i sportovních výkonů.

Z výše uvedeného lze jednoznačně dovodit, že sport, resp. sportovní činnost, zasahuje do oblastí, které jsou nesporně právem upravovány, a proto nezbyvá nic jiného, než konstatovat, že i tato činnost v širším smyslu je právem regulována a je nutno mluvit o sportu jako činnosti právní. K regulaci sportovní činnosti se dokonce vyslovil i Evropský soudní dvůr v dnes již v rámci tohoto tématu notoricky známým rozhodnutím ve věci belgického fotbalisty Bosmana.

3.3 Případ Bosman

Případ fotbalisty Jeana Marca Bosmana²⁰, hráče prvoligového belgického prvoligového klubu RCL Liege, začal v polovině roku 1990, kdy tomuto fotbalistovi skončila

²⁰ Rainer, A. Věc Bosman, Právní rozhledy 1996, č.8, s. 389, viz též Svoboda P., Bosman: fotbal versus Evropské právo, Právník 1996, č. 12)

smlouva u tohoto klubu a tento klub podle této smlouvy zaručoval měsíční příjem ve výši 120.000,-belgických franků (BGF). Klub nabídl hráči smlouvu novou, která tomuto hráči zaručovala příjem 30.000,-belgických franků (BFR) za měsíc, což bylo podle belgických předpisů minimem a což bylo ve srovnání s původním kontraktem znamenala značný pokles příjmů tohoto fotbalisty. Bosman odmítl nové podmínky zmíněného klubu akceptovat a uzavřel nový kontrakt s francouzským týmem Dunkerque. belgický tým RCL se však s francouzským týmem Dunkerque, novým zaměstnavatelem Bosmana, dohodl na uzavření kontraktu, na základě kterého měl Bosman u svého původního zaměstnavatele, belgického týmu RCL hostovat, přičemž za toto hostování Bosmana měl Belgický klub RCL zaplatit francouzskému klub Dunquerque částku ve výši 1.200.000 BFR za 1 rok hostování. Francouzský klub Dunquerque však zapochyboval o platební schopnosti belgického klubu RCL a nezažádal u belgického fotbalového svazu o vydání potvrzení k přestupu. Přestup se potom nemohl uskutečnit a hráč Bosman zůstal bez angažmá. Bosman se proto obrátil na belgický soud, který se následně obrátil na Evropský soudní dvůr dle čl. 234 Smlouvy o založení Evropských společenství.

Evropský soudní dvůr se tedy musel zabývat přestupovými pravidly a jejich souladem s právem Evropského společenství a také otázkou cizineckých klauzulí, které umožňují klubu nasadit do utkání omezený počet hráčů cizí státní příslušnosti na základě pravidla 3 cizinci a navíc dva cizinci, kteří hráli bez přerušení alespoň 5 let v dotyčné zemi. Jelikož byl Bosman v Dunquerque zahraničním hráčem, mělo by na něj toto pravidlo dopad. Dále musel Evropský soudní dvůr zkoumat i přestupová pravidla, na základě kterých se v době před tímto případem muselo postupovat tak, že pokud hráči končilo angažmá ve fotbalovém klubu, se kterým měl uzavřenou smlouvu, a tento hráč chtěl odejít do klubu jiného, musel tento nový klub zaplatit původnímu klubu hráče, ze kterého tento odcházel, poplatek za přestup, který UEFA (Mezinárodní fotbalová asociace) obhajovala jako příspěvek na výchovu mladých talentů a k udržení určité rovnováhy mezi kluby.

Evropský soudní dvůr zkoumal, zda nejsou zmíněná pravidla v rozporu s volným pohybem pracovníků podle čl. 39 smlouvy o Evropských společenstvích, který zní: „Volný pohyb pracovníků zahrnuje zrušení jakékoliv diskriminace mezi pracovníky členských států, jakékoliv diskriminace založené na státní příslušnosti týkajících se zaměstnávání, odměny za

práci a jiných pracovních podmínek.“ Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že profesionální fotbal spadá do hospodářské oblasti ve smyslu čl. 2, a proto i hráči patří jako pracovníci pod ochranu čl. 39. Evropský soudní dvůr dále konstatoval a zdůraznil, že je irrelevantní, že přestupové pravidlo není vydáno státními orgány, ale orgány soukromoprávní povahy. Tato okolnost nemůže vyloučit dopad čl. 39. Tento článek zaručuje kterémukoliv státnímu příslušníkovi členského státu Evropské unie, tehdy Evropského společenství, právo opustit domovský stát a za účelem vykonávání hospodářské činnosti odejít do jiného státu. Dále Evropský soudní dvůr uvedl, že přestupová pravidla brání hráčům ve vykonávání tohoto práva. Vzhledem k tomu, že hráč je závislý na dohodě obou klubů a nemůže rozhodnutí o svém novém angažmá ovlivnit, je to výrazný zásah do jeho práv a do svobody pohybu.

Co se týká cizinecké klauzule a volného pohybu pracovníků podle čl. 39 Smlouvy UEFA namítala, že omezení počtu hráčů slouží k udržení národního koloritu ligových týmů a že bez těchto pravidel mohou nejbohatší týmy do utkání nasadit nejlepší hráče světa. Soud však tuto argumentaci nepřijal a konstatoval, že jakékoliv omezení je možné jen z neekonomických důvodů k dosažení sportovních cílů. To znamená, že lze vyloučit přítomnost cizích hráčů v případě zápasů národních reprezentačních týmů. Rovněž nelze souhlasit s námitkou, že pravidlo omezuje pouze počet hráčů nasazených v jednom zápase a nevztahuje na hráče například na tréninku, zimní přípravě atd.

Jakkoliv bylo rozhodnutí Evropského soudního dvora v případě fotbalisty Bosmana v právní teorii a praxi přijímáno rozporuplně, jelikož fotbalové organizace začaly být evropským právem omezovány na jejich ekonomických zájmech, má ve svém principu toto rozhodnutí pro právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy značný význam. Tento význam je dán tím, že Evropský dvůr nahlíží na pravidla sportovních asociací z pohledu právního a dává jasný signál, že tato pravidla, nejen že sama nesmí být v rozporu s právem, ale dokonce důsledky vzniklé na základě těchto pravidel musí být v souladu s právem.

Pokud byly pochybnosti o tom, že sportovní činnost v rámci sportovních pravidel je činností, která je regulována právem, potom toto rozhodnutí jednoznačně stanovuje pravidlo, že na sportovní činnost je nutno vždy nahlížet z hlediska práva. Otázkou zůstává, jak právní regulaci nastavit tak, aby sport neztratil svůj smysl. Tomuto se, pokud budu chtít otázku odpovědnosti za sportovní úrazy osvětlit, budu muset ve své práci také věnovat.

Nutno k případu Bosmann a k doktrinálním závěrům k tomuto případu podotknout, že uvedený rozsudek spíše řeší soukromoprávní sféru sportu a smluvní záležitosti sportovních pravidel v rámci smluvní volnosti stran, která je dána dispozivitou soukromoprávních vztahů. V žádném případě uvedený rozsudek neřeší a ani nemůže řešit oblast veřejnoprávní regulace vztahu, resp. trestněprávní regulaci, jelikož zde není dán prostor odchýlné dohodě subjektů.

4. Sportovní pravidla a jejich vliv na právní posouzení sportovních úrazů

4.1 Pojem sportovních pravidel

Vymezení pojmu sportovních pravidel, jejich legitimacy, závaznosti a vztah k právu je velmi důležitou otázkou pro posouzení sportovního úrazu. Všechny doktríny pro posouzení ať již trestní, či soukromoprávní odpovědnosti s tímto normativním systémem pracují a odpovědnost sportovců od nich více či méně odvozují, ať již je to doktrína francouzská²¹, která chápe sportovní pravidla pouze jako určité vodítko pro posouzení právní odpovědnosti, nebo doktrína německá a rakouská²², která jako podmínku trestní odpovědnosti stanoví porušení sportovních pravidel, či doktrína česká, která chápe porušení pravidla jako porušení principu prevence²³. Mgr. Králík ve své práci uvádí, že ve vývoji lidské společnosti byla sportovní pravidla, resp. jejich dodržení, obvykle považována za jednu popř. jedinou z podmínek vyloučení právní odpovědnosti sportovce za sportovní úrazy²⁴. Otázka právní povahy sportovních pravidel je velmi sporná a v právní teorii na ní neexistuje jednoznačný názor.

Jistě zajímavý názor vyslovil ve svém díle A. Leroy²⁵, který napsal, že je to právě oblast tělovýchovy a sportu vyznačující se největší hustotou pravidel ze všech lidských činností. Tento svůj poznatek autor nazval jako hyperlegalita sportu.

Další jistě zajímavý názor vyslovil i Voltaire:²⁶ „*K hanbě lidí je známo, že zákony hry jsou jediné, které jsou všude jasné neporušitelné a které se dodržují.*“

Při hodnocení a stanovení trestní odpovědnosti za sportovní úrazy tedy zaujímají sportovní pravidla hlavní místo a je velmi nutné se tímto pojmem zaobírat. Je proto velmi důležité, tento pojem vymezit věnovat mu velkou pozornost.

²¹ Králík, M. Právní význam sportovních pravidel pro právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy ve světle doktrinálního vývoje, Časopis pro právní vědu a praxi 2/2006

²² Králík, M. Právní význam sportovních pravidel pro právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy ve světle doktrinálního vývoje, Časopis pro právní vědu a praxi 2/2006

²³ dtto

²⁴ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.ihned.cz

²⁵ Leroy A., Penal Law and Sport, Olympic review, 1981, str. 159, in Prusák J., Šport a právo, s. 83

²⁶ Králík, M. Právo ve Sportu, C.H.BECK, 2001, s. 55

V první řadě si je však třeba objasnit, co sportovní pravidla vlastně jsou.

Podle internetové encyklopedie na serveru www.seznam.cz jsou sportovní pravidla „souhrnem směrnic a opatření určujících v daném sportu činnost soutěžících. Sportovní pravidla stanovují přesné požadavky na prostory, prostředí či plochy, kde se sportovní činnost provádí a vymezují zároveň rozměry, hmotnost, materiál i tvar používaného nářadí a náčiní. Samostatná část pravidel je věnována činnosti rozhodčích, resp. dalších činností zajišťujících regulérní průběh závodu, soutěže či utkání. Sportovní pravidla mají pro každé sportovní odvětví buď mezinárodní, nebo minimálně celostátní platnost, jejich znění je schvalováno mezinárodním či národním orgánem (komisí) a v případě potřeby je upravováno s ohledem na současný vývoj příslušného sportu.“²⁷

Sportovní pravidla jsou tedy v první řadě systémem norem, které vymezují, co je vůbec účelem daného sportovního odvětví, a dále stanovují chování sportovců při vyvíjení konkrétní sportovní činnosti při dosahování účelu daného druhu sportu. Nutno však zmínit, že účelem každého sportu je zvítězit nad svým soupeřem, tedy vždy soutěživý prvek sportovního odvětví, a pravidla vždy určují, kdo je za jakých podmínek vítězem.

Dále však sportovní pravidla také upravují objektivní podmínky při provozování sportovních činností např. čas, po který soupeři zápolí, nebo rozměr sportovišť, ve kterých je přímo uskutečňována sportovní činnost, váhy a rozměry náčiní, které sportovci při své činnosti používají atd. Podle mého názoru jsou pravidla velmi důležitým instrumentem, který specifikuje daný druh sportovního odvětví, a z této specifikace nutně vyplývá i určitý druh rizika, které sportovci při provozování určeného druhu sportu podstupují.

Lze tvrdit, že sportovní pravidla jsou tedy určitý normativní systém, avšak nelze zcela jednoznačně říct, že by dodržování tohoto normativního systému bylo vynucováno státem. Je otázkou, jak sportovní pravidla vlastně vznikala. Sportovní pravidla vznikala pravděpodobně spontánně na základě zvyklostí, které dané sportovní odvětví provázely. Rozhodně to ale nebyla a není státní moc, která by tato pravidla schvalovala, avšak je to státní moc, která prostřednictvím zákonů a jiných právních předpisů formou vrchnostenských abstraktních aktů

²⁷ www.seznam.cz

vymezuje rámec, v jakém tato pravidla mohou volně působit. Tento rámec pravidla nemohou porušit. V tomto smyslu lze v zásadě souhlasit, že i provozování sportovní činnosti je za určitých podmínek okolností vylučující protiprávnost a je možno i hovořit o volném nenormativní prostoru, ve kterém se může sportovní činnost provozovat (viz kapitola sport a právo), je to však státní moc, která musí hranice tohoto volného prostoru stanovit, což je právě otázka nejdiskutovanější.

Samozřejmě i sportovní pravidla, jako každý jiný normativní systém, mají i svůj systém sankcí, který však nevymáhá stát. Ve své práci „Právo ve sportu“ Mgr. Králík uvádí²⁸, že jak v právu, tak ve sportu můžeme však nalézt širokou škálu sankcí, které působí napříč mezi sportem a právem. U práva se jedná zejména o neplatnost právního úkonu, zrušení vadného rozhodnutí, povinnost nahradit škodu a nejzávažší sankce trestněprávního charakteru, které mohou vyústit až v nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody. U práva se jedná o sankce, které v objektivní rovině mají poměrně vysokou míru závažnosti, souvisí to nepochybně s tím, že právem je upraven společenským míněním vyjádřený okruh lidských vztahů, s čímž musí korespondovat i povaha přijímaných sankcí. Ve sportu je situace poněkud odlišná. I zde je nepochybná existence typu sankcí (diskvalifikace, pokuta atd.), jež svým dopadem a závažností mohou směle konkurovat sankcím právním, kromě toho však máme co do činění s velkým množstvím sankcí, jímž je tento význam zcela cizí. Jde zejména o sankce nastupující tehdy, dojde-li k porušení pravidla upravujícího konkrétní průběh sportovní disciplíny.

Lze shrnout, že z materiálního hlediska se sportovní pravidla vyznačují svou normativností a jsou normativním systémem, který určuje, co má být, resp. co nemá být. Z hlediska struktury se sportovní pravidla nikterak neodlišují od zákonných či podzákonných norem. Mají svou hypotézu, dispozici i sankci. Někdy je sportovním pravidlům vyčítána jejich imperfektnost tedy to, že ve sportovních pravidlech chybí sankce za porušení některých dispozic. Jak je však shora uvedeno, sportovní pravidla nejsou odvozena od státu a z tohoto důvodu jsou vždy poměřována, resp. lidské jednání v jejich mezích, se zákonnými či podzákonnými předpisy odvozenými od státní moci. A z tohoto důvodu je tedy nepochybné, že sportovní pravidla a pravidla právní jsou dva samostatné systémy. V právní teorii vyvstává dlouholetý spor, zda sportovní pravidla jsou *preater legem*.

²⁸ Králík, M. Právo ve Sportu, C.H.BECK, 2001 s. 55 a násl.

Nutno si tedy uvědomit, že sportovec je zařazen do obecného systému obecně závazných právních norem, který primárně upravuje jeho chování při sportovní činnosti. Při porušení těchto pravidel a samozřejmě i vzniku sportovního úrazu v důsledku jejich porušení jsou to orgány státu příslušné k rozhodování o tomto porušení a stanovení sankce za toto porušení. Těmito orgány mohou být soudy rozhodující o civilní odpovědnosti tohoto sportovce. Jsou to samozřejmě i orgány činné v trestním řízení, které budou rozhodovat o tom, zda porušení tohoto normativního systému není trestným činem, a pokud bude toto jednání posouzeno jako trestný čin, pak je to soud, jako orgán činný v trestním řízení, který bude rozhodovat o trestní sankci za toto porušení. Dále to může být i správní orgán příslušný k projednání přestupků, pokud porušení tohoto normativního systému bude přestupkem.

V druhé řadě je to sportovec, zařazený do systému sportovních pravidel, upravujících jeho práva a povinnosti, stejně jako statut orgánů oprávněných o nich ve sportovní sféře rozhodovat. Pojmenování těchto orgánů není nikterak upraveno, zpravidla bývají označovány jako sportovně-technické či disciplinární komise²⁹.

Je tedy nepochybné, že kromě rozhodování orgánů státu nebo orgánů od něj odvozených je jednání sportovce v rámci sportovních pravidel posuzováno a případně i sankcionováno jinými na státu nezávislými institucemi. Sawicky³⁰ uvádí, že disciplinárním rozhodnutím se rozumí rozhodování sportovního orgánu, jemuž je svěřeno rozhodovat o uplatnění sankcí v případě provinění, k nimž došlo v důsledku porušení řádů a pravidel sportovních soutěží (tzv. sportovní provinění). Sportovní orgány oprávněné o nich rozhodovat jsou disciplinárními sportovními orgány, v jejichž rámci může působit množství různě nazvaných orgánů vybavených těmito kompetencemi.

²⁹ Králík, Právo ve sportu, C.H.BECK 2001, s.16

³⁰ Sawicky J., Rzyko w sporcie, Sport i turystyka, 1968

4.2 Kolize pravidel s právem

Z výše uvedeného logicky vyplývá, že při vzniku sportovního úrazu, pokud je porušením povinnosti stanovené buď zákonem, nebo povinnosti stanovené sportovními pravidly, může dojít k následujícím průnikům těchto sankcí. Ty uvádí Prusák ve svém díle³¹

Průnik sankcí

1. Dojde k porušení sportovního pravidla, avšak nikoliv k porušení právního pravidla, které nemá sankci ani podle sportovních pravidel a ani podle pravidel právních. Příkladem je porušení některak důležitého pravidla fair play, které však nemá právní relevanci.
2. Porušení sportovního pravidla, avšak nikoliv pravidla právního vyvolá výhradně sportovní sankci.
3. Dojde k porušení sportovního i právního pravidla, po němž by mělo následovat odpovídající použití jak sportovní, tak právní sankce.
4. Porušení právního pravidla při sportovní činnosti není provázeno porušením sportovního pravidla. Sawicky nám dává příklady, kdy k tomuto může dojít (viz níže zmíněný příklad rugbyového hráče, co neporušil sportovní pravidla, ale nedbal náležitě opatrnosti)

K výše uvedenému Králík ve svém díle *Právo ve sportu* uvádí³², že z hlediska obecných principů mezi disciplinárním a soudním řízením nalezneme řadu podobných rysů. Jedním z nich je jejich faktická oboustranná ovlivnitelnost. Jen těžko si lze však představit jakoukoliv formu vzájemného ovlivnění tam, kde v soudním řízení má být přezkoumána správnost napadeného disciplinárního rozhodnutí, což může nastat např. při přezkumu rozhodnutí ukládajícího sportovci peněžitou pokutu.

Je třeba asi dodat a připomenout, že sportovní pravidla nejsou, jak jsem výše uvedl, v žádném případě odvozena od státní moci. Pravidla určitého sportu si stanovují sportovní organizace samy. Lze tedy z formálního hlediska jednoznačně dovodit, že sportovní pravidla,

³¹ Prusák J.: *Šport a právo*, Bratislava, Šport, slovenské telovýchovne vydavateľstvo, 1984,

³² Králík, *Právo ve sportu*, C.H. BECK, 2001, str. 17

a tedy i daný druh sportovní disciplíny, jeho účel a prostředky, jakými se dosahuje vítězství, musí zcela jednoznačně být v souladu se zákonem a podzákonými právními předpisy.

Toto záměrně zdůrazňuji, protože u bojových sportů jako je box, kick box a dále i zápasy ultimate fighting, u kterých v podstatě neexistují žádná pravidla, je otázkou, zda účel a prostředky takového sportu nejsou v přímém rozporu se zákonem. Je však na zvážení, zda se zápasníci při provozování takovýchto druhů sportů z pohledu platného českého práva, nedopouštějí trestného činu ublížení na zdraví podle ustanovení § 145 a §146 trestního zákoníku ve stadiu pokusu. Pokud je jeden ze soupeřů v důsledku jednání svého protivníka omezen na běžném způsobu života na déle než 7 dní ve smyslu ustanovení §122 a naší trestněprávní judikatury, potom by se dopustil dokonání trestného činu. Zavinění sportovce by potom bylo dáno nepřímým úmyslem ve smyslu ustanovení §15 písm. b) tr. zák., jelikož je jasné, že takovýto sportovec je zcela jistě srozuměn s možností trestněprávního následku. Možnost, že by takovýto sportovec nebyl s touto skutečností srozuměn, je vyloučena, tento problém však lze řešit pomocí teorie přípustného rizika.

Na druhou stranu lze ovšem říci, že tyto druhy sportů existovaly již ve starověku a byly velice brutální, ne-li brutálnější než v současnosti. Řešení do jisté míry nabízí níže uvedená (viz kapitola vývoje právní odpovědnosti za sportovní úrazy) myšlenka, kterou vyřkl řecký právník Démosthenes, kdy uvádí, že úmyslem útočníka je zvítězit nad soupeřem a ne mu způsobit smrt. Do jisté míry by se takovéto nahlížení na tyto druhy sportu dalo přijmout jako řešení této problematiky, avšak prostředky, které tyto sportovci užívají (hmaty a chvaty, údery, kopy), jsou zcela jednoznačně způsobilé přivodit smrt nebo jiné zranění, což je jednoznačně prvek, který naprosto dokládá, že pravidla takového druhu sportu jsou v rozporu se zákonem.

Z výše uvedeného vyplývá, že problém nastává tehdy, kdy sportovní pravidla sama či jejich uplatnění v rámci sportovní činnosti jsou v rozporu se zákonem, či podzákoným právním předpisem. Takováto situace je velmi problematická

Je nepochybné, že takováto situace je ve velké kolizi s právní jistotou sportovce, který jedná v dobré víře dodržení sportovního pravidla, avšak orgány veřejné moci vyvodí z takového jednání právní důsledky. Předně je potom třeba i položit otázku, zda druh sportu, jehož pravidla jsou v rozporu s objektivním právem, je ještě sportem či nikoliv. V tomto

smyslu je asi třeba opět polemizovat s tím, co vlastně naplňuje definiční znaky sportu. Jak již jsem v první kapitole o pojmu sport uvedl, je nezbytným definičním znakem sportu mimo jiné i to, že sportovní pravidla dostatečně chrání zájmy chráněné právem. Lze následně patrně dospět k závěru, že pokud bude při provozování sportovní činnosti pravidelně docházet k závažným poraněním, které budou pro sportovce znamenat dlouhodobé léčení či dokonce k úmrtím, potom již asi nelze mluvit o sportu, jelikož sportovní pravidla tento znak sportu nenaplňují.

Následně je třeba i položit otázku, kdo a hlavně kdy rozporuplnost pravidel s právem deklaruje. Ohledně otázky, kdo bude o ni rozhodovat, není pochyb. Je to samozřejmě stát a jeho orgány, které zaručují dodržování objektivního práva. Závažnější otázkou je však kdy. Podle mého názoru je špatný takový přístup, který je však ve většině států uplatňován, že stát poskytuje ochranu až následnou. Takový přístup, jak již jsem uvedl, je v rozporu s principem právní jistoty, jelikož sportovec jednající v dobré víře ve sportovní pravidla způsobí úraz a následně je dovozována jeho právní odpovědnost nemůže ji nic dělat a jen těžko lze jeho jednání kriminalizovat.

K uvedenému problému zaujímá velmi rozumný názor polská teorie, jejíž představiteli jsou Jedruch a Sawicky³³. Sawického teorie vychází z toho, že určitý druh sportu musí být státem uznán za přípustný. Sportovní pravidla by tak měla být buď součástí právního řádu, nebo by na ně měl právní řád odkazovat, kdy hlavně u kontaktních druhů sportu by stát měl sportovní pravidla buď sám, nebo pomocí organizací, na které deleguje svou pravomoc, předběžně kontrolovat. V takovém případě by dodržení sportovního pravidla mělo pro sportovce znamenat jeho nepostižitelnost a bylo by tak nemožné dojít k následnému zjištění kolize sportovní normy s normou právní. Uvedená teorie je již zastáním shora uvedené teorie sportovního práva.

Obdobný názor na vyřešení kolizní situace, aby dodržení sportovního pravidla bylo současně i dodržením právní normy, zastává polský právní teoretik Jedruch,³⁴ který klade důraz na to, aby sportovní pravidlo bylo obsahem právní normy, tedy aby toto sportovní pravidlo bylo stanoveno zákonem nebo v podzákoněm právním předpise vydaným na

³³ Sawicky J.: Soudci, omyly a paragrafy. Orbis, Praha 1966, str. 266 - 238

³⁴ Jedruch, S. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w uprawianiu sportu, Wydawnictwo prawnicze, Warszawa, 1972, s. 30.

základě zákona k jeho provedení. Jedruch ve svém díle dále uvádí, že za uvedené situace je dodržování sportovních pravidel garantováno státními orgány a sportovní pravidla získávají v těchto podmínkách charakter norem právních a jejich závaznost je potom stejná jako u každé jiné právní normy. Stanoví pak podmínky právních vztahů a v jejich rámci i právních vztahů trestněprávních.

Dalším způsobem řešení kolizní situace norem právních a sportovních, zmiňované Jedruchem³⁵, je situace, pokud je sportovním pravidlům připisován právní význam, což je situace, kdy sportovní pravidla sice nejsou součástí právních norem a nejsou přijímána zákonodárnými sbory, avšak jsou tato pravidla přijímána prostřednictvím sportovních orgánů, kdy státní orgány na základě obecných právních předpisů porušování těchto pravidel sankcionují a připisují jim určitý právní význam. V literatuře je takovýmto příkladem zmiňován trestní zákoník Ekvádoru ve 30. letech 20. století, kdy při stanovení hranic trestní neodpovědnosti sportovce za sportovní úraz odkazoval na sportovní pravidla jako jednu z podmínek beztrestnosti.

Princip obezřetnosti

V literatuře je však někdy dále argumentováno tím, že sportovec při sportovní činnosti v rámci pravidel je ještě vázán povinností dostatečné obezřetnosti. Z takového názoru vyplývá, že i když jsou sportovní pravidla dodržena, ještě to nutně neznamená vyloučení právní odpovědnosti sportovce za sportovní úraz. K tomuto opět lze citovat názor, který vyslovil Sawicky³⁶, který poukazuje na to, že na duševní stav sportovce při sportovní činnosti, který se snaží dosáhnout co nejlepších výsledků, vylučuje, aby v rámci dodržení sportovních pravidel dodržel princip obezřetnosti.

Jinou situací však, jak také rozlišuje polský teoretik Grubiński, je případ, kdy sportovec sice dodrží pravidla, avšak jeho úmyslem není dosahování sportovního cíle při sportovní činnosti, ale jeho záměrem je zranit druhého sportovce. Takovýto sportovec potom

³⁵ Jedruch, S. *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w uprawianiu sportu*, Wydawnictwo prawnicze, Warszawa, 1972, s. 30. A násl.

³⁶ Sawicky, J.: *Soudci, omyly a paragrafy*, Orbis, Praha 1966, str. 237 - 238

nejedná v hranici přípustného rizika a nastává jeho právní odpovědnost. Lze však přisvědčit tomu názoru Grubiínského, že takováto situace by byla velmi špatně prokazatelná

V literatuře, konkr. v článku Mgr. Králíka³⁷, jsou citovány dva případy, kdy soudy odsoudily sportovce, kteří i při dodržení sportovních pravidel způsobili úraz a bez ohledu na dodržení sportovního pravidla byli sportovci odsouzeni. Ovšem právní teorie v názoru na tyto dva případy zůstala poněkud rozpolcená.

Prvním příkladem je případ ragbyového hráče Chevaliera u soudu v Bourg v roce 1935, který posuzoval trestní odpovědnost sportovce za způsobení smrti člena soupeřícího týmu v průběhu ragbyového zápasu, přičemž disciplinární komise, která zkoumala jednání stíhaného sportovce, je posoudila jako souladné s pravidly tohoto sportu a žádnou sankci mu neuložila. Naproti tomu trestní soudci sportovce odsoudili za nedostatek sportovního ducha a nevyňaložení v takových případech nutné opatrnosti (obezřetnosti), která překračuje požadavky zakotvené v minimální podobě ve sportovních pravidlech.

V právní teorii se začalo vedle požadavku na dodržování sportovních pravidel hovořit o kritériu vyšším, kterým byla sportovní kázeň. V některých sportovních rozhodnutích bývá vyjádřen názor, že ochrana zdraví sportovců by nebyla dostačující, pokud by jediným kritériem bylo dodržení sportovního pravidla.

Na základě shora uvedených úvah v případě ragbyového hráče byl v obdobném případě v roce 1950 odsouzen v Římě jeden z italských fotbalistů. Soud posledního stupně ve svém rozhodnutí konstatoval: „Při sportovních soutěžích je nutno k obvyklé opatrnosti platící ve styku mezi lidmi a k obvyklé povinnosti dodržovat bezpečnostní předpisy připojit navíc zvláštní opatrnost a zvláštní povinnost dodržovat zásady a pravidla hry. Z těchto zvláštních povinností vyplývá nutnost humánní bdělosti sportovce, spočívající v kontrole vlastního chování v každém okamžiku, aby nebyla narušena tělesná nedotknutelnost protivníka a třetích osob. Proto může být trestně odpovědný závodník, který v utkání náležitě nesplnil onu mimořádnou povinnost kontrolovat ve jménu humánní bdělosti vlastní jednání, i když dodržoval pečlivě všechny předpisy a pravidla stanovená pro dané sportovní odvětví.“

³⁷ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.ihned.cz

Zobecňujícím závěrem na základě těchto dvou případů, jak Králík uvedená rozhodnutí ve svém citovaném článku hodnotí, je, že v jejich pojetí představuje dodržení sportovních pravidel toliko vyjádření minimální míry obezřetnosti a opatrnosti, nedostačující však bez dalšího k závěru o absenci odpovědnosti sportovce za sportovní úrazy. Obě citovaná rozhodnutí byla právní vědou přijata velmi kriticky³⁸.

Sawicky k této problematice dále uvádí³⁹ „Pohnutky, jimiž byli vedeni italští soudci, jsou pochopitelné. Chtěli předejít dalšímu zhrubnutí sportovních her zavedením dalšího prvku, podmiňujícího právnost jednání sportovců. Jeho neurčitost a pružnost by však bohužel v praxi mohly změnit dodatečnou ochranu lidských hodnot v Damoklův meč, který by zůstal viset nad hlavami sportovců. Náhodné a libovolné použití oné dostatečné zásady kontrolovat pohyby ve jménu humánní bdělosti – by mohlo ztížit a dokonce znemožnit všechnu sportovní činnost. Proto byl tento požadavek všeobecně zavržen jak teorií, tak praxí.“

Otázkou při řešení této problematiky však je, co je obezřetnost při sportovní činnosti, nebo spíše jaká je hranice této obezřetnosti a zda lze tuto obezřetnost na sportovci při sportovní činnosti v zápalu vůbec požadovat, pokud sportovec dodrží při své sportovní činnosti pravidla. Myslím však, že obezřetnost nelze asi zcela jednoznačně definovat a bude záviset na konkrétních aspektech jednotlivých případů. Na sportovci, který se však účastní klání, nelze nějak velkou míru obezřetnosti požadovat, jelikož tato míra obezřetnosti by měla být provedena právě sportovním pravidlem a měl by to být orgán veřejné moci, který by měl posoudit, zda tato pravidla dostatečně princip obezřetnosti ve svých konkrétních ustanoveních zakotvují.

Podle mého názoru lze princip obezřetnosti v rámci posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy zohledňovat, avšak velmi omezeně, zejména pak ve sportovních činnostech, které jsou provozovány organizovaně. Princip obezřetnosti by měl být kladen na případy, kdy sportovec svým jednáním nesleduje legitimní sportovní cíl, ale zranění druhého sportovce či soupeře.

Lze asi jen těžko po sportovci, který vykonává sportovní činnost, jehož psychika je zatížena dosažením sportovního cíle, spravedlivě požadovat, aby jeho pohyby byly

³⁸ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.ihned.cz

³⁹ Sawicky J.: Tajemství paragrafů, Orbis, Praha 1970 s. 259 a násl.

kontrolovány tak, aby někomu jinému nezpůsobil zranění. V takovém případě sport ztratil svůj smysl. Princip obezřetnosti by měl být dán právě sportovními pravidly a sportovní pravidla by měla být koncipována tak, aby tomuto principu bylo učiněno za dost. Pokud bude tato podmínka dodržena, lze přijmout závěr, že dodržáním sportovního pravidla je současně i dodržáním principu obezřetnosti.

4.3 Teorie dodržení sportovního pravidla

V průběhu právních dějin od starověku je běžně přijímáno, že pokud sportovec dodrží sportovní pravidla, potom neodpovídá za sportovní úraz. Od uvedené zásady je také odvozena sama teorie dodržení sportovního pravidla. Uvedená teorie v nejryzejší podobě odvozuje bez dalšího odpovědnost sportovce od toho, zda sportovec při provozování sportovní činnosti dodržel či nedodržel sportovní pravidla. Dodržení sportovního pravidla chápe tato teorie jako okolnost vylučující protiprávnost.

Uvedená teorie je protkána celou historií vývoje odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy. Časem se však k této jediné podmínce vyloučení odpovědnosti přidávaly i podmínky další. Příkladem je názor německého autora E. Kardinga⁴⁰, který k této podmínce přidává ještě dobrovolnost poškozeného sportovce na výkonu sportovní činnosti. Prvek dobrovolnosti je odrazem svolení poškozeného s rizikem, které vyvstává s provozováním hry v rámci sportovních pravidel. Uvedeného názoru je i německý sportovněprávní teoretik Fritzweiler, který vychází z názoru BGH, který ve svém rozsudku z roku 1974 uvádí, že „Ten, kdo se účastní fotbalu, počítá zásadně se zraněními, kterým se ani při hře v souladu s pravidly nelze vyhnout.

Otázka dodržení sportovních pravidel však není jednoznačná a je v dostupné literatuře velmi sporná, pokud sportovní pravidla nejsou v souladu s právem.

⁴⁰ Karding, E.: *Straflorevorsätzliche Körperverletzungen bei Bewegungsspielen*, Freiburg, 1902, str. 53 anásl., viz též Králík, M. *Trestněprávní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy (teoretický a doktrinní úvod do problematiky)*, Trestní Právo 8/2006, Orac

V díle⁴¹ „Otázky sportovního práva“ její autoři zvažují vyloučení odpovědnosti sportovce teorií dodržení sportovního pravidla, kde je nabízena celá škála názorů různých světových právních teoretiků, kteří dovozují, že samotná odpovědnost sportovců je vyloučena, pokud sportovec při způsobení sportovního úrazu dodrží stanovená pravidla. Tito autoři se však již nevyjadřují k situaci, pokud jsou sportovní pravidla v rozporu s právem. Uvedeného problému si všímá i angloamerický právní vědec C.S. Kenny, který dovozuje beztrestnost sportovce za sportovní úraz dodržím sportovního pravidla, avšak toto podmiňuje tím, že zranění bylo způsobeno v průběhu legální sportovní disciplíny. Pokud by byla sportovní disciplína nelegální, potom by byla odpovědnost sportovce za sportovní úraz dána. Německá doktrína tuto problematiku řešila tak, že pravidla jsou pro ochranu zdraví sportovců, a pokud jsou tato pravidla porušena, potom nastává trestní odpovědnost sportovce.

Nelze pominout ani názor polského právního teoretika Sawickeho⁴², představitele polské doktríny, který legálnost sportovní činnosti a důsledků tím spojených spojil se splněním tří podmínek:

- 1) určité sportovní odvětví je státem považováno za dovolené,
- 2) účast sportovců ve sportovních kláních je dobrovolná,
- 3) sportovci účastníci se sportovního zápolení dodržují pro ně závazná sportovní pravidla.

K problematice sportovních pravidel autoři v publikaci „Otázky sportovního práva“ také přicházejí s názorem opačným, tedy že sportovní pravidla jsou mimoprávní normativní pravidla, která mají určovat chování sportovců v průběhu sportovních soutěží. Jejich hlavním účelem je regulovat činnost soutěžících sportovců, nikoliv rozlišovat jednání po právu a proti právu. Sportovní pravidla tedy mají zvláštní charakter a nelze je použít ke stanovení protiprávnosti jednání. Současně ale mají sportovní pravidla významný vliv na posouzení protiprávnosti jednání a případného zavinění a v zásadě je tedy možno je do jisté míry pojímat jako standardy požadované péče.

⁴¹ Kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str.38

⁴² Sawicky J.: Tajemství paragrafů, Orbis, Praha 1970 s. 259 a násl.

Z hlediska trestněprávní nauky však sportovní pravidla, byť nejsou odvozena od státní moci formou zákona či jiného právního předpisu, mohou mít svoji právní relevanci v rámci posuzování materiální stránky trestného činu, tedy v posuzování společenské nebezpečnosti daného jednání, tedy že pokud sportovní pravidla budou sportovcem dodržena, potom jeho jednání nevykazuje známky společenské nebezpečnosti a takovéto jednání tedy nemůže být trestným činem. Nicméně takovéto chápání trestného činu již není reflektováno novým trestním zákoníkem, zák. č. 40/2009 Sb. K tomuto viz kapitola okolnosti vylučující protiprávnost trestněprávní odpovědnosti za sportovní úrazy.

K vyřešení této patové situace zastávám názor, že pokud jsou sportovní pravidla součástí zákonné či podzákonné normy, lze potom přijmout teorii dodržení sportovního pravidla jako okolnost vylučující protiprávnost. V jiném případě tuto situaci takto řešit nelze, jelikož nejsou žádným zákonným předpisem dány hranice konkrétní sportovní disciplíny a z takovéhoho důvodu by se sportem mohly stát i činnosti, které jsou neslučitelné s demokratickými principy právního státu.

Řešením této problematiky může být, že sportovní činnost by měla být posuzována v rámci přípustného rizika, které je za jistých okolností pojmáno jako činnost provozovaná v rámci stanovených sportovních pravidel. V tomto smyslu jsou pravidla jakožto systém, který má chránit zdraví a život sportovců při provozování sportovní činnosti, měřítkem pro stanovení odpovědnosti sportovce za způsobený úraz.

5. Sportovní činnost jako okolnost vylučující protiprávnost

5.1 Obecně k okolnostem vylučujícím protiprávnost

Jak jsem ve své práci v kapitole věnované vztahu sportu a práva uvedl, existují koncepce, které sportovní činnost jednoznačně považují za okolnost vylučující protiprávnost. S tímto názorem se můžeme setkat už ve starověkém Řecku za období vlády Solóna.

V určitých sportovních disciplínách bylo zranění i smrt součástí pravidel hry, což se odráželo i v systému hodnocení vítězství a prohry. V Solónových zákonech⁴³ nacházíme ustanovení, podle kterého je smrt sportovce při sportovní činnosti, která nastala jako důsledek zranění, dostatečným důvodem vyloučení protiprávnosti, popřípadě zavinění. „Jak někdo někoho zabije neúmyslně při závodech, anebo zastihnutého v domě, anebo nepoznávajíc ho v boji, anebo při manželce, anebo při sestře, anebo při dceři, anebo při souložnici, se kterou má svobodné děti, za to nechť není stíhaný pro zabití“. Z hlediska trestněprávního i občanskoprávního při ublížení na zdraví (těžké újmy na zdraví či smrti) je třeba si všimnout zejména stupně a formy zavinění, které má znaky nedbalosti, což je i závěrem Solónovy dikce, která vylučuje, aby byl sportovec trestně stíhaný pro neúmyslné zabití. Pokud však sportovec naplnil nějakou jinou skutkovou podstatu trestného činu, potom ani v čase dávného slavného řeckého zákonodárce nestálo v cestě nic potrestat sportovce za tento trestný čin.

S tímto výše uvedeným principem netřeba nic jiného nežli souhlasit. Z hlediska dnešního platného práva je však problém s tím, zda jsou pravidla v souladu s právním řádem našeho státu, jelikož tato nemají formu zákona ani jiného pramene práva. Možno na ně s jistým odstupem nahlížet jako na určitou normativní smlouvu.

Nepominutelným znakem každého trestného činu, i pokud budeme hodnotit trestnost jednání, při kterém došlo ke sportovnímu úrazu, je mimo výše uvedené (obecné znaky trestného činu, speciální znaky trestného činu, materiální znaky) i jeho protiprávnost. Tato protiprávnost je odrazem charakteru trestního práva jako prostředku ultima ratio. Už z logiky

⁴³ Oliva P.: Solón, Praha 1971, s. 171, viz též Leoni B. Freedom at the law, New York, 1961, s. 75, či Aristoteles, Etika Nikomachova. Prekl. Španař J. Bratislava 1979.

věci jednoznačně vyplývá, že pokud osoba vykonává své právo, potom nemůže být za tento výkon svého práva trestně odpovědná.

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou z hlediska trestní odpovědnosti okolnostmi, za nichž nelze kvalifikovat jednání jako trestný čin. Už řadu let je v trestněprávní teorii veden spor o to, zda protiprávnost je již součástí typových znaků trestného činu, či zda je součástí až trestného činu jako takového, aniž by byla typovým znakem trestného činu, tedy součástí skutkové podstaty trestného činu. Zejména v německé trestněprávní teorii existují dva úplně odlišné pohledy na tuto problematiku. První teorie zastává názor, že protiprávnost je znakem skutkové podstaty trestného činu, a druhá je teorie negativních znaků skutkové podstaty trestného činu.

Prof. Solnař⁴⁴ a kol. k těmto striktním teoriím uvádějí, že tyto striktní teorie se snaží řešit tuto otázku pro celý obor trestního práva bez zřetele k povaze a konstrukci dispozic trestního zákona a tzv. skutkových podstat a jsou názoru, který ve svém díle dávají ke zvážení, že je třeba důsledně rozlišovat tyto skupiny trestných činů:

- a) Kde zákon uvádí neoprávněnost, protiprávnost, jako znak dispozice nebo u opominutí vůbec povinnost konat, tam je tento znak také složkou typových znaků trestného činu. Pak se na něj musí vztahovat i zavinění a platí o něm vůbec zásady o tzv. normativních znacích trestného činu.
- b) Kde čin charakterizovaný v dispozici je nutně čin protiprávní, je existence jeho znaků dostatečným dokladem jeho protiprávnosti. Tzv. důvody protiprávnosti se tu téměř nemohou uplatnit.

Prof. Solnař a kol. se přiklání tedy k tomu, že protiprávnost je vždy součástí skutkové podstaty trestného činu a je tak i jeho typovým znakem. Z tohoto důvodu tedy osoba jednáající za okolnosti vylučující protiprávnost splňující její podmínky, a to i sportovec jednáající za okolnosti vylučující protiprávnost naplňující její podmínky nemůže nikdy naplnit skutkovou podstatu trestného činu.

⁴⁴ Solnař, V., Císařová, D., Fenyk, J. Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání, Nakladatelství Orac, 2004, str. 130, viz též Solnař, V. Základy trestní odpovědnosti, Praha, Academia 1972, s. 84, viz též Solnař, V., Císařová, D., Fenyk, Vanduchová, M.: Systém českého trestního práva, Nakladatelství Novatrix s.r.o. Praha, 2009, str. 108 a násl.

Okolnosti, které vylučují protiprávnost či trestnost činu, lze dělit do různých skupin. Prof. Solnař a kol. v citovaném díle „Základy trestní odpovědnosti“ uvádí následující dělení podle polské a sovětské trestněprávní nauky:

I.I. Sulickij dělí důvody dle obsahových hledisek na tři skupiny:

- a) okolnosti, v nichž je jasně vyjádřena prospěšnost a právnost chování lidí. Sem patří nutná obrana, opatření směřující k zadržení zločince, krajní nouze, splnění příkazu zákona, splnění povinnosti i služby a povolání
- b) okolnosti, které třebaže vylučují nebezpečnost činů pro společnost a trestnost činů, nečiní v řadě případů tyto činy společensky prospěšnými a právními. Sem náleží dobrovolné ustoupení od trestného činu, svolení poškozeného, malý význam porušení práva, změna zákona, změna sociálně politických okolností
- c) fyzické donucení či nepřekonatelná síla

Okolnostmi vylučujícími protiprávnost jsou však dle názoru Solnaře pouze důvody uvedené ve skupině a) a za jistých okolností i svolení poškozeného.

V polské trestněprávní literatuře dělí okolnosti vylučující protiprávnost L. Gardocki na následující skupiny:

- a) vylučující protiprávnost činu (kontratypy-nutná obrana, krajní nouze, plnění povinnosti, svolení poškozeného, lékařské zákroky, trestání nezletilých, výkon sportovních činností, dovolené riziko, obyčej atd.)
- b) vylučující vinu (nepříčetnost, plnění rozkazu, právní a skutkový omyl)
- c) vylučující společenskou škodlivost činu, kdy schází pouze materiální znak činu

Bez ohledu na shora uvedené znamenají okolnosti vylučující protiprávnost vyloučení trestní odpovědnosti.

5.2 Tři úhly pohledu na úrazy při sportovní činnosti jako okolnosti vylučující protiprávnost.

Co se týká sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, lze se ztotožnit s tvrzením, že v současné době ovládají sport a tělovýchovu mnohé teorie i koncepce vyloučení protiprávnosti, které jsou odvozené také od zákonných důvodů vyloučení protiprávnosti. Středem všech teorií hledajících i nacházejících cestu k vyloučení protiprávnosti proniká domněnka, že tam, kde se při sportovní hře i při sportovním soutěžení dodrží pravidla soutěže, může nastat jakýkoliv následek, ba dokonce i smrt sportovce bez toho, aby vznikla právní odpovědnost sportovce. V názorech, jak na tuto věc třeba právem nahlížet, existují bohužel rozpaky, rozdílná stanoviska a nejednotnost.

Existují tři úhly pohledu na danou problematiku. První úhel pohledu je již v kapitole o vztahu sportu a práva zmíněná teorie E. Graysona, který na provozování sportovní činnosti nahlíží jako na jakoukoliv jinou činnost a odmítá jakékoliv privilegované postavení sportovců při provozování sportovní činnosti. Druhým úhlem pohledu je již také v uvedené kapitole zmiňovaná teorie B. Zauliho, který vylučuje jakoukoliv odpovědnost sportovce za sportovní úraz.

Třetí linií je linie nacházející se mezi těmito dvěma proudy, která definuje hranice odpovědnosti za sportovní úrazy, která připouští aplikaci práva na provozování sportovní činnosti.

Slovenský právní teoretik Prusák⁴⁵ tyto koncepce dělí do svých třech názorových skupin. První skupinu tvoří ti představitelé názorové skupiny, kteří vylučují právní odpovědnost sportovců při sportovní činnosti. Podle Prusáka mají tito před platným právem zavřené oči. Druhou názorovou skupinu tvoří ti, kteří připouštějí právní odpovědnost jen v určitých případech. Ti mají podle Prusáka jedno oko zavřené a druhým okem hledí na platné právo. Konečně třetí názorovou skupinu tvoří ti, kteří neuznávají žádnou sportovní imunitu nebo exterritorialitu sportovišť, mají otevřené oči a upírají stejný pohled na ty, kteří jsou trestně i občanskoprávně odpovědní bez ohledu na to, zda jsou sportovci nebo nesportovci a zda došlo k deliktu při sportovní činnosti anebo daleko od jakéhokoliv sportoviště.

⁴⁵ Prusák J.: Šport a právo, Bratislava, Šport, slovenské telovýchovne vydavateľstvo, 1984

Za určitých okolností, v případě, že objektivní právo nebude mít tuto činnost, jakožto činnost privilegovanou, zakotvenu, lze s názorem Prusáka souhlasit, nicméně je třeba si uvědomit, že aby první a druhá skupina neměly před platným právem jedno oko či obě oči zavřené, pak by objektivní právo mělo poskytnout sportovní činnosti určité privilegované postavení, jelikož je žádoucí, aby za úraz, který vzniknul v souvislosti se sportovní činností, nenesl sportovec soukromoprávní ani trestněprávní odpovědnost, zvláště tehdy, pokud je na sportovní činnost již od pradávna nahlíženo jako na činnost společensky prospěšnou a tedy potom nelze za jistých okolností v rámci provozování této činnosti činit sportovce odpovědnými. V případě, že budou tyto okolnosti normativně upravené, potom první ani druhá skupina nebudou moci mít před právem jedno či obě oči zavřené.

Řešením dané problematiky je právě zakotvení sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, a jak z historického, tak dnešního právního pojetí je toto řešení asi nejlepší. Právě z této prostřední teorie vycházejí následující koncepce odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy.

5.3 Některé koncepce sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost.

Právě z historického exkurzu v této práci uvedeného, je patrné, že zakotvení sportovní činnosti, jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, není nic nového a toto řešení existovalo již od pradávna. Otázkou však zůstává, jak tyto hranice prostřednictvím vymezení okolností vylučujících protiprávnost nastavit, aby sport zůstal sportem a aby nebyly touto činností zbytečně porušovány hodnoty, které jsou objektivním právem chráněny.

V průběhu doby vzniklo několik koncepcí jakožto určitých vodítek, jak na sportovní činnost jakožto okolnost vylučující protiprávnost nahlížet a jakou cestou se normotvůrce může vydat. Nejčastěji zmiňovanými koncepcemi jsou koncepce přípustného rizika a koncepce svolení poškozeného.

Ve sborníku z workshopu pořádaným v roce 2008 českou akademií věd „Otázky Sportovního práva“ autoři uvádí některé následující koncepce⁴⁶, které zmiňuje i ve svých článcích v časopise Trestní právo⁴⁷ Mgr Králík:

Teorie přípustného sportovního rizika

Z této koncepce v současné době vychází většina doktrín pro posouzení odpovědnosti za sportovní úrazy, včetně té české. Základní myšlenkou této teorie je, že sportovní činnost jako taková je spojena se zvýšením míry rizika možnosti způsobení zranění či dokonce smrti. Sportovec si je tohoto vědom, a přesto tuto činnost vykonává, čímž akceptuje určitou míru rizika zranění. Pokud je tomuto sportovci způsobeno zranění při provozování sportovní činnosti s vědomím rizika tohoto sportu, potom sportovec, který zranění způsobil, není odpovědný za následek, ke kterému při této činnosti došlo bez ohledu na to, že jde o zásah do jeho tělesné integrity.

Této koncepci je často vytýkáno, po jakou hranici může sportovec brát na sebe za absence odpovědnosti jiného sportovce škodné následky zranění, jež utrpěl. Z tohoto jednoznačně vyplývá, že je otázkou, jakou hranici míry ohrožení zdraví a života na sebe může sportovec vzít. Míra přípustného rizika je dána samotnými sportovními pravidly. Sportovec na sebe bere takovou míru rizika způsobení sportovního úrazu, jestliže s ohledem na způsob provozování sportovní činnosti v rámci jednotlivých druhů sportů lze zranění předpokládat. Sportovec tak dává souhlas se zraněními, ke kterým běžně při provozování sportovní činnosti dochází.

V současné době je příznačný názor, že sportovní riziko zahrnuje nejen možnost způsobení zranění v rámci sportovních pravidel, ale bývá vztahováno i na úrazy vzniklé v rámci nedbalostních překročení sportovních pravidel, avšak samozřejmě jen do jisté míry. V tomto ohledu bývá toto pojetí obhajováno tím, že zraněný sportovec musí při provozování sportovní činnosti počítat se všemi obvyklými úrazy, které při provozování sportovní činnosti dochází, a musí počítat i s tím, že v zápalu boje může dojít k určitému překročení sportovních

⁴⁶ kolektiv autorů: Otázky sportovního práva,; Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, str. 38 a násl.

⁴⁷ Králík M., Trestněprávní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy (teoretický a doktrinální úvod do problematiky, Trestní právo, 7-8, 9/2006, Lexis Nexis CZ s.r.o., Králík M.

pravidel, v důsledku čehož může k tomuto obvyklému úrazu dojít. Takto je nahlíženo na sportovní úrazy zejména v doktríně německé.

V našem státě však neexistuje žádný správní a ani jiný orgán, který by předběžně sportovní pravidla posuzoval. Jediný orgán veřejné moci, který může tuto kontrolu zajistit, je tak soud. Tento orgán však již musí rozhodovat v konkrétním případě ex post, po způsobení sportovního úrazu, takže může nastat situace, kdy soud může deklarovat, že sportovní činnost, resp. pravidla konkrétního sportu, jsou contra legem a vyvodí odpovědnostní důsledek konkrétního sportovce, který však jednal v dobré víře, že tato činnost spadá pod přípustné riziko, a přesto bude za tento úraz odpovědný

Teorie svolení poškozeného

Tato teorie vychází z předpokladu, že vstupuje-li sportovec do sportovního zápolení, ačkoliv ví, že může dojít k úrazu, de facto k způsobení tohoto úrazu dává souhlas, což znamená, že vyjadřuje akceptaci toho, že k úrazu může dojít a je s touto skutečností srozuměn.

Této koncepci je často vytýkáno, že souhlas poškozeného nelze udělit se vztahem k zásahu do jeho tělesné integrity. Často je poukazováno na skutečnost, že vědomost sportovce o možných důsledcích sportovního zápolení ještě nelze považovat za souhlas k zásahu do jeho tělesné integrity.

Stricto vzato dávám za pravdu těm, kteří proti ní uvádějí shora uvedené námítky. Důvodem je názor odpůrců, že vědomost sportovce o možných důsledcích sportovního zápolení ještě nelze považovat za souhlas, kterým by takové negativní důsledky akceptoval. Takováto teorie, tedy teorie svolení poškozeného, je do jisté inkorporována do koncepce přípustného rizika, kdy daný sportovec dává souhlas s mírou rizika zranění při sportovní činnosti a vstupuje do sportovního zápolení na vlastní nebezpečí. Rozhodně to však není souhlas se vznikem sportovního zranění při této činnosti. Toto svolení poškozeného v rámci sportovního rizika je svolením poškozeného k určitému ohrožení v souvislosti se sportovní činností v rámci pravidel daného odvětví. V tomto směru tedy zastávám stanovisko, že odpovědnost za sportovní úrazy při sportovní činnosti nemůže být posuzována jako svolení

poškozeného, ale jako přípustné riziko, které souhlas poškozeného samozřejmě zahrnuje. Poškozený však nedává souhlas s nutným způsobením sportovního úrazu, avšak dává souhlas s určitou mírou rizika, která vyvstává z provozování sportovní činnosti v rámci sportovních pravidel.

Teorie nešťastné náhody

Tato teorie odráží ryze faktickou stránku sportovní činnosti potud, že při výkonu sportovní činnosti dochází k úrazům nikoliv v přímé snaze protivníka zranit, ale ve snaze dosáhnout sportovního cíle. Z tohoto pohledu jsou takto způsobené úrazy považovány za podřaditelné pod nešťastnou náhodu, za kterou sportovec nemůže odpovídat.

Slabinou této teorie, jak uvádí M. Králík v citované literatuře, je předpoklad, že sportovní kolbiště jsou místy, na kterých je vyloučen úmysl sportovce způsobit zranění sportovci jinému. Tato teorie však vychází z presumpce, že pokud dojde ke zranění při sportovní činnosti, nejedná se o úmysl sportovce někoho zranit, což je velmi složité. Při některých sportovních utkáních se však lze setkat s úmyslnými útoky sportovců na život a zdraví soupeřů. Dovolím si tvrdit, že v případě přijetí takovéto teorie by začalo velmi silně docházet ke sportovním zraněním pod rouškou nešťastné náhody.

Teorie nedostatku zavinění

Základ vyloučení odpovědnosti za sportovní úrazy bývá spatřován v tom, že osobám, které sportovní úraz způsobí, nelze přičíst zavinění, a to ani na úrovni nedbalosti. Tato teorie bývá podporována tvrzením, že sportovci se nedopouštějí sportovních úrazů v hněvu nebo nenávisti.

Proti této teorii bývá dle mého názoru zcela správně namítáno, že existence hněvu a nenávisti nejsou okolnostmi, se kterými bývá spojována neodpovědnost takového sportovce. Jistý odraz této teorie lze spatřovat při posuzování sportovních úrazů, jejichž následkem je smrt, a to v souvislosti s privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu zabití podle §141 nového tr. zák., která v případě, kdy je za zmíněných okolností úmyslně způsobena smrt jiného, posuzuje jednání tohoto pachatele z hlediska výše možné trestní sazby mírněji.

Teorie sportovního práva

Tato teorie je úzce spjata se sportovními pravidly a jejich vlivu na sportovní činnost a vychází z úplné autonomie sportu, kdy na sportovních kolbištích nemůžou platit normy obecného práva, ale předpisy a normy práva sportovního. Z této teorie vyplývá, že sportovní právo by mělo vylučovat prvky práva trestního. V případě sportovního úrazu by tak byla trestní odpovědnost sportovce za způsobený úraz při sportovní činnosti zcela vyloučena a tomuto sportovci by hrozila pouze sankce podle sportovní normy. Tato teorie je kategoricky odmítána většinou právní veřejnosti, jelikož sportovní pravidla nemohou bez dalšího rozhodovat o případné trestní odpovědnosti, jelikož nejsou žádným normativním aktem odvozeným od státu. Tato pravidla, jak jsem již výše uvedl, mohou mít právní relevanci pouze tehdy, pokud je pro jejich aplikaci dán zákonný prostor tak, jak pot tom volají Jedruch⁴⁸ a Sawicky⁴⁹. V tomto směru by se však již jednalo o koncepci státního dovolení.

Koncepce státního dovolení

Tato koncepce bývá často označována také jako teorie obecné legality sportu, nebo teorie obecné legality sportovních úrazů. Znakem zmíněné koncepce je uznání nebo tolerování určité sportovní disciplíny státem a způsobení úrazů vzniklých v souvislosti s provozováním dovolených sportovních disciplín jsou beztrestné. Samozřejmě i tato teorie má spoustu svých odpůrců, kteří velmi správně namítají, že legalnost sportovní disciplíny ještě automaticky neznamená, že bude beztrestné vše, k čemu při provozování této disciplíny dojde.

V rámci uvedené zmíněné doktríny však existují spory o to, jakým způsobem by měl stát podporovat, tolerovat či uznávat sportovní disciplíny, zda formou speciální právní úpravy, správními akty či faktickou tolerancí. Velmi správný názor je, že rozhodně to nemůže být formou podzákonných správních aktů, které mají nižší právní sílu než normy práva trestního.

⁴⁸ Jedruch, S. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w uprawianiem sportu, Wydawnictwo prawnicze, Warszawa, 1972, s. 30. a násl.

⁴⁹ Sawicky J.: Soudci, omyly a paragrafy. Orbis, Praha 1966, str. 266 - 238

Výjimku by však tvořily ty případy, pokud by na podzákoně právní přepisy trestněprávní norma přímo odkazovala.

Závěrem k výkladu zmíněné koncepce bych velmi rád připomenul, že její nespornou výhodou je určitá vyšší míra právní jistoty sportovce, než je tomu u jeho spolehnutí na to, že stát sportovní pravidla určité sportovní disciplíny vezme v potaz při posuzování jeho možné odpovědnosti za způsobený sportovní úraz.

Teorie vyloučení objektivního základu trestného činu

Tato teorie počítá s tím, že pokud při provozování sportovní činnosti dojde k zásahu do tělesné integrity, není tím zasažen objekt, který je chráněn trestním právem. S tímto přístupem se lze setkat ve starší německé doktríně, která analogicky aplikovala na sportovní činnost teorii o lékařských zákrocích, při nichž taktéž dochází k zásahům do tělesné integrity jedince a poškozování zdraví člověka, avšak jednání lékařů nenarušuje objekt trestného činu a nemůže tak být jeho konání trestným činem. V tomto případě nelze nezmínit, že analogii sportovních úrazů s lékařskými zákroky si všímá i prof. Solnař ve svém díle Základy trestní odpovědnosti.

Teorie účelu

Smyslem této teorie je nutnost akceptace a tolerance nezamýšlených sportovních úrazů z důvodu vysokého mravního, výchovného, zdravotního významu sportovní činnosti vzhledem k cíli a účelu sportu pro člověka. Při tom se však musí dbát sportovních pravidel a zvyklostí při respektování zásad fair play. Vybočením chování sportovce z těchto mezí potom způsobuje delegalizaci sportu a nastupuje právní postih podle obecných právních norem. V této souvislosti bývá v literatuře i judikatuře zdůrazňován obecný přínos sportu pro společnost, což je dostatečným důvodem pro toleranci sportu státem.

Ze strany odpůrců bývá uvedené koncepci vyčítáno, že právní předpisy s touto koncepcí nepočítají jako s okolností vylučující protiprávnost a její význam je dán pouze její zvyklostí. Navíc v rámci zmíněné teorie existuje velmi výrazný spor o pojetí účelu sportu.

Teorie dodržení sportovního pravidla

K podstatě a smyslu této teorie jsem se již podrobně vyjadřoval v rámci kapitoly sportovních pravidel jako takových. Ve stručnosti si dovoluji připomenout, že zmíněná teorie je založena na neodpovědnosti sportovce za způsobený úraz, dodržel-li sportovní pravidla dané sportovní disciplíny. V právní teorii i praxi je vedena diskuze o tom, zda dodržení sportovních pravidel je jedinou či pouze jednou z mnoha podmínek pro vyloučení odpovědnosti sportovce za sportovní úraz. Dále bývá proti uvedené teorii namítáno, že sportovní pravidla nejsou žádným právním aktem odvozeným od státu, takže pro posouzení trestní odpovědnosti sportovce za sportovní úraz nemůžou být závazná.

V současné době je na sportovní pravidla, resp. jejich dodržení, nahlíženo jako na jednu z mnoha dalších podmínek pro posouzení trestní odpovědnosti za sportovní úrazy, vedle akceptace rizika poškozeného, způsobení úrazy v průběhu legální sportovní disciplíny, dobrovolnosti sportovců při sportovních kláních, popř. dovolení sportovní disciplíny státem.

5.4 Shrnutí

Jak je ze shora napsaného patrné, tak všechny koncepce mají při posuzování trestní odpovědnosti za sportovní úrazy své opodstatnění.

Je nesporné, že koncepce svolení poškozeného je součástí koncepce přípustného rizika s tím, že poškozený dává souhlas s rizikem vzniku úrazu ohrožením. Míra tohoto rizika je dána jednoznačně sportovními pravidly a vírou sportovců v jejich dodržování. Je tedy nepochybné, že i koncepce sportovního pravidla musí být zohledňována v rámci teorie sportovního rizika. Pro posouzení legálnosti, závaznosti a přípustnosti sportovních pravidel v rámci provozování sportovní činnosti je to právě stát, který by měl dát sportu jako takovému autonomii, jelikož oblast sportu je zajisté odlišnou od běžných jiných lidských činností, která je však společensky prospěšná (teorie účelu sportu), se kterou je navíc spojeno obecné riziko se vznikem zranění. Stát by tedy měl této sportovní činnosti buď stanovit zvláštní právní

režim, či by měl určit hranice autonomie sportovní činnosti. V tomto směru je nutno řešit také otázku, jakým způsobem stát takové hranice stanoví. Buď normativně (koncepce státního dovolení), či sportu dá určitou autonomii (koncepce sportovního práva). Je tedy nepochybné, že koncepce sportovního práva a koncepce státního dovolení jsou dvě alternativy řešení, jak stanovit meze přípustného rizika.

6. Obecné aspekty právní odpovědnosti za sportovní úrazy

6.1 Obecná odpovědnost

Odpovědnost ve sportu je dle mého názoru tou nejkomplicovanější oblastí problematiky odpovědnosti vůbec. V české, resp. v minulosti československé, právní teorii je pouze velmi malá hrstka autorů, která se tomuto tématu věnovala. Mezi tuto hrstku patří zejména J. Prusák⁵⁰, J. Hora⁵¹ a v současnosti nejvíce publikující osoba na toto téma M. Králík.⁵²

Obecnou právní odpovědnost definuje prof. Gerloch ve své práci⁵³ jako „zvláštní druh právního vztahu vznikajícího v důsledku porušení právní povinnosti a spočívajícího ve vzniku nové (sekundární) povinnosti sankční povahy“. Odpovědnost dále rozlišuje na odpovědnost soukromoprávní, trestní, správní a disciplinární.

Stejně pojímá odpovědnost i prof. Knapp⁵⁴, který rozlišuje odpovědnost v širším slova smyslu a v užším slova smyslu. V širším slova smyslu chápe odpovědnost prof. Knapp jako povinnost snést zákonem stanovenou újmu v případě, že nastane zákonem stanovená skutečnost. V tomto širším smyslu není odpovědnost dle Knappa vázána na porušení primární povinnosti, ale je vázána na skutečnost, kterou stanoví zákon.

V užším slova smyslu je potom odpovědnost vázána na porušení právní povinnosti a to bez ohledu na to, zda jde o povinnost něco konat nebo nekonat. Odpovědnost, jakožto povinnost snést sankci, je v tomto případě sekundární povinností, která vzniká v důsledku porušení povinnosti primární. Specifickým případem této odpovědnosti v užším slova smyslu je odpovědnost trestní, kde se jí rozumí strpět trest jako soudem stanovený právní následek spáchání trestného činu, který je vždy porušením právní povinnosti neminem ledere, konkretizované zákonnými skutkovými podstatami trestných činů.

⁵⁰ Prusák, J. Šport a právo. Bratislava: Šport slovenské telovýchovné vydavateľstvo.

⁵¹ Hora J. K otázce trestní odpovědnosti hráčů při sportovních úrazech, Acta Universitatis Gymnica, 1979, Vol. 15, č. 1

⁵² Králík M. Právo ve sportu, 1. Vydání, Praha, C.H.BECK, 2001

⁵³ Gerloch, A., Teorie práva, nakladatelství Aleš Čeněk, 4. upravené vydání, 2005, s. 155

⁵⁴ Knapp, V., Teorie práva, C.H.BECK, 1995, str. 200

Z hlediska svého tématu považuji v rámci této práce za nutné v základu vyložit nejen základní prvky odpovědnosti trestněprávní, ale i soukromoprávní prvky odpovědnost za sportovní úrazy, jelikož uvažujeme-li o trestní odpovědnosti sportovce za sportovní úraz, potom je na místě za daných okolností dovést nejprve jeho soukromoprávní odpovědnost a o jeho odpovědnosti trestněprávní lze zvažovat teprve poté. Důvodem pro takovýto postup je, že trestní právo je až tzv. prostředkem „ultima ratio“, někdy také toto bývá zmiňováno jako „princip subsidiarity trestní represe“, a dále proto, že nedílnou součástí každého trestného činu je i jeho protiprávnost, která je dovozována z hlediska celého právního řádu. Tato skutečnost je vyjádřena i v novém trestním zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.2010, v jehož ustanovení §12 je obsaženo, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Odborná literatura⁵⁵ ve vztahu k odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy dospívá ke třem rozdílným závěrům:

- 1) sportovci za sportovní úrazy odpovídají vždy
- 2) sportovci za sportovní úrazy neodpovídají prakticky nikdy
- 3) sportovci za sportovní úrazy odpovídají za přesně stanovených podmínek

Názor Dr. Králíka⁵⁶, který ve svém článku „Právní odpovědnost ve sportu“ uvádí, že ve většině případů subjektové odpovědnosti se nejedná o nic jiného než o aplikaci obecných právních principů do sportovní činnosti, kde určitá pochybnost o použitelnosti práva souvisí s dlouhodobým vývojem, v němž se sport vždy vyznačoval snahou o eliminaci průniku právní regulace do své činnosti je jistě velmi správný. Dr. Králík na základě shora uvedeného vznáší otázku, čím je potom sportovní oblast natolik specifická, že vyžaduje samostatný přístup odpovědnosti v rámci ní vznikající a odpovídá na ni tak, že sportovní činnost je riziková na vznik úrazů, zranění a tělesná poškození a jež se v rovině právní profiluje úvahou namířenou do tzv. klasické oblasti vztahů sportu a práva, jíž je právní odpovědnost za sportovní úrazy.

⁵⁵ kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 38

⁵⁶ Králík M., Právní odpovědnost ve sportu, Jurisprudence 4/2009, str. 50.

Jsem toho názoru, že správný je třetí přístup, avšak do jisté míry v kombinaci s přístupem pod bodem jedna. Lze také říci, že rozhodně nemůže platit bod dva, jelikož toto nelze v dobře fungujícím právním státě připustit. Je potom na místě, jak Králík v citovaném článku uvádí nutnost stanovení podmínek, kdy nastupuje právní odpovědnost sportovce, jenž jinému sportovci způsobil v průběhu sportovní činnosti úraz či zranění, případně subjektu, jenž za takové zranění způsobené sportovci jednáním sportovce jiného odpovídá.

Lze přisvědčit tomu, že sportovci odpovídají za sportovní úraz tehdy, pokud bude sportovní činnost označena za okolnost vylučující protiprávnost či na ni bude jako na takovou okolnost nahlíženo a sportovec překročí hranice stanovené hranice okolností vylučujících protiprávnost. Již existuje řada teorií (viz kapitola o okolnostech vylučující protiprávnost), jakým způsobem na sportovní činnost jakožto okolnost vylučující odpovědnost nazírat. Valná většina těchto koncepcí, které budu rozebírat níže, bere za východisko posouzení sportovní činnosti dodržáním sportovního pravidla.

Tento přístup, která byl používán již ve starověku, nicméně podmínky, kdy sportovec jednal za okolnosti vylučující protiprávnost, zde byly velice široké. Je tedy třeba tyto okolnosti, za kterých sportovec za sportovní úraz neodpovídá, správně stanovit, aby nebyly ohrožovány zájmy společnosti, ale také aby sport ještě zůstal sportem (viz zvláštní kapitola této práce).

Podle uvedených přístupů je odpovědnost sportovce za sportovní úraz dána pouze tehdy, pokud tento sportovec poruší svoji povinnost a v důsledku porušení této povinnosti vznikne úraz.

Není však ovšem jednoznačný závěr o tom, jakou povinnost musí sportovec porušit, resp. který normativní systém tomuto sportovci povinnost ukládá, aby nastala právní odpovědnost takového sportovce. Jak je výše zmíněno, je možné porušit povinnost, vyplývající ze dvou pro sportovce důležitých normativních systémů. Jedním systémem norem je právní systém a druhým systémem norem je systém sportovních pravidel daného sportu. Podle mého názoru již výše zmíněného, je třeba bez dalšího, tzn. pokud objektivní právo tyto specifické situace neupravuje, tuto otázku řešit podle tohoto „dualismu“ norem. Pokud sportovec poruší povinnost, která mu je dána systémem sportovních pravidel, potom nastává odpovědnost a možná sankce podle těchto pravidel. Zde se podle mého názoru jedná o

odpovědnost disciplinární. Pokud však sportovec způsobí sportovní úraz v důsledku porušení povinnosti právní, potom nastává odpovědnost právní a nastávají i sankce dané právním systémem. Samozřejmě je možné, že porušení sportovního pravidla současně znamená i porušení pravidla právního, potom je možné aplikovat oba sankční systémy. Nicméně, jak je dále uvedeno, pokud sportovec neporuší sportovní pravidlo, neznamená to nutně, že je vyloučena odpovědnost právní, což je situací nejvíce kritickou a zároveň i nejméně žádoucí.

Samozřejmě je třeba vedle výše popsané koncepce zmínit již v této práci uváděnou teorii sportovního práva, která všechny události, které se stanou na stadionu, staví mimo rámec právní úpravy a ponechává je plně v režimu posuzování podle disciplinárních pravidel.

Jak v této práci uvádím, pokud chceme stavět do vzájemné závislosti porušení sportovní a právní normy, potom je třeba, aby objektivní právo stanovilo, do jaké míry jsou sportovní pravidla pro právní systém relevantní. V současné době je dodržení sportovního pravidla jednou z podmínek pro akceptaci přípustného rizika, jako okolnosti vylučující protiprávnost.

To, zda je dána odpovědnost sportovce za sportovní úraz, je závislé na druhu sportu, při kterém je tento úraz způsoben. V tomto smyslu uvádí slovenský autor Gališín⁵⁷ rozdělení druhů sportovní činnosti v závislosti na možnosti způsobení sportovního úrazu. Tento výčet uvedu v dalších kapitolách.

⁵⁷ Gališín, P., Nutnosť diferenciacie a individualizacie při posuzovaní trestnosti Vracov-povodcu zranění inej osoby při sporovní činnosti, Československá kriminalistika, 1986, č. 2, s. 154 a násl.

7. Historický vývoj problematiky odpovědnosti za sportovní úrazy

Svět za dob staré antiky byl naplněn neutuchající sportovní aktivitou, proto řešení otázky odpovědnosti za sportovní úrazy není výdobytkem pouze poslední doby, ale tuto otázku řešili již ve starověku jak starořímský, tak starořecký „zákonodárci“.

7.2.1 Problematika sportovních úrazů v římském právu

Problematikou sportovních úrazů se, jak jsem již výše uvedl, zabývali i starořímský právníci⁵⁸. V římském právu byla dána přednost pokutě nebo náhradě škody před trestní sankcí, a to aplikací Lex Aquilia, který se původně týkal úmyslného a protiprávního zabití cizího otroka nebo dobytčete a zničení cizí věci. Na základě zásad, že nikdo není pánem svých údů, nemohl žalobu z Lex Aquilia použít svobodný člověk, kterému bylo ublíženo na zdraví. Tato zásada byla postupně opuštěna a bylo připuštěno i řešení, které dovoľovalo použít tuto žalobu i na případy útoků proti tělesné integritě svobodného člověka (a byl dán nárok na náhradu majetkové újmy takovým ublížením na zdraví způsobené – výloha lékaře, ušlý zisk pro pracovní neschopnost).

7.2.2 Problematika sportovních úrazů ve starořeckém právu

Řecké právo se zabývalo tělesnými nehodami ve dvou ohledech:

- 1) jednak při úrazech, ke kterým došlo při bojových obranných válečných činnostech
- 2) jednak při sportovních aktivitách, reprezentovaných zejména olympijskými hrami

O sportovních úrazech a jejich existenci nám dokonce pojednává i Homérův epos Iliada⁵⁹, který tuto problematiku řešil v rámci úrazů při branné výchově. Úzké spojení sportu a tělovýchovy s brannou výchovou se odrazilo i na řešení otázek právní odpovědnosti za úrazy

⁵⁸ Kincl, Urfus, Škrejpek, Římské právo. Praha: C.H. Beck, 1997, s. 264

⁵⁹ Homéros, Ilias, Prekl. Okál M. Bratislava 1962, s. 516

při sportu a tělovýchově. Některé sportovní disciplíny měly charakter branných her a soutěží. Řekové se například utkávali i v plné zbroji, a to nejen při hrách na domácí půdě, kde běh v plné zbroji tvořil jednu ze sportovních disciplín, ale už při obléhání Tróje. Tyto informace jsou obsaženy v Homérově Iliadě, která nám formou příběhu poskytuje nejen přehled o sportovních soutěžích, o jednotlivých disciplínách, ale i o sportovních úrazech. V tomto eposu nacházíme mnoho dramatických situací, které končí sportovní úrazem.

Problematiku sportovních úrazů při zápasu či hře měly v sobě zahrnuty dokonce i Solónovy zákony⁶⁰, jelikož v určitých sportovních disciplínách bylo zranění i smrt součástí pravidel hry, což se odráželo i v systému hodnocení vítězství a prohry. V Solónových zákonech nacházíme ustanovení, podle kterých je smrt sportovce, která nastala jako důsledek zranění, dostatečným důvodem vyloučení protiprávnosti, popřípadě zavinění. „Jak někdo někoho zabije neúmyslně při závodech, anebo zastihnutého v domě, anebo nepoznávajíc ho v boji, anebo při manželce, anebo při sestře, anebo při dceři, anebo při souložnici, se kterou má svobodné děti, za to necht' není stíhaný pro zabití.

⁶¹Z hlediska trestněprávního i občanskoprávního při ublížení na zdraví (těžké újmy na zdraví či smrti) si je třeba všimnout zejména stupně a formy zavinění, které má znaky nedbalosti, což je i závěr Solónovy dikce, která vylučuje, aby byl sportovec trestně stíhaný pro neúmyslné zabití. Pokud však sportovec již naplnil nějakou jinou skutkovou podstatu trestného činu, ani v čase dávného slavného řeckého zákonodárce nestálo v cestě nic potrestat sportovce za tento trestný čin. S tímto jednoznačně správným principem netřeba nic jiného, nežli souhlasit.

Z hlediska dnešního platného práva je však problém s tím, zda jsou pravidla v souladu s právním řádem našeho státu, jelikož tato nemají formu zákona ani jiného pramene práva. Možno na ně s jistým odstupem nahlížet jako na určitou normativní smlouvu.

Přestože Solónovy zákony, platné kolem 200 let, zaostávaly a roku 403 př.n.l. pozbyly platnosti, jejich vliv na další právní vývoj v oblasti sportu byl nepopíratelný a navázal na ně i řečník Démosthenes, který v obžalobě proti Aristokratovi řekl: „Kdo při hře způsobí smrt

⁶⁰ Oliva P.: Solón, Praha 1971, s. 171, viz též Leoni B. Freedom at the law, New York, 1961, s. 75, či Aristoteles, Etika Nikomachova. Prekl, Španář J. Bratislava 1979

⁶¹ kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 29 a násl

jinému, bude zproštěn jakékoliv viny. Proč? Protože zákonodárce nebude posuzovat čin, ale úmysl. A jaký byl zde úmysl? Zvítězit nad živým, ne způsobit mu smrt. A jestliže se zabitý projevil jako slabší než ten druhý během únavné snahy o vítězství, bylo to příčinou všeho zlého a za to se netrestá.“

K problematice sportovních úrazů se vyjádřil i Platón⁶². V některých pramenech je uváděno, že dokonce své jméno přijal z úcty ke svému gymnastickému trenérovi. Dále je o něm uváděno, že Platón sám se specializoval na zápas palé a dosáhl v něm titul periodonikés, což byl mimořádně ceněný titul zahrnující vítězství ve všech důležitých panhelénských hrách, tj. v Nemti, Delfách, na Isthmu a v Olympii. Platón se k problematice sportovních úrazů vyjádřil ve své práci *Zákony*, kde napsal: „Jestliže někdo při zápasech a veřejných závodech neúmyslně usmrtí některého druhá, buď na místě nebo tak, že později podlehne zranění, nebo stejným způsobem ve válce nebo při válečném cvičení, při němž se konají cviky holými těly nebo se s užívání některých zbraní napodobuje válečná činnost, ať se očistí podle zákona o těch případech přineseného z Delf a budiž čist.“

Ze shora uvedeného lze jednoznačně dovodit, že většina starověkých právních škol tak chápala sportovní činnost jako v dnešním pojetí okolnost vylučující protiprávnost.

7.2.3 Sportovní úrazy ve středověku

Samozřejmě pro středověkou právní kulturu je příznačný právní dualismus a ani normy vztahující se na sportovní činnost nejsou výjimkou, a tak je třeba právo vztahující se na sportovní činnost, a tím i na odpovědnost za sportovní úrazy, rozdělit na dvě linie⁶³.

První linií je linie kanonického nebo-li církevního práva. Dá se říci, že pro duchovní činitele v zásadě platil zákaz účasti na sportovních hrách, což bylo vymáháno značnými postihy, nicméně otázkám hodnocení sportovních úrazů se toto právo věnovalo dosti podrobně.

⁶² kolektiv autorů, *Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 29 a násl*

⁶³ kolektiv autorů, *Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 29 a násl*

Základem kanonického pohledu byl dualismus mezi *res licita* (věc dovolená) a *res illicita* (věc nedovolená). Pro kněží existovaly druhy sportovních her a tělesných aktivit, kterých se tito kněží účastnit mohli (např. hod oštěpem, míčové hry, běhání), a druhy sportovních her či tělesných aktivit, kterých se tito kněží účastnit nemohli, což byly ty druhy, které nebyly kněžím explicitně dovoleny.

V případě, že se kněží účastnili hry, či tělesné aktivity, která nebyla dovolená, příkladem úraz při rytířské turnaji, potom samozřejmě tito kněží bez výjimky odpovídali za úraz, který způsobil při této činnosti. Otázka, jakým způsobem došlo při této činnosti k úrazu, byla tedy bezpředmětnou.

V případě, že se kněží účastnili sportovní aktivity, která byla dovolená, a v rámci této aktivity došlo ke sportovnímu úrazu, potom byl kladen důraz na zavinění. Při shora uvedeném popsaném dělení sportovních aktivit kněžích je v publikaci „Otázky sportovního práva“ popisován příznačný příklad, kdy v rámci procvičování obratnosti se jeden kněz mohl vozit na zádech kněžského druhého. Při jedné této sportovní činnosti se kněz smrtelně zranil o srp, který měl druhý kněz u sebe. Mezi církevními právníky se potom rozpoutala diskuse o odpovědnosti takového duchovního. Většinový názor se přiklonil k tomu, že se jednalo o hru dovolenou, avšak bylo dovozeno zavinění duchovního, který měl srp u sebe, jelikož držení srpu při hře nebylo všeobecně známo a tento duchovní nesdělil, že má srp u sebe při provozování této sportovní činnosti.

Druhou linií je linie práva světského. Vytvořila se řada názorů na trestnost či beztrestnost za způsobení sportovního úrazu. Za nejtypičtější názor lze považovat názor Menochia, který napsal: „Když někdo ve hře nebo povoleném zápasu způsobí poranění druha, se kterým zápasí, a to nechtěnou nehodou, nepodléhá podle božského zákona Platónova trestu“. Zde je zdůrazněna nutnost absence úmyslného zranění protivníka ve sportovních zápasech, které byly povoleny.

Dalším východiskem středověkých úvah byla myšlenka středověkého myslitele Assa Bolonczyka⁶⁴, který napsal: „Jestliže někdo po úderu vápencového kamene, a to při hře, zůstal zabítý, pachatel neodpovídá za úmyslnou vraždu, nebyla-li předpokládána.“ Lze však uvést i

⁶⁴ kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 29 a násl

odlišné stanovisko státu středověkého města Vitebra: „Cokoliv se stalo mezi některými při hře a je jisté, že soud za to neudělil trest, leč kdyby následovalo zabití nebo amputace údu nebo poranění nebo zničené oko, co by muselo být prohlášeno v soudním procesu žalobcem nebo oznamovatelem. Avšak kdyby žalobce řekl, že se mu to nestalo při hře, tehdy žalovaný podléhá soudu a je nutno toto uvést za účelem jistoty pro soud.“

7.2.4 Současný vývoj

Ve vývoji problematiky nejen odpovědnosti sportovce za sportovní úrazy, ale právní úpravy sportu a sportovní činnosti vůbec, se lze setkat samozřejmě se zeměmi, které právní úpravu sportovní problematiky nemají. Nicméně se lze setkat se zeměmi, které úpravu sportovní problematiky mají. U těch států, které mají sportovní problematiku normativně upravenou, se však jen zřídka lze setkat s úpravou, která by se v rámci speciální sportovní problematiky vztahovala na odpovědnost za sportovní úrazy. Ve vývoji problematiky odpovědnosti za sportovní úrazy se dalo setkat s velmi protichůdnými tendencemi úpravy odpovědnosti za sportovní úrazy, které platily v předchozích obdobích. Hlavně na počátku minulého století lze zaznamenat snahu zakotvit trestní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy vždy bez ohledu na to, zda byla či nebyla při sportovní činnosti dodržena pravidla.

Příkladem může být i případ boxerského utkání, které je uváděn v díle *Otázky sportovního práva*⁶⁵. Jednalo se o boxerské utkání britského boxera Wellse s tehdy ještě mladým Francouzem Georgem Carpentierem, které se konalo v roce 1913 v Gandavě ve Francii. Utkání vzbudilo tak silné pobouření určité části veřejnosti a negativní reakci příslušných institucí, že tehdejší ministr spravedlnosti Karton de Wiart nařídil ve zvláštním oběžníku, adresovaným prokurátorům, stíhat všechny boxery pro úmyslné ublížení na zdraví. Výše zmíněné počínání bylo podpořeno i vládním stanoviskem, aby byl zákonem zakázán box pod hrozbou trestních sankcí. Tento návrh však přijat nebyl.

Zmíněnou tendenci potvrzuje i snaha italských právních teoretiků, kteří navrhovali stíhání všech jednání, v důsledku kterých byl v rámci sportovních činností způsoben úraz.

⁶⁵ kolektiv autorů, *Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 36*

V současné době převládá trend podřazovat veškerou sportovní činnost pod tzv. přípustné riziko, které bývá chápáno jako okolnost vylučující protiprávnost. Tento trend dokazuje vývoj nejen v Německu, Rakousku popř. Francii, ale i v angloamerickém právním systému. Výjimkou není ani Česká republika, která toto řešení přijala v novém trestním zákoníku.

Německo

Německá doktrína je vyvozena z již shora uvedené teorie dodržení sportovních pravidel, která vylučuje odpovědnost sportovce za sportovní úraz v případě, že sportovec při jednání, které bylo příčinnou vzniku zranění, dodržel sportovní pravidlo. V minulosti byla tato okolnost v podstatě pouze tím jediným měřítkem toho, zda odpovědnost sportovce za sportovní úraz nastala či nikoliv. V současné době je třeba splnění více podmínek k tomu, aby sportovec za způsobený sportovní úraz odpovídal. S velmi zajímavým a užitečným dělením sportů pro posouzení odpovědnosti sportovce za sportovní úraz přišel A. Volrath, který z hlediska uvedené odpovědnosti začal dělit druhy sportů na „Mann gegen Mann“ a na „Man neben Mann“. Z tohoto dělení se později vyvinula doktrína dělby druhů sportů na paralelní a bojové. Kriteřiem pro posouzení odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy je míra kontaktu soutěžících sportovců při provozování sportovní činnosti. Při bojových sportech je samozřejmě velmi zvýšená míra rizika vzniku úrazu než při sportech paralelních a tato skutečnost je potom zohledňována při posouzení sportovní odpovědnosti za sportovní úraz. Jak je vidno, při posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy je nutno podle německé doktríny vycházet z toho, že při provozování určitých druhů sportů je větší pravděpodobnost zranění než u jiných sportů a je tedy i zvýšená míra rizika vzniku takového úrazu či zranění, kterou tyto osoby provozující sportovní disciplínu akceptují. Samozřejmě tyto sportovci neakceptují vznik jakéhokoliv ohrožení zdraví. Tento souhlas s daným rizikem lze udělit pouze a jen toliko s možností tělesného poškození sportovce, která je nutně s provozováním daného sportu vyvstává. Ohrožení jsou tedy brána v úvahu pouze podle pravidelnosti jejich výskytu, která je pro daný sport přirozená.

Současná německá doktrína je velmi zajímavá a ojedinělá i tím, že odpovědnost sportovce za sportovní úraz není i při některých porušeních pravidel ze strany sportovce dána.

Německá doktrína pořád pokládá za jednání vylučující protiprávnost škůdce, i pokud škůdce poruší sportovní pravidla lehkým způsobem, kdy tato doktrína vychází ze skutečnosti, že zranění spoluhráče nejsou protizákonná, pokud jsou důsledkem typických, pro daný sport nevyhnutelných, porušení pravidel.

Německá doktrína odpovědnosti za sportovní úrazy je dále charakteristická i institutem svolení poškozeného. Pokud tento potenciální poškozený dá výslovně či konkludentně svolení s tímto možným poškozením, je potom vyloučena odpovědnost za sportovní úraz.

Za principiálně velmi správnou úvahu považují teorii německého autora M. Reinharta, který předně zaujímá stanovisko, že pokud sice vznikne úraz při sportovním klání, avšak nedojde k němu při přímém provozování sportovní činnosti, nejedná se potom o zranění v souvislosti se sportovní činností a na takovou skutečnost potom nemůže být nahlíženo jako na okolnost vylučující odpovědnost. Tento autor dále, podle mého názoru zcela principiálně správně, za velmi důležitou okolnost považuje, zda k úrazu došlo při rekreačním způsobu provozování sportovní činnosti či při vrcholovém provozování činnosti.

Polsko

Polská doktrína odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy je jednou z nejvýznamnějších nejen v Evropě. V literatuře nejvíce zmiňovanými právními teoretiky jsou J. Sawicky, M. Bojarski, S. Jedruch a A. Gubiński. Je to právě polská doktrína, která se zabývá i legitimitou sportovních pravidel, zejména jejich předběžnou kontrolou.

J. Sawicky⁶⁶, jak ve svém článku uvádí M. Králík⁶⁷, velmi vystihuje problematiku vztahu sportu a práva a dále i problematiku za sportovní úrazy tím, že uvádí duševní stav, který nutí člověka překonávat rekordy, se diametrálně liší od opatrného rozvažování rozumného člověka. Sawicky zcela jednoznačně vystihuje nápadnou odlišnost chování člověka při provozování sportovní činnosti od chování člověka v běžném životě. Sawicky dovozuje vyloučení odpovědnosti za sportovní úrazy ve vztahu ke konkrétnímu výkonu

⁶⁶ Sawicky J. Soudci, omyla a paragrafy. Orbis Praha 1966, str. 237-238

⁶⁷ Králík M. Odpovědnost sportovců za sportovní úrazy (z pohledu nové civilněprávní dogmatiky), článek v systému ASPI

sportovní činnosti (zejména u kontaktních sportů) za splnění třech předpokladů. Prvním předpokladem je, že druh sportovní činnosti musí být státem uznán za přípustný. Ke splnění této podmínky podle Sawického postačí, jsou-li v jakémkoliv státním výnose ustanoveny úřady dohledu nad těmito druhy sportu. V některých případech podle Sawického postačí zvyk, proti němuž stát nic nenamítá. Druhým předpokladem je, že závodníci se sportovního klání musí účastnit dobrovolně. A třetím předpokladem je, že sportovci musí dodržovat pravidla pro určitý druh sportu. Pokud sportovec vykonává sport v dané zemi zakázaný, odpovídá plně za způsobená zranění bez ohledu, zda se řídil sportovními pravidly či nikoliv. Jsou-li však shora uvedené podmínky splněny, jedná se při sportovním zranění podle Sawického o nešťastnou náhodu.

Polský profesor Arnold Grubiński⁶⁸, jehož myšlenky ve svém článku zmiňuje M. Králík.⁶⁹ Podle Grubińského je protiprávnost útočnicka vyloučena přípustným rizikem a u sportovních disciplín, jejichž základ je založen na narušování tělesné integrity účastníků, může být vyloučena institutem svolení poškozeného. Aby se jednalo o připuštění přípustného rizika jako okolnosti vylučující protiprávnost, je třeba splnění několika podmínek. První podmínkou je přípustnost provozování příslušné sportovní disciplíny. Druhou je, že ke zranění došlo v důsledku porušení sportovních pravidel. A konečně třetí podmínkou je, že škodné jednání sportovce bylo vedeno ve snaze o dosažení sportovního cíle. Jestliže však sportovec v dovolené sportovní disciplíně dodrží příslušná sportovní pravidla, ale cílem jeho jednání není vítězství ve šlechetné rivalitě, ale způsobení zranění protivníka, nejedná v hranicích sportovního rizika. Pochopitelně dále Grubiński poukazuje i na praktické potíže, jak prokázat podmínku jednání v duchu sportovního cíle.

V Polsku bylo dokonce i uvažováno o zakotvení sportovního rizika do trestního kodexu jako okolnosti vylučující protiprávnost, avšak nestalo se tak a sportovní riziko je v tomto státě subsumováno pod dovolené riziko, jako jeden z jeho typů.

⁶⁸ Grubiński A. Rzyko sportowe. Nowe Prawo, 1959, č.10 str. 1177 a násl.

⁶⁹ Králík M. Odpovědnost sportovců za sportovní úrazy (z pohledu nové civilněprávní dogmatiky), článek v systému ASPI

Francie

Ve Francii lze nalézt mnoho soudních rozhodnutí týkajících se trestněprávní odpovědnosti sportovců za sportovní úraz. Pro celou rozhodovací praxi je charakteristický přístup soudců, kdy se snaží zvýraznit specifika sportu, a tak v případě nerozhodnosti mezi úmyslným a neúmyslným jednáním se přiklání k neúmyslnému. V případě, kdy se jedná o tak málo závažný čin, že jej lze považovat spíše za neopatrnost nebo nedbalost, soudy rozhodnou, že trestněprávní odpovědnost sportovce nevzniká vůbec.⁷⁰

Francouzští soudci tedy důsledně dbají na fakt, zda došlo k úmyslnému nebo neúmyslnému porušení práva. V případě úmyslného jednání musí být tímto jednáním porušena sportovní pravidla a to právě za účelem snahy způsobit druhému škodu. U neúmyslného jednání jsou samozřejmě také porušena sportovní pravidla, kromě toho musí splněna další podmínka, že jsou takovým jednáním překročena rizika hry, se kterými hráči souhlasili.⁷¹

Anglie

Anglická civilně právní doktrína v otázce odpovědnosti ve sportu aplikuje na tyto případy obecné zásady odpovědnosti, avšak zohledňuje specifický charakter sportu jako činnosti s ohledem na zvláštní okolnosti této činnosti a je na tuto oblast aplikována zásada přiměřenosti dané situace. Stejně jako německá doktrína rozlišuje vždy druh sportu, o který se jedná, a jeho specifické vlastnosti. Aby byla vyloučena odpovědnost sportovce za sportovní úraz, musí být vznik sportovního úrazu přiměřený danému druhu sportu. Anglická doktrína je specifická i v tom, že přiměřené okolnosti bývají posuzovány podle toho, co je přiměřené v dané době. Je tedy příznačné, že v tomto anglo-americkém právním systému najdeme velmi odlišná soudní rozhodnutí v průběhu času odlišných. I anglická doktrína přijímá svolení poškozeného, který přijal riziko, které je spojeno s výkonem sportovní činnosti. Těmi riziky,

⁷⁰ KRÁLÍK, M. Komparativní pohled soudobé právní doktríny a soudní praxe na právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy (vybrané otázky). *Bulletin advokacie*. 2006, č. 9, s. 28.

⁷¹ KRÁLÍK, M. Trestněprávní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy ve světle evropské a světové judikatury 20. a 21. Století. *Soudní rozhledy*. 2006, č. 10, s. 371 – 373.
obojí též viz Diplomová práce Michaely Brožové „Trestné činy ve sportu“ na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně 2009/2010

kteřá sportovec přijal a dává s jejich podstoupením souhlas, jsou stejně jako v německé sportovní doktríně pouze ta rizika, která se v daném druhu sportu běžně vyskytují.⁷²

Takto jednotná však již není anglická trestněprávní doktrína. Tato doktrína je založena na principu svolení poškozeneho. V Anglii se ovšem objevují i velmi odlišné názory, které vidí problém v tom, zda lze svolení poškozeneho připustit i na případy zásahu do tělesné integrity člověka. Anglická doktrína také velmi rozlišuje to, zda poškozeneý dal výslovný souhlas s podstoupením takového rizika či zda si poškozeneý byl vědom takového rizika. Uvedený druhý případ není možné považovat za svolení.⁷³

Obecně se však anglické soudy do případů vzniku sportovních úrazů při sportovní činnosti nevrkládají. Obecně je totiž v této zemi přijímán názor, že určitá surovost ke sportu patří. Z tohoto důvodu jsou takovéto případy ponechávány v pravomoci sportovních organizací a jejich disciplinárních orgánů, které takovýmto sportovním hřišníkům udělují nemalé pokuty.⁷⁴

⁷² Králík, M. Právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy. Právní fórum 2006 č. 7, s. 241-244

⁷³ Králík M.. Legislativní a judikaturní východiska trestněprávní odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy (úvod do problematiky) Trestněprávní revue 2006, č. 8, s. 233-234

⁷⁴ tamtéž

8. Soukromoprávní odpovědnost za sportovní úrazy

Sportovní úrazy, mimo odpovědnosti trestněprávní, zakládají i odpovědnost civilněprávní. Tato civilněprávní odpovědnost spočívá v náhradě škody osobě, které v souvislosti se sportovním úrazem vznikla škoda.

Jak již jsem výše uvedl, považuji řešení otázky civilněprávní odpovědnosti za sportovní úrazy za velice důležité a nezbytné i pro řešení otázky trestněprávní odpovědnosti za sportovní úrazy. Důvodem pro takovéto tvrzení je, že prostředky trestního práva jsou prostředky ultima ratio, tedy nejzazšími právními prostředky řešení otázky sportovního úrazu. Uvedené nabírá na váze i s ohledem na rektifikaci trestního práva a ustanovení §12 odst. 2, ve kterém je uvedeno, že trestní odpovědnost a důsledky s ní spojené lze uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých, kde nepostačuje odpovědnost podle jiných právních předpisů.

Ostatně ustanovením § 415 občanského zákoníku a principem generální prevence argumentuje ve svých nejnovějších rozhodnutích i Nejvyšší soud ČR, který trestní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy stanovuje tehdy, pokud sportovec poruší právě princip předběžné opatrnosti ve smyslu ustanovení § 415 občanského zákoníku.

Dále bych rád připomenul, že nezbytným znakem trestného činu (někteří autoři dokonce mají za to, že dokonce je i jedním z typových znaků trestného činu) je i protiprávnost relevantního chování, na základě čehož dovozují, že za jistých okolností pokud je vyloučena občanskoprávní odpovědnost za uvedené jednání, potom pro toto jednání je vyloučena i odpovědnost trestněprávní a dané jednání není a ani nemůže být trestným činem.

Soukromoprávní odpovědnost za škodu za sportovní úrazy při provozování sportovní činnosti je dána při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 420 občanského zákoníku. Těmito předpoklady jsou⁷⁵:

- 1) porušení právní povinnosti

⁷⁵ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. vydání, s. 403 a násl.

- 2) vznik škody
- 3) příčinná souvislost mezi 1) a 2)
- 4) zavinění ve formě nedbalosti či úmyslu

Při porušení právní povinnosti, jehož důsledkem je způsobení sportovního úrazu, se má za to, že sportovec v zápalu boje poruší princip předběžné opatrnosti a tím i právní povinnost ve smyslu bodu 1).

Každý sportovec, stejně jako jakákoliv jiná civilní osoba, musí při svém jednání zachovávat určitou míru obezřetnosti a tím tak předcházet vzniku sportovního úrazu, což znamená chovat se v souladu s podmínkami stanovenými v ustanovení §415 občanského zákoníku (OZ). Toto ustanovení nám říká: „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku na přírodě i na životním prostředí.“

Toto ustanovení zakotvuje základní princip občanskoprávní odpovědnosti „tzv. princip generální prevence“ a to uložením obecné povinnosti každé fyzické osobě pro celou soukromoprávní oblast počínat si za konkrétních okolností jednotlivého případu vždy natolik bedlivě a pozorně tak, aby nedocházelo nejen ke škodám vůbec, nýbrž ani ke zvětšení rozsahu škody na zdraví a na majetku jiných, jakož i na dalších společenských hodnotách, které představují příroda a životní prostředí. Tomu je třeba rozumět tak, že každý je povinen podle § 415 zachovat takový stupeň bedlivosti a pozornosti, který lze na něm za konkrétních okolností (časových a místních) požadovat. To v souladu s ustálenou soudní praxí znamená, že nikdo nemá povinnost předvídat neomezeně v budoucnu jakýkoliv možný vznik škody⁷⁶.

Pro sportovce sice tento princip generální prevence platí, jak jsem již výše uvedl, stejně jako pro každého jinou fyzickou osobu, avšak pouze do určité míry, jelikož jak kolektiv autorů v citované učebnici uvádí, že v rámci konkrétních okolností míra opatrnosti při provozování sportovní činnosti bude asi jiná než v případech běžných životních situací. Můj názor je i ten, že míra opatrnosti je odlišná pro různé druhy provozování sportovních činností. Největší míra opatrnosti a obezřetnosti bude u těch sportovních odvětví, kde kolizi sportovní pravidla vůbec nepředpokládají a nejmenší míra opatrnosti bude u těch sportovních odvětví, kde jednání, v důsledku kterého může vzniknout úraz, je přímo pravidly předpokládána a na

⁷⁶ Knappová, Švestka, Dvořák a kol. Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. vydání, s. 403 a násled.

základě tohoto jednání je dokonce stanoven i vítěz. Tím narážím na, v této práci uvedené, dělení druhu sportů podle Gališina, které ještě v této práci podrobně rozvedu.

Samozřejmě, pokud je v rámci sportovního odvětví používána i zbraň či předmět, jejíž používání je upraveno zvláštním právním předpisem nebo se jedná o činnost, která sama je upravena zvláštním právním předpisem, potom se v rámci tohoto hodnocení uplatní úprava zvláštního právního předpisu. Pokud však tato zvláštní úprava absentuje, potom se samozřejmě uplatní princip generální prevence stanovený v citovaném ustanovení §415 OZ.

Právě v souvislosti s principem generální prevence by se za jistých okolností mohla sportovní pravidla stát pramenem práva při posuzování sportovních úrazů. S tím se ztotožnila i česká soudní praxe.

Jak vyplývá z níže uvedeného, česká soudní praxe je toho názoru, že pokud sportovec dodrží sportovní pravidla, potom není porušen princip generální prevence ve smyslu § 415 občanského zákoníku. Na základě tohoto právního názoru české soudní praxe je potom měřítko předběžné opatrnosti dáno sportovními pravidly. Toto měřítko, jak jsem již výše uvedl, je na sportovních pravidlech závislé a pro každý druh sportovní činnosti jiné. Nicméně v míře porušení sportovních pravidel, které zakládá odpovědnost sportovce za způsobený úraz, jak ještě v této práci ukáži, se naše soudní praxe od té zahraniční odlišuje.

Pro určení odpovědnosti za sportovní úrazy považuji za nutné říci, že je třeba rozdělovat kritéria pro stanovení odpovědnosti sportovce za sportovní úraz v závislosti na tom, jestli se sportovní úraz stal při organizovaném výkonu sportovní činnosti či při neorganizovaném výkonu sportovní činnosti, jelikož při neorganizovaném výkonu této činnosti lze jen stěží určit a stanovit pravidla, podle kterých se tato sportovní činnost odehrává. Proto nezbyvá nic jiného, než že se výkon takového sportu bude řídit podle samotného principu generální prevence podle § 415 OZ. V takovém případě je jednoznačné, že sportovci musí i v zápalu boje dbát potřebné opatrnosti, aby svoji sportovní činností nezpůsobili škodu jiné osobě. Tímto měřítkem jsou, jak výše uvádím, sportovní pravidla.

Citované ustanovení § 415, a nejen toto ustanovení, ale i celá oblast práva trestního však dopadá nejen na jednání sportovců samotných, ale i na jednání pořadatelů soutěží, kteří při pořádání různých sportovních akcí musí, pokud při sportovní činnosti hrozí vznik

sportovního úrazu, zajistit na sportovištích takové podmínky, aby při sportovní činnosti nedocházelo ke úrazům, případně aby bylo minimalizováno riziko vzniku sportovního úrazu. Například při vrhačských disciplínách v atletice musí pořadatel zajistit, aby náradí nelétalo mimo vymezenou výšeč. Parametry na toto zajištění jsou taktéž dány sportovními pravidly.

Dále je pro stanovení občanskoprávní odpovědnosti samozřejmě důležité i chování samotné osoby, které vznikl sportovní úraz, tedy úraz jí vzniklý v souvislosti s provozováním sportovní činnosti jiné osoby. Nutno říci, že takovou osobou nemusí být jen osoba, která se v daném okamžiku aktivně podílí na sportovní činnosti, ale může to být i osoba jiná (příkladem je spoluhráč na střídačce nebo divák či rozhodčí atd.). Pro všechny tyto osoby, které mohou být potenciálně dotčeny sportovním úrazem, platí pravidlo stanovené v ustanovení § 415 občanského zákoníku úplně stejně jako pro osoby provozující sportovní činnost úplně stejně. Příkladem může být divák, který je v bezprostřední blízkosti hrací plochy, či dokonce vkládá svoji hlavu do hrací plochy a je zasažen pukem či míčem.

V současné době je třeba říci, že výše uvedená problematika je otázkou aktuální, jelikož při automobilových závodech není ojedinělý případ, kdy soutěžící vozidlo vylétne z vyznačené trati a havaruje, přičemž při této havárii usmrtí i diváka. Dále je to i jeden posledních případů⁷⁷, u kterého jsem byl osobně přítomen a který se odehrál v květnu 2000 při atletických závodech v Turnově, kde mladá nadějná česká atletka Zuzana Krejčová zemřela na následky vážných zranění způsobených zásahem vrženého sportovního kladiva. K nehodě došlo tak, že nejlepšímu českému kladiváři posledních let Vladimíru Maškovi "*uletělo*" v prvním sezónním závodě více než sedmikilové kladivo pět metrů mimo výšeč, kde v té době poškozená i přes několikeré upozornění seděla v blízkosti kladivářského sektoru. Nehody v kladivářském sektoru nejsou ovšem nijak výjimečné. V roce 1983 usmrtil přímý zásah kladiva tehdejšího juniorského reprezentanta Milana Novotného, v dubnu 2000 byl zabit mistr Francie v hodů diskem z roku 1987 Sergej Avedissian při tréninku, když ho zasáhlo kladivo tréninkového kolegy. Obdobné nehody se ovšem nevyhýbají ani jiným sportovním odvětvím. Jen namátkou uvedme, že v roce 2000 byl v severoamerické NHL těžce zraněn jeden z hokejistů, kterému prudce vystřelený kotouč přerazil hrtan a jen díky okamžité pomoci nepřišel o život. Přes uzdravení však o necelý rok později svou aktivní hráčskou kariéru ukončil.

⁷⁷ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.IHNED.cz

Tato problematika soukromoprávní odpovědnosti za sportovní úrazy je zmiňována již ve starověkém Římě⁷⁸, kdy římský právník Mela píše: „Jakmile si více lidí hrálo s míčem a jeden z nich hodil míč prudce, míč spadl na holiče, který právě otroka holil, a přiložený nůž podřezal otrokovi hrdlo, potom odpovídá podle Lex Aquilia ten, koho se týká zavinění. Proculus řekl, zavinění se týká holiče. A skutečně, pokud holil tam, kde se obvykle hraje nebo kde je velký provoz, připočítává se mu zavinění. Když nelze neprávem ani to uvést, že kdo důvěřuje holiči, jenž má stoličku na nebezpečném místě, musí si sám nést důsledky.“ K tomuto římský právník Fabius Mela formuloval obecnou zásadu, podle níž za smrt otroka musí nést odpovědnost ten, kdo ji zavinil. Tíží-li hráče či otroka si však netroufl rozhodnout, avšak při úvahách o právní odpovědnosti uvádí, že lze hráči k tíži jen těžko připisovat skutečnost, že úder do míče byl prudší než obvykle, jelikož je všeobecně známo, že i při řádném průběhu her míč často opustí hrací plochu.

V současné době to není pouze hráč, který způsobí při provozování sportovní činnosti zranění třetí osobě, která sportovní činnost neprovozuje a která se nachází mimo sportoviště, u kterého je zvažována odpovědnost. Je to v neposlední řadě i osoba pořadatele, které má v rámci svého pořádání sportovních akcí, které je ještě navíc v drtivé většině případů spojeno s výdělečnou činností takového pořadatele. I u těchto osob má být zvažována jak civilní, tak trestněprávní odpovědnost. I pořadatel má na základě § 415 občanského zákoníku zajistit takové podmínky při konání sportovních akcí, aby předešel jakémukoliv zranění osob, které se vyskytují v území, ve kterém je provozována sportovní činnost. Pokud takováto osoba jakožto pořadatel tuto povinnost nesplní a v důsledku toho dojde v rámci sportovního úrazu ke vzniku škody, potom tato osoba za tuto škodu zcela jednoznačně odpovídá podle občanského zákoníku.

Jiná situace ovšem nastává při neorganizovaném provozování sportovní činnosti, např. při hře hokeje na zamrzlém rybníce či hra fotbalu na sídlišti, kdy je způsobena škoda třetí osobě. V takovém případě je jednoznačné, že hráči musí i v zápalu hry dbát zvýšené potřebné opatrnosti, aby svojí sportovní činností nezpůsobili škodu jiné osobě, přičemž k žádným pravidlům nelze v souvislosti s výkonem takové činnosti přihlížet, jelikož nelze zcela jednoznačně určit, podle jakých pravidel je tato činnost prováděna. V takovém případě

⁷⁸ kol. autorů: otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk, 2008

při sportovním zápolení je třeba dbát obecné předběžné opatrnosti bez ohledu na sportovní pravidla, jelikož jak je výše uvedeno, nelze zcela jasně určit, podle jakých pravidel je takováto činnost provozována a pokud s ohledem na riziko, které takový sportovec podstupuje, si asi jen těžko může představit ohrožení, které vyplývá z činnosti provozované neorganizovaně. Jinou situací však je, pokud sportovec, který není organizován v žádném sdružení, vstupuje na sportoviště, kde je stanoveno, jakým způsobem se má chovat (kupříkladu lyžař na sjezdovce). V takových případech je potřebné zranění jiné osoby posuzovat v kontextu, zda se sportovec měl možnost seznámit s takovými pravidly. Pokud se neseznámil a nemohl seznámit s těmito regulemi, potom je třeba jeho jednání posuzovat podle principu předběžné opatrnosti. Pokud se však s takovými pravidly seznámil, je třeba posuzovat dodržení principu předběžné opatrnosti podle dodržení těchto pravidel.

V případech kdy sportovec způsobil škodu při organizovaném provozování sportovní činnosti, odpovídá poškozenému za škodu organizace, jejímž členem je sportovec, který škodu způsobil a to ve smyslu ustanovení § 420 odst. 2 občanského zákoníku, který uvádí, že pokud je škoda způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použily. V tomto případě, je-li sportovní organizace právnickou osobou, tedy samostatným právním subjektem a je-li úraz způsoben sportovcem, kterého ke své činnosti tato organizace použila, odpovídá za škodu sama tato organizace. Pokud je sportovec, který škodu způsobil, k této organizaci ve vztahu zaměstnance, přichází v úvahu vůči této organizaci jeho odpovědnost podle pracovně-právních předpisů, jelikož ustanovení § 420 odst. 2, věta 2 nevylučuje odpovědnost podle pracovněprávních předpisů.

Soukromoprávní odpovědnost za škodu při sportovních úrazech, stejně jako obecná odpovědnost za škodu v právním řádu ČR je založená, na rozdíl od jiných právních řádů, na presumovaném zavinění. Tato presumpce je založená na ustanovení § 420 odst. 3 občanského zákoníku, který říká, že odpovědnosti se zprostí ten, kdo škodu nezavinil.

Základy pro vznik odpovědnosti za škodu jsou obdobné jako základy odpovědnosti trestní, takže se konkrétní problematikou odpovědnosti výkladem problematiky konkrétních odpovědností podle různých druhů sportů budu podrobně věnovat v následující kapitole.

9. Trestněprávní odpovědnost za sportovní úrazy

9.1 Československá doktrína trestní odpovědnosti za sportovní úrazy

Česká, resp. československá doktrína odpovědnosti za sportovní úrazy není nikterak pestrá. Neexistuje žádná velká řada autorů, kteří by se touto problematikou zaobírali. Do konce 20. století existuje jen velmi málo pramenů a publikovaných názorů věnujících se takovému tématu. Mezi autory, kteří se věnovali vztahu sportu a práva a s tím i odpovědnosti za sportovní úrazy, byl slovenský autor J. Prusák, který uvedené problematice věnoval celou monografii *Šport a právo*. Dalším autorem věnujícím se problematice trestní odpovědnosti ve sportu byl J. Hora, který publikoval v *Actech Universitatis Gymnica* článek „K otázce trestní odpovědnosti hráčů při sportovních úrazech“. V neposlední řadě nelze ani opomenout slovenského autora P. Gališinu, který vypracoval více jak 40 teorií koncepcí, které vylučují či připouštějí trestní odpovědnost sportovce za sportovní úraz.

S nástupem nového tisíciletí se velmi vážně začal tomuto tématu věnovat soudce Krajského soudu v Brně Michal Králík, který v roce 2001 věnoval vztahu sportu a práva celou monografii „Právo ve sportu“ a již skoro 10 let publikuje ve všech českých odborných časopisech o problematice nejen vztahu sportu a práva, ale i odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy. Zmíněný autor však ve svých článcích s vlastním stanoviskem přístupu k trestní odpovědnosti za sportovní úrazy nepřišel. K uvedenému tématu však zaujímají stanovisko autoři díla *Systém československého práva*⁷⁹ a dále i J. Kucha, P. Šámal a V. Klapal.

První významnější autor věnující se odpovědnosti ve sportu J. Hora⁸⁰ ve svém článku „K otázce trestní odpovědnosti hráčů při sportovních úrazech“ poukazuje na to, že velká většina sportovních zákroků při boxu, hokeji či kopané naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů, zejména pak ublížení na zdraví. Jediným potrestáním pro takovéto hříšníky bylo pouze potrestání v rámci disciplinárního řízení, přičemž neexistoval žádný

⁷⁹ Solnař V., Fenyk V., Císařová V., Vanduchová M.: *Systém československého trestního práva*, Nakladatelství Novatrix, s.r.o. Praha 2009, str. 164 -166

⁸⁰ Hora, J.: *K otázce trestní odpovědnosti hráčů při sportovních úrazech*. *Acta Universitatis Carolinae Gymnica*, 1979, Vol 15, č.1, str. 15 a násl.

zákonný podklad pro vynětí takovýchto činů z působnosti trestního práva. Skutečnost, že takovéto činy nebyly nikterak právně postihovány, spatřuje Hora hlavně ve veřejném mínění, které se spokojil s řešením v rámci disciplinárního řízení. Za rozhodující pro odpovědnost sportovce za sportovní úraz považoval absenci materiální stránky trestného činu, která je podle něj rozhodující v tom, zda sportovec jednal úmyslně, záludně, zda dodržel pravidla a zda sledoval toliko sportovní cíl.

Pro posouzení konkrétního jednání sportovce pak Hora poukazuje na následující principy:

- 1) Sportovní činnost je založena na závazných a mezinárodně dohodnutých pravidlech příslušné sportovní disciplíny, popřípadě i na zvyklostech.
- 2) Podstatou sportovní činnosti je neustálý pohyb a ruch soupeřů.
- 3) Sportovní činnost slouží k posílení fyzické zdatnosti a zdraví a má význam pro rozvoj mravních hodnot člověka.
- 4) Státní orgány nezasahují do sportu povolováním jednotlivých sportovních disciplín, mohou však kterýkoliv druh sportu zakázat.
- 5) Sportovní činnost je založena na dobrovolné účasti.

Dalším významným autorem, který se věnoval problematice trestní odpovědnosti za sportovní úrazy, je slovenský právní teoretik Jozef Prusák ve svém díle Šport a právo⁸¹. Tento autor označuje odpovědnost sportovců za sportovní úrazy za klasickou právní odpovědnost ve sportu, který je zarytý odpůrcem teorie dodržení sportovního pravidla jako okolnosti vylučující protiprávnost. Důvodem pro tento postoj je, že sportovní pravidla jsou v takovém pojetí velmi přeceňována. Prusák zastává názor, že i kdyby sportovní pravidla byla v souladu s pravidly právními, automaticky to ještě neznamená, že vyloučení odpovědnosti sportovce za sportovní úraz, kdy Prusák důrazně poukazuje na to, že i souladný výkon práva může vést ke zneužití při dosahování jeho cílů. Jako vodítko pro posuzování takových případů Prusák navrhuje, aby se orgán činný v trestním řízení nejprve při dokazování soustředil na porušení zákona a až následně, zda došlo k porušení pravidel sportovních.

⁸¹Prusák, J.: Šport a právo (Úvod do dějin, teorie a praxe právnej zodpovednosti v športe). Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1984

V 80. letech 20. století se tématu odpovědnosti za sportovní úrazy začíná věnovat slovenský autor P. Gališín⁸². Za velmi významné považuje Gališín z hlediska odpovědnosti za sportovní úrazy zkoumat nejen materiální stránku trestného činu, ale i stránku formální, zejména pak na stránku zavinění sportovců a to z toho důvodu, že na jednání sportovce a jeho psychiku, tedy i na složku volní a rozpoznávací má velký vliv sportovní zápas, přičemž v důsledku tohoto zápasu si sportovec ani nemusí uvědomit, že může způsobit úraz. Navíc sportovec v převážné většině případů nechce ani soupeři způsobit zranění. Z tohoto důvodu taková jednání sportovců při sportovní činnosti posuzovat mírněji. Za vodítko pro posouzení odpovědnosti sportovce za způsobené zranění mají být skutečnosti jako způsob provedení, motiv sportovce či jakým předmětem byl útok proveden. Dále za pomocné kritérium považuje Gališín délku doby vyřazení sportovce ze sportovní činnosti. Gališín si kromě formální stránky všímá také stránky materiální, kdy absenci materiální stránky dovozuje z charakteristických rysů sportu a zvýšeného rizika zranění, kdy toto riziko by mělo být důvodem pro vyloučení trestní odpovědnosti sportovce za způsobený úraz. V tomto směru přinesl Gališín velmi zajímavé dělení jednotlivých druhů sportů podle míry rizika zranění, kterému se věnuji v následující kapitole. Absenci materiální stránky resp. její podstatné snížení také Gališín vyvozuje ze zájmu společnosti na rozvoji tělovýchovy a sportu. Materiální stránka musí být vyloučena při dodržení skutečností, jako např. existence sportovních pravidel, dobrovolné podstoupení rizika a to s ohledem na konkrétní případy v jednotlivých sportovních disciplínách.

Autoři díla *Systém československého trestního práva*⁸³ upozorňují zejména na doktrínu materiální a formální podmínky trestnosti sportovních hráčů při sportovním výkonu a na názory o nutnosti diferenciaci a individualizaci při posuzování trestnosti hráčů, které ve svém shora zmíněném článku uvádí slovenský autor Gališín. Zmínění autoři předvídají:

- možnost trestního postihu sportovce, který v zápalu boje ublížil na zdraví jinému sportovci nebo mu způsobil smrt
- možnost vyloučení protiprávnosti takového jednání
- možnost snížení společenské nebezpečnosti zápalu hry nebo celkovou prospěšností sportovní činnosti

⁸² Gališín P. *Šport a Právo III*. Bratislava: ŠVOČ, 1986

⁸³ Solnař V., Fenyk V., Císařová V., Vanduchová M.: *Systém československého trestního práva*, Nakladatelství Novatrix, s.r.o. Praha 2009, str. 165

- respektování sportovního pravidla coby nutnosti uznání sportu jako takového
- formální vázanost sportovce sportovním pravidlem pro jeho sportovní výkon
- že k ublížení na zdraví nebo úmrtí jiného při sportovním zápoleň může dojít přímým nebo nepřímým kontaktem

Zmínění autoři dále poukazují na názor V. Klapala⁸⁴, který navrhuje považovat za trestné všechny případy úmyslného poškození zdraví při určitých kategoriích sportů, které sledují poškození nebo přímo poškozují zdraví, oproti těm, kdy poškození zdraví je pouze vedlejším a nežádoucím produktem sportovního utkání (hokej, kopaná atd.). V tomto ohledu autor Klapal dělí riziková sportovní odvětví do dvou kategorií. První kategorií sportovních odvětví tvoří ty sportovní disciplíny, u kterých porucha zdraví nutně nenastává (olympijský box, hokej, kopaná). Druhou kategorií rizikových sportovních odvětví tvoří sportovní disciplíny, u nichž je ublížení na zdraví běžným následkem jejich provozování. U této druhé kategorie rizikových sportů autor, jak je výše uvedeno, dovozuje, že tito sportovci se dopouštějí úmyslnou formou trestných činů proti životu a zdraví, kdy zavinění sportovce je dáno ve formě nepřímého úmyslu. Autor již však nezdůvodňuje, co je důvodem pro takovéto jeho hodnocení. Z textu článku samotného patrně vyplývá, že tento autor považuje sportovní pravidla uvedených disciplín za pravidla contra legem a nelze provozování těchto disciplín státem připustit. Autor se však již nevypořádává s tehdejší společenskou nebezpečností dnes společenskou škodlivostí daných jednání, zejména pak se skutečností, že poškození provozující tyto sportovní disciplíny akceptují riziko vyvstávající s provozování těchto disciplín.

Za velmi zajímavý a nejspíše podle mého názoru i správný názor zaujímá prof. Solnař, který při posuzování trestní odpovědnosti za sportovní úrazy vychází z analogie rizika lékařského zákroku, přičemž argumentem pro takovýto názor je určitý druh rizika, při kterém lze dovést i riziko sportovní. Uvedený názor zaujímá také autor z brněnské právnické fakulty J. Kuchta. Uvedená teorie má však svá úskalí, zejména u nezletilých a požadavku jejich rodičů s provozování sportovní disciplíny přes odpor takového nezletilého.

Prof. Solnař⁸⁵ ve svém díle „Základy trestní odpovědnosti“, stanovil tyto 3 podmínky pro vyloučení sportovní disciplíny:

⁸⁴ Klapal, V.: Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost, Trestněprávní revue č. 10/2005

⁸⁵ Solnař V.: Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia 1972, s. 111

- 1) dovolenost sportovní disciplíny (postačí nepřímá podpora státu)
- 2) dodržení pravidel sportu (roli hraje i míra porušení pravidel)
- 3) výkon sportovní činnosti za sportovním účelem (není vyloučena protiprávnost případů, kde jde o zneužití pravidel ke zranění soupeře

Pro trestněprávní odpovědnost sportovce, a někdy nejen sportovce za sportovní úraz musí jeho jednání splňovat zákonem stanovené podmínky. V českém trestním právu byl do konce roku 2009 zachován princip formálně materiálního pojetí trestného činu zakotveného v ustanovení § 3 trestního zákona, tedy zákona 140/1961 Sb., což znamená, že jednání takového sportovce muselo být pro společnost nebezpečné, resp. stupeň jeho nebezpečnosti musel být vyšší než neparný a jehož znaky musely být uvedeny v trestním zákoně.

Od 1.1.2010 vstoupil na území české republiky v účinnost nový trestní zákoník, tedy zákon č. 40/2009, který zcela nahradil dřívější trestní zákon z roku 1961, tedy uvedený zákon č. 140/1961 Sb.

V této práci se budu základům trestní odpovědnosti věnovat pouze v obecné rovině a podrobněji rozebírat pouze ty aspekty, které souvisejí s tématem této práce.

9.2 Formální stránka trestného činu

Formální stránka trestného činu je tvořena jednak typovými znaky trestného činu, které jsou tvořeny objektem, objektivní stránkou, subjektem a subjektivní stránkou, a jednak obecnými požadavky na subjekt trestného činu, tedy na pachatele, kterými jsou fyzická osoba, která je trestně odpovědná, což znamená, která není nepřičetná, starší 15-ti let a v případě osoby mladistvé rozumově a mravně vyspělá⁸⁶.

9.2.1 Objekt

Objektem trestného činu se rozumí právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim stát poskytuje trestněprávní ochranu. Jedná se abstraktní

⁸⁶ Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. vydání 2007, str. 109

duchovní hodnoty společenského řádu, které jsou předmětem ochrany v trestním právu, a nikoli o konkrétní předměty vnímatelné smysly. Od objektu je nutno rozlišovat předmět útoku, což jsou konkrétní reálné předměty, vnímatelné smysly, které trestný čin bezprostředně zasahuje a tím zasahuje objekt trestného činu⁸⁷.

U trestní odpovědnosti za sportovní úrazy připadá v úvahu jakožto objekt trestného činu hlavně život a zdraví sportovců a nejen jich, ale také třetích osob. V neposlední řadě pak jsou to majetkové hodnoty a ke zvážení jsou i veřejný klid a pořádek.

V této části nelze nezmínit již shora uvedenou teorii vyloučení odpovědnosti sportovce za sportovní úraz, která byla zastávána zejména dřívější německou doktrínou, která řešila odpovědnost sportovců za sportovní úrazy analogicky řešením problematice lékařských zákroků s tím, že tak jako u lékařských zákroků, byť lékař zasahuje do právem chráněných hodnot, zejména zdraví, avšak jednání lékařů nemůže v rámci lékařských zákroků za dalších podmínek porušit objekt trestného činu.

Jsem toho názoru, stejně jako i jiní kritici této teorie, že z pohledu vyloučení objektivního základu trestného činu nelze na lékařský zákrok nahlížet obdobně jako na oblast sportu. Lékařský zákrok, byť zasahuje do zájmů chráněných zákonem (život a zdraví), je nezbytným a jediným způsobem, jak tyto samé zájmy chránit. Oblast sportu je poněkud odlišná, kdy zájem provozování sportovní činnosti a zájem na poměřování sil v rámci sportovního zápolení stojí v žebříčku zájmů přeci jen až na druhém místě před životem a zdravím.

9.2.2 Objektivní stránka

Tato stránka zahrnuje jednání, následek a příčinný vztah mezi tímto jednáním a následkem.

1) Jednání

⁸⁷ Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. vydání 2007, str. 148

Jednání je v učebnici trestního práva pražské právnické fakulty popisováno projev vůle ve vnějším světě⁸⁸.

Jak jsem již výše uvedl v části o obecné odpovědnosti, musí sportovní úraz být způsoben jednáním sportovce, což znamená projevem jeho vůle ve vnějším světě, rozhodně nelze kvalifikovat jako trestný čin zákrok, kdy sportovec neprojeví svoji vůli (příkladem může být hokejista či fotbalista běžící za míčem či pukem, kdy v rámci sprintu za míčem máchá rukama a zasáhne druhého sportovce, aniž by toto chtěl). V tomto případě se nemůže uvažovat o jednání.

Je otázkou, zda na toto jednání nahlížet na základě principu náležité opatrnosti. Toto je právě případ, kdy má své místo Zauliho koncepce, kdy nelze na sportovcích očekávat takovou míru opatrnosti a obezřetnosti, protože to už by opravdu sport přestal být sportem. Obdobného názoru je i polský právní teoretik J. Sawicky⁸⁹, který taktéž ve svém díle vyslovil hypotézu, že na jednání sportovce nelze nahlížet jako na jednání jiného rozumného člověka.

Pro posouzení toho, zda a jakou míru obezřetnosti měl sportovec dodržet, je důležité zvážit, v rámci jakých sportovních disciplín ke sportovnímu úrazu došlo. Jak již jsem zmínil východisko německé doktríny představované Vollrathem a dělicí sportovní disciplíny na Mann gegen Mann a disciplíny Mann neben Mann.

U sportovních činností, kde není předpokládán kontakt sportovců, musí podle mého názoru sportovec zachovávat velkou míru opatrnosti. U sportů, kde je kontakt předpokládán, avšak není hlavním účelem sportu, bude míra opatrnosti sportovce nižší. Konečně u sportů, kde kontakt sportovce s jiným sportovcem je účelem dané sportovní disciplíny. Zde se asi o větší míře opatrnosti sportovce nedá hovořit a na sportovce by neměly být kladeny z hlediska požadovaného principu velké nároky.

Dalším důležitým aspektem pro posouzení jednání a principu obezřetnosti je rozdělení podle způsobu provozování sportovní disciplíny, které jsem v této práci již zmínil. V tomto směru lze rozdělit sportovní disciplíny na neorganizované provozování sportovní disciplíny a

⁸⁸ Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. vydání 2007, str. 150

⁸⁹ Sawicky J. Soudci, omyly a paragrafy. Orbis Praha 1966, str. 237-238

organizované provozování sportovní disciplíny, kdy organizované provozování sportovní disciplíny lze dělit do dvou podskupin. První podskupinou tvoří provozování sportovní disciplíny profesionálními sportovci a druhou podskupinu tvoří amatérští sportovci.

Největší míru opatrnosti lze podle mého názoru vyžadovat u sportovců, kteří sportovní činnost provozují neorganizovaným způsobem. Tito sportovci nejsou nikterak organizováni a nejsou pro ně „závazná“ žádná sportovní pravidla, která by měla chránit zdraví případně i život sportovců. Jediné čím se tedy sportovec provozující tuto činnost musí řídit, je princip předběžné opatrnosti ve smyslu ustanovení §415 občanského zákona. Nižší míru opatrnosti lze požadovat u organizovaných amatérských sportovců a nejnižší míru opatrnosti u profesionálních sportovců, kdy u profesionálních sportovců se dají předpokládat i tvrdší zákroky, jelikož sport je pro tyto sportovce obživou a dá se u nich předpokládat to nejmaximálnější úsilí při výkonu sportovní činnosti. S rozlišením na amatérské a neamatérské provozování sportovní činnosti taktéž počítají autoři komentáře k trestnímu zákoníku⁹⁰, kdy v rámci výkladu přípustného rizika toto dělení zmiňují.

Nicméně česká judikatura se kloní k názoru, že pokud sportovec dodržuje sportovní pravidla, potom naplňují i princip náležité opatrnosti ve smyslu ustanovení § 415 občanského zákoníku, od které je dále odvozována odpovědnost trestní. Samozřejmě je důležité, v rámci jakého sportu k těmto situacím bude docházet, ale k tomu se budu vyjadřovat dále.

2) Následek

Následek je porušení nebo ohrožení objektu chráněného trestním zákonem. Objektem trestného činu, jak už jsem výše uvedl, rozumíme právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim stát poskytuje trestněprávní ochranu. Jedná se o abstraktní duchovní hodnoty společenského řádu, které jsou předmětem ochrany v trestním právu, a nikoli o konkrétní předměty vnímatelné smysly. Od následku je nutno rozlišovat účinek, což je konkrétní ohrožení nebo porušení hmotného předmětu útoku.

⁹⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009

3) Příčinná souvislost

Třetí část objektivní stránky trestného činu je příčinná souvislost mezi jednáním a následkem, což znamená, jestli následek vznikl v důsledku trestněprávně relevantního jednání. Stejně tak musí být dán příčinný vztah mezi jednáním a účinkem.

V této souvislosti je v učebnici pražské právnické fakulty⁹¹ zmiňována teorie podmínky (*conditio sine qua non*), podle níž je příčinou každý jev, bez něhož by jiný jev buď vůbec nenastal, anebo nenastal takovým způsobem, jakým nastal, přičemž tato podmínka je vymezována na základě zásad umělé izolace jevů a zásady gradace příčinné souvislosti.

Je tedy nutno zkoumat, zda následek či účinek, tj. úraz, který při sportovní činnosti, vznikl také v důsledku zaviněného protiprávního jednání jiného sportovce nebo jiné osoby, anebo v důsledku jiné právní skutečnosti. K tomuto se vyjádřil ve svém článku i T. Hrnčířik⁹², který se vyjádřil tak, že je nutno zkoumat, zda by bez jednání, tedy bez sportovního zákroku, příslušný následek, tedy způsobená zdravotní újma, vůbec vznikl a zda by vznikl v takovém rozsahu. Je třeba vzít také v potaz skrytá či chronická zranění.

Do této stránky typových znaků trestného činu je také nutno zahrnout i okolnost, zda zdravotní stav zraněného soupeře byl před samotným úrazem v pořádku či nikoliv. Dále je dle mého názoru také velmi důležité, aby poškozený sportovec dodržel bezpečnostní předpisy, stanovené danými sportovními pravidly nebo zákonem (tato otázka bude řešena v rámci výkladu o zavinění), jelikož pokud tomuto sportovci vznikla újma v důsledku jednání jiného sportovce, která by v případě dodržení pravidel ze strany poškozeného sportovce nevznikla, potom nemůže být dána trestní odpovědnost sportovce, který tento úraz způsobil v důsledku nedostatku příčinné souvislosti.

Pokud tedy přijmu jakožto měřítko trestní odpovědnosti pravidla konkrétního sportovního odvětví při provozování sportovní činnosti, potom při nedbalostním zákonem nedovoleném excesu z těchto pravidel na základě výše uvedeného a na základě pojednání o subjektivní stránce trestného činu přicházejí v úvahu pouze nedbalostní trestné činy. Pokud se

⁹¹ Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., *Trestní právo hmotné*, 1. část, 5. vydání 2007, s. 172 a násl.

⁹² Hrnčířik T. *Trestněprávní odpovědnost sportovců za zranění způsobená při výkonu sportovní činnosti* na serveru www.ipravnik.cz

však sportovec dopustí úmyslného excesu při provozování sportovní činnosti, bude plně odpovědný za úmyslné trestné činy

9.2.3 Subjekt

Subjektem trestného činu souvisejícího se sportovní činností je pachatel trestného činu, který se trestného činu dopustil v souvislosti se sportovní činností. Pachatelem trestného činu je fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu, v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok svého věku a byla příčetná.

V rámci trestní odpovědnosti za sportovní úrazy je to tedy v prvé řadě sportovec, který se v souvislosti se svým přímým a osobním provozováním sportovní činnosti dopustil trestného činu.

Dále si v rámci této části skutkové podstaty lze představit, že subjektem, tedy pachatelem trestného činu, který byl spáchán v souvislosti s provozováním sportovní činnosti, může být i jiná osoba od sportovce odlišná. Mířím tím na pořadatele sportovních utkání či sportovních zápasů, kteří musí zajistit pro provozování sportovní činnosti takové podmínky, aby sportovcům přímo vykonávajícím sportovní činnost, dále sportovcům, kteří sice jinak vykonávají sportovní činnost, ale v daném okamžiku tuto činnost nevykonávají (sportovci na střídačce), či dokonce třetím osobám, nevznikla újma či škoda. Tyto osoby, které zajišťují pořádání sportovních akcí, musí dodržet potřebná bezpečnostní pravidla, která jsou dána v některých případech jak právními předpisy, tak (ve většině případů) sportovními pravidly. Pokud pořadatel sportovní akce, popř. osoba, kterou pořadatel pověřil tyto pravidla kontrolovat, zanedbá tuto povinnost, a v důsledku této činnosti dojde k trestněprávnímu následku, potom takovéto osoby budou za porušení této povinnosti trestně odpovědní za nedbalostní trestný čin.

Pokud je sportovci mezi 15-18 rokem věku, tedy mladistvý, potom bude jeho trestní odpovědnost upravována podle zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy (dále jen ZSM) a pro případ mladistvého musí jeho jednání vykazovat stupeň společenské nebezpečnosti v míře větší než malé ve smyslu ustanovení §6 odst. 2.

Aby nastala trestní odpovědnost takového mladistvého, potom jeho jednání bude muset splnit podmínky stanovené v ustanovení §5 ZSM, což znamená, že takový mladistvý musí dosáhnout takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost, a musí ovládat své jednání.

9.2.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu je tou nejvíce problematickou částí trestní odpovědnosti za sportovní úrazy. Jak je níže uvedeno, je subjektivní stránka psychický stav pachatele trestného činu k určitým trestněprávně relevantním skutečnostem. Psychika sportovce je při vykonávání sportovní činnosti velmi zatěžována. Jednak je to soustředění sportovce na sportovní cíl a jednak velká fyzická námaha sportovce při vykonávání sportovní činnosti. Je potom velmi složité posuzovat vztah takovéto osoby nejen k okolnostem výkonu sportovní činnosti, ale ještě k trestně právně relevantním skutečnostem.

Opět nemohu v této souvislosti nezmínit již v této práci uvedenou teorii nedostatku zavinění při posuzování sportovců za sportovní úrazy. Východiskem této koncepce je právě přílišná námaha psychiky sportovce, který se soustředí na sportovní cíl a pokud při tom způsobí úraz či zranění jiného sportovce, je vyloučeno jeho zavinění za takovýto neblahý následek. Zmíněná teorie se však nevypořádává s tím, pokud sportovec sleduje zranění sportovce jiného.

V souvislosti se subjektivní stránkou trestného činu se lze tedy setkat v rámci teorie nedostatku zavinění při sportovních úrazech, jakožto okolností vylučující protiprávnost, i s otázkou, zda na sportovce aplikovat běžná kritéria zavinění nebo zavinění ve sportovní činnosti posuzovat podle kritérií odlišných, kdy se přísnější česká soudní praxe odlišuje od světového právního trendu, který je mírnější⁹³.

Subjektivní stránka, jak uvádí autoři komentáře k trestnímu zákoníku,⁹⁴ je vnitřní psychický vztah pachatele k určitým trestněprávně relevantním skutečnostem, jež zakládají trestný čin. Tyto skutečnosti mohou být vyvolány pachatelem nebo mohou objektivně

⁹³ kolektiv autorů, Otázky sportovního práva, Ústav státu a práva AVČR, nakladatelství Aleš Čeněk 2008, str. 4

⁹⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009, viz též obdobně Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. vydání 2007, str. 224

existovat bez jeho přičinění⁹⁵. Zavinění je v českém trestním právu vybudováno jednak na složce vědění, což tvoří intelektuální stránku zavinění, a jednak na složce volní, která tvoří volní stránku zavinění.

Intelektuální složka zahrnuje jak vnímání objektivní reality pachatelem, tak i představu těchto skutečností, které sice pachatel nemůže v daný okamžik vnímat, které však vnímal dříve nebo k nimž došel úsudkem na základě svých znalostí a předchozích zkušeností.

Volní složka zahrnuje vůli pachatele vyvolat svým jednáním rozhodné skutečnosti. Naplnění volní složky tedy předpokládá kladný vztah k těmto skutečnostem. Rozumíme tím nejen chtění, nýbrž i srozumění. Zavinění se musí v podstatě vztahovat na všechny skutečnosti, které jsou znakem skutkové podstaty trestného činu⁹⁶. Zavinění má dle stávajících i podle nových trestních předpisů dvě formy.

První formou zavinění je forma úmyslná stanovená v ustanovení § 15 odst. 1 trest. zák., jestliže pachatel

- a) chtěl způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Srozumění je definováno v ustanovení §15 odst. 2 trestního zákoníku jako smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

Druhou formou zavinění je forma nedbalostní, kterou stanoví ustanovení § 16 odst. 1 trestního zákoníku. Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel:

⁹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009, viz též obdobně Novotný, O., Vanduchová, M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. vydání 2007, str. 224

⁹⁶ tamtéž

- a) věděl, že může způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (vědomá nedbalost),

nebo

- b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nevědomá nedbalost).

Složka zavinění v souvislosti se sportovní činností je vztahována nejen k následkům trestné činnosti, ale také ke sportovním pravidlům daného sportovního odvětví. Jak je shora uvedeno, česká doktrína přistupuje k výkonu sportovní činnosti za určitých podmínek jako k okolnosti vylučující protiprávnost, je potom nepochybné, že zavinění pachatele musí být dáno k absenci těchto podmínek, za kterých je na výkon sportovní činnosti nahlíženo jako na okolnost vylučující protiprávnost.

Pokud uvažujeme o vyloučení trestní odpovědnosti sportovce za sportovní úraz, lze podle mého názoru vyloučit pouze odpovědnost za trestné činy nedbalostní, nikoliv za trestné činy úmyslné. Důvodem pro tento názor je nauka o omylu skutkovém, která je v novém trestním zákoníku zakotvena v ustanovení §18, resp. jeho odst. 4, který uvádí, že: *„Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně, tím není dotčena odpovědnost za trestný čin z nedbalosti.“*

Současná trestněprávní doktrína přistupuje k výkonu sportovní činnosti jako k okolnosti vylučující protiprávnost, v rámci dovoleného výkonu činnosti, avšak za podmínek, které zůstávají více či méně sporné. Sportovní činnost je tedy nutno posuzovat v rámci subjektivní stránky k okolnosti vylučující protiprávnost. Pokud tedy sportovec jedná ve víře splnění podmínek okolnosti vylučující protiprávnost, nemůže se dopustit nikdy žádného trestného činu. Nejsou-li splněny podmínky sportovní činnosti jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, je třeba zkoumat složku vědění sportovce způsobujícího zranění k absenci těchto podmínek, kdy v případě, že sportovec věděl či vzhledem ke svým osobním poměrům vědět měl absenci uvedených podmínek, lze mu přičíst pouze nedbalostní trestné činy ve formě nevědomé nedbalosti. Jestliže však sportovec věděl, že tu takové podmínky absentují, a přesto vykonával sportovní činnost, při které způsobil zranění, lze mu přičíst i trestné činy

úmyslné a to právě ve formě nepřímého úmyslu. Pokud by sportovec chtěl porušit zájem chráněný trestním zákonem a chtěl, aby takové porušení nebo ohrožení nastalo či byl s tímto ohrožením či porušením srozuměn, potom nelze o absenci jeho trestní odpovědnosti vůbec uvažovat a nejedná se vůbec o výkon sportovní činnosti.

V této souvislosti nastává určitý problém s těmi sportovními disciplínami, jejichž pravidla či jejich aplikace přímo ohrožují či porušují zájem chráněný trestním zákonem, kdy tito sportovci se již provozováním sportovní činnosti mohou dopouštět trestných činů ublížení na zdraví ve formě nepřímého úmyslu (např. box, kick box, ultimate fighting), jak ve své práci uvádí český autor V. Klapal⁹⁷. V tomto směru se lze s jistými výhradami ztotožnit s názorem tohoto autora, kdy tito sportovci se musí v každém zápase dopouštět všech úmyslných trestných činů proti životu a zdraví a to ve formě přímého úmyslu. Důvodem pro takovýto názor je skutečnost, že sportovní pravidla těchto sportů již se zásahem do tělesné integrity počítají (úderý a kopy jedním sportovcem do druhého). V uvedených sportech jeden sportovec vítězí tehdy, pokud se jeden sportovec při počítání do deseti nezvedne ze země. Jinými slovy řečeno, aby sportovec zvítězil, musí druhého sportovce praštit tak, aby nevstal. Je tedy pochopitelné se domnívat, že takový sportovec, který se snaží praštit sportovce druhého tak, aby nevstal, je nepochybně smířen s tím, že mu může způsobit zranění nebo smrt. Podle mého názoru nelze možné takovéto rigorózní stanovisko zaujmout. U nepřímého úmyslu musí být u pachatele dána tzv. nepravá lhostejnost. Pojem nepravé lhostejnosti definuje prof. Šámal a kol. ve svém komentáři k trestnímu zákoníku takto: „aktivní kladné stanovisko k oběma možnostem, tedy sice méně intenzivní, ale aktivní volní vztah pachatele k relevantnímu trestněprávnímu následku“. Je tedy otázkou, jestli vztah sportovce k možnému způsobení poranění či dokonce smrti je tak intenzivní, aby se dalo nazvat srozuměním. Jsem tohoto názoru, že pokud sportovec i při těchto sportovních disciplínách jedná v rámci podmínek výkonu sportovní činnosti, nelze mu přičíst nepravou lhostejnost a je u něho vyloučen prvek srozumění jako nezbytný znak nepřímého úmyslu. Problematika zavinění u těchto druhů sportovních disciplín je velmi problematická a nelze k ní nalézt asi jednoznačné stanovisko, jelikož je otázkou, jestli pravidla takovýchto disciplín nejsou již kontra legem. V tomto směru nutno patrně odkázat na teorii zvykového práva a teorii státního dovolení. Pokud stát sportovní disciplínu, která existuje již více jak dva tisíce let, toleruje, je nutno k ní

⁹⁷ Klapal, V. Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost, Trestněprávní revue č. 10/2005, str. 259 a násl.

přístupovat jako ke státem dovolené činnosti a riziko, které vyvstává z těchto pravidel jako státem tolerované.

Co se týče nedbalostních trestných činů, potom je otázkou, zda je trestněprávně relevantní každé porušení pravidel či jenom to porušení, které je jistou měrou výraznější. Lze souhlasit s obecným řešením, že pokud jsou porušena sportovní pravidla a v důsledku toho dojde k trestněprávnímu následku, potom je trestněprávní odpovědnost na místě, nicméně toto porušení sportovních pravidel by mělo být výraznější a musí k němu přistoupit ještě další okolnosti. Moderní trend v jiných právních řádech, zejména v Německu, je takový, že pokud sportovec nedbalostně poruší sportovní pravidla, ještě to neznamena, že jeho trestněprávní či soukromoprávní odpovědnost nastane. Subjektivní stránka trestného činu musí být ve větší intenzitě.

S tímto názorem se však neztotožňuje česká judikatura, která zastává stanovisko, že pokud sportovec poruší sportovní pravidla bez ohledu na to v jaké míře, potom sportovec porušil povinnost předběžné opatrnosti ve smyslu ustanovení §415 občanského zákoníku a je tedy nutně dána jeho odpovědnost.

9.2 Společenská škodlivost trestného činu

Jak jsem již výše uvedl, dle již starého trestního zákona, tedy zákona č. 40/1961 Sb., musel být stupeň nebezpečnosti jednání sportovce při sportovní činnosti vyšší než nepatrný, což byly podmínky stanoveny v §3 odst. 2 trestního zákona a to i tehdy, pokud toto jednání vykazovalo znaky uvedené v trestním zákoně. Nutno však podotknout, že sportovní činnost je činností společností pokládanou za prospěšnou, takže je otázkou, zda vůbec mohlo jednání sportovce v rámci sportovní činnosti naplnit materiální stránku trestného činu.

Pokud tedy chápeme sportovní činnost jako činnost společensky prospěšnou, potom bylo také možno vyloučit trestní odpovědnost sportovce za sportovní úraz, který byl způsoben při sportovní činnosti, která naplňovala cíl daného sportu v rámci pravidel. V důsledku toho, že byt' jeho jednání naplňovalo znaky trestného činu uvedené v trestním zákoně, tedy formální stránku trestného činu, potom nemuselo být jeho jednání trestným činem. Určitý

stupeň možnosti vzniku zranění na sportovištích je navíc předpokládán a sami sportovci jsou sami na možnost vzniku zranění v důsledku sportovní činnosti připraveni.

Zajímavý je i názor Gališina, který se ve svém článku⁹⁸ domnívá, že překročením společenské prospěšnosti daného odvětví sportu jeho společenskou nebezpečností je hranicí trestní odpovědnosti za sportovní úrazy, a tedy i hranicí trestního stíhání daného sportovce, který jinému v souvislosti s provozováním sportovní činnosti způsobí úraz.

Takto bylo možné na území České republiky argumentovat do 31.12.2009, jelikož od 1.1.2010 nabude účinnosti nový trestní zákoník, zák. č. 40/2009 Sb., který zakládá ryze formální pojetí trestného činu. Lze však asi s určitou jistotou zaujmout stanovisko, že názory autorů, kteří vylučují trestní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy z důvodu absence materiální stránky, se uplatní i u společenské škodlivosti stanovené v ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Společenská škodlivost již sice není pojmovým znakem trestného činu, avšak absence společenské škodlivosti vylučuje trestněprávní odpovědnost za takový čin v rámci zásady subsidiarity trestní represe.

8.3 Sportovní úrazy podle trestního zákoníku

Dne 1.1.2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník a stávající trestní zákon, tedy zákon č. 140/1961 Sb. ve znění četných novel, pozbyl své platnosti. Východiska a řešení problematiky trestní odpovědnosti za sportovní úrazy, jak je výše zmiňována v této práci, se tak nabytím účinnosti nového trestního zákoníku nikterak nezměnily, byť je v současné době zakotven v novém trestním zákoníku institut přípustného rizika, jehož dikce by dle důvodové zprávy měla zahrnovat i sportovní činnost.

Největší změnou v oblasti trestního práva hmotného je opuštění materiálně formálního pojetí trestného činu ve smyslu §3 stávajícího trestního zákona. Nový trestní zákoník vychází na základě ustanovení § 13 odst. 1 z formálního pojetí trestného činu, tedy že trestným činem

⁹⁸ Gališin, P.: Nutnosť diferenciacie a individualizácie pri posudzovaní trestnosti hráčov-povodcov zranenia pri športovej činnosti. Československá kriminalistika, 1986, č. 2, s. 154 a násl.

je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

Nicméně přeci jenom je toto formální pojetí omezováno ustanovením §12 odst. 2 nového trestního zákoníku, který stanoví tzv. zásadu subsidiarity trestní represe. Nutno však zdůraznit, že zásada subsidiarity trestní represe není součástí pojmu trestného činu, ale stojí vedle pojmu trestného činu a tato zásada vylučuje až trestní odpovědnost pachatele, nicméně taková osoba formálně stále zůstává pachatelem trestného činu, avšak nenastane její trestněprávní odpovědnost.

Zmíněné ustanovení § 12 odst. 2 nového tr. zák. zní tak, že „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“ V takovém případě již nelze vylučovat trestní odpovědnost sportovce v rámci sportovní činnosti za trestný čin na základě nedostatku materiálního znaku jeho jednání.

9.3.1 Okolnosti vylučující protiprávnost v trestním zákoníku a odpovědnost za sportovní úrazy

Jak již je shora uvedeno, nebyla problematika odpovědnosti za sportovní úrazy v žádném českém trestním zákoně výslovně řešena a není tomu ani dnes. Autoři komentáře k trestnímu zákoníku⁹⁹ uvádějí, že u odpovědnosti za sportovní úrazy svolení poškozeného lze uvažovat nad svolení poškozeného a přípustným rizikem, přičemž nevyklučují na uvedenou problematiku nahlížet také jako na výkon dovolené činnosti, tedy na okolnost vylučující protiprávnost výslovně neuvedenou v trestním zákoníku, avšak v rámci zásady analogie ve prospěch pachatele přípustnou. Zastávám ten názor, že na sportovní činnost se nemůže vztahovat ustanovení o svolení poškozeného, jelikož u stanovení § 30 odst. 2 uvádí, že s výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odstavce 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení.

⁹⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009, str. 317 a násl.

Z pohledu i účelu sportovní činností, kde účelem žádné sportovní disciplíny nejde o způsobení zranění soupeři, ale přemožení soupeře a žádný sportovec nedává souhlas se svým tělesným poškozením, ale dává souhlas s určitým ohrožením své tělesné integrity, kdy spíše podstupuje riziko zásahu do své tělesné integrity.

Z důvodové zprávy k zákonu č. 40/2009 Sb., k trestnímu zákoníku však vyplývá, že k problematice sportovních úrazů je patrně nutno přistupovat jako okolnosti vylučující protiprávnost v rámci přípustného rizika, tedy podmínek stanovených v ustanovení § 31 trestního zákoníku. Já osobně zastávám ten názor, že na výkon sportovní činnosti se nedá nahlížet jen z optiky přípustného rizika, tak jak to stanoví v ustanovení §31 odst. 1 trestního zákoníku, ale je třeba na tuto činnost nahlížet jako na okolnost vylučující protiprávnost sui generis, která má některé znaky přípustného rizika.

Ustanovení § 31 nového trestního zákoníku upravující přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost zní takto:

(1) Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.

(2) Nejde o přípustné riziko, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu s jiným právním předpisem souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se příčí dobrým mravům.

V navrhovaném trestním zákoníku je také obecně definováno přípustné riziko (§ 31), v jehož zákonném vymezení jsou uvedeny nezbytné podmínky tohoto institutu. Pozornost je třeba věnovat vylučovací podmínce formulované tak, že o přípustné riziko nejde, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jí byl dán k ní v souladu se zvláštními právními předpisy souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům právních

předpisů, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům. Při zvažování míry rizika je třeba v rámci přiměřenosti posuzovat optimální relaci mezi rozhodujícími faktory, mezi něž patří zejména velikost zamýšleného pozitivního výsledku, velikost možného nechtěného negativního následku, i stupně pravděpodobnosti, že tyto nastanou. Nejde tedy jen o maximalizaci možných výhod na jedné straně a minimalizaci možných ztrát na druhé straně, ale také o relaci k veřejnému zájmu, zásadám humanity (lidskosti) i morálním pravidlům, o kterých se osnova v další části ustanovení také zmiňuje. Nelze proto zásadně podniknout rizikové jednání, které by sice na jedné straně mohlo mít významné kladné výsledky, ale také katastrofální následky, i když jejich pravděpodobnost není příliš velká, a proto je třeba velmi opatrně nakládat s atomovou energií, ale také zvláště opatrně přistupovat ke genetickým výzkumům a dalším mimořádně rizikovým aktivitám.

Definice přípustného rizika v zásadě pokrývá všechny případy tohoto rizika, neboť stranou nezůstávají ani rizika např. v souvislosti se sportovními aktivitami (boxeři, hokejisté, automobiloví závodníci apod.) či výkonem povolání (zejména lékařů, ale i horských vůdců, lyžařských instruktorů apod.) atd. Na druhé straně přípustné riziko představuje jednu samostatnou okolnost vylučující protiprávnost (trestní odpovědnost), která však nepokrývá všechny případy vylučující protiprávnost (např. výkon práva nebo povinnosti). V rámci okolností vylučujících protiprávnost jde zjevně o několik takových okolností, jejichž podmínky se výrazně liší. U těchto okolností bude možno použít analogie jiné zákonem definované okolnosti vylučující protiprávnost (např. přípustné riziko, krajní nouze či svolení poškozeného apod.) ve prospěch jednajícího, neboť tyto okolnosti trestní odpovědnost zužují, nikoli rozšiřují.

9.3.2 Znaky přípustného rizika

Prvním znakem je, že se musí jednat o činnost prospěšnou. V souladu s názory již od pravěku prezentovanými je sportovní činnost zcela jednoznačně vždy považována za činnost prospěšnou. V zásadě lze za prospěšnou činnost patrně považovat jakoukoliv sportovní činnost, jejímž účelem je v duchu citované věty přemoci svého živého soupeře. Nicméně, jak jsem již v této práci výše uváděl, je otázkou, kam až sportovní pravidla mohou v rámci ohrožení zájmů chráněných objektivním právem, resp. trestním zákonem, zajít, z čehož vyplývá další otázka, jakým způsobem stanovit, co je ještě sport, a co již sportem není.

Nezbývá než opět připomenout již několikrát uvedenou teorii státního dovolení zastávanou Jedruchem a Swickym a konečně i prof. Solnařem, že je nepochybné, že stát podporuje sport, jako činnost obecně prospěšnou. Pokud stát uvedenou sportovní disciplínu nezakáže či ji dokonce toleruje, nakládá s touto sportovní disciplínou jako se společensky prospěšnou činností. V České republice je však velmi problematické, jakými právními instrumenty by mohl stát dát najevo, že sportovní disciplínu netoleruje či jakými právními instrumenty by dokonce konkrétní disciplínu zakázal. S největší pravděpodobností by však v České republice by o těchto podmínkách rozhodoval soud, avšak až ex post s konkrétním úrazem, což je velmi na pováženou s principem právní jistoty, jelikož opět narážíme na otázku již několikrát zmiňovanou v této práci, jak nakládat s případy, kdy sportovec dodrží sportovní pravidla, avšak státní moc bude mít za to, že jsou pravidla v rozporu s právem, aniž by to apriori jakýmkoliv správním či právním aktem, ať už obecným či individuálním, deklarovala.

Druhým znakem takové činnosti je subjekt. Subjektem je osoba, která vykonává činnost v rámci svého zaměstnání, povolání nebo postavení. V komentáři k trestnímu zákoníku¹⁰⁰ je uvedeno, že by se mělo jednat o kvalifikovaného profesionála, neboť jen taková osoba je schopna posoudit míru rizika ve vztahu k výsledku, jehož má být dosaženo. Domnívám se, že v rámci posouzení sportovních úrazů postačí, aby takovým profesionálem byla osoba, která vykonává činnost organizovaně, a je tak dán prvek jejího postavení. Samozřejmě v případě výkonu sportovní činnosti v rámci výkonu pracovního poměru či poměru obdobného je nepochybné, že se bude jednat o činnost vykonávanou v rámci svého povolání či zaměstnání. Subjektem patrně nebude osoba, která nebude nijak organizovaná, jelikož ta nemůže dost dobře posoudit své jednání ve vztahu k riziku.

Třetím znakem takové činnosti je subsidiarita takové činnosti pro dosažení výsledku a to stanovená v zákonné dikci: „nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak“. Je otázkou, jakým způsobem má subsidiarita být vykládána. Buď se subsidiarita vztahuje na sportovní činnost dané sportovní disciplíny jako takovou, nebo se vztahuje přímo na jednání konkrétního sportovce při jednom konkrétním zákroku, kdy v rámci tohoto zákroku vznikl sportovní úraz. Argument pro to, aby se podmínka vztahovala pouze na sportovní činnost jako takovou, vyplývá z věty, že se jedná společensky prospěšný výsledek a zákonodárce měl patrně na mysli výsledek sportovní činnosti jako výslednici poměrování sil v rámci

¹⁰⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009, str. 354 a násl

sportovního zápolení. Otázkou, zda potom ale není tento znak již zhojen tím, že je sportovní činnost společensky prospěšnou. Je však také možný výklad, že se princip subsidiarity bude taktéž vztahovat na jednání sportovce při konkrétním zákroku jelikož, jak je výše uvedeno, jednou z podmínek přípustného rizika je i kvalifikované postavení subjektu, který potřebuje určité znalosti. Nelze pominout také možný výklad, že subsidiarita se bude týkat jednak sportovní disciplíny jako takové a zároveň každého jednotlivého sportovního zákroku. Zůstává ovšem otázkou, zda je možné klást na psychiku sportovce takové podmínky, aby se v rámci pravidel rozhodoval o jiné možnosti, jíž by dosáhl stejného účelu jiným zákrokem než zákrokem, který učinil. V tomto směru je tuto podmínku v rámci odpovědnosti za sportovní úrazy vykládat mírněji než u jiných rizikových činností.

Čtvrtým znakem je, že činnost musí být vykonávána v souladu se stavem poznání a informacemi. Opět nastává problém v tom, zda se tato podmínky týká jak sportovní činnosti jako takové (posuzování pravidel zda s dosaženým stavem poznání a informacemi dostatečně chrání zdraví a sportovců a nejsou příliš riziková) či se tato podmínka vztahuje ke konkrétnímu činu konkrétního sportovce popř. posouzení obou těchto podmínek.

9.3.3 Meze přípustného rizika

Prvým omezením sportovního rizika je souhlas člověka, jemuž činnost ohrožuje život a zdraví. Východiskem je, že pokud některá činnost ohrožuje život a zdraví jiného, musí s tímto ohrožením možný poškozený vyslovit souhlas. Uvedený požadavek je nutno chápat jako prvek svolení poškozeného obsažený v rámci podmínek přípustného rizika. Jde tedy o průnik teorie přípustného rizika jako takového s koncepcí svolení poškozeného s tím, že teorie koncepce svolení poškozeného předpokládá souhlas s konkrétním trestněprávním následkem, resp. účinkem, a pokud je zasahováno do tělesné integrity jiného, potom se nemůže jednat o svolení poškozeného, kdežto u teorie přípustného rizika poškozený nedává souhlas s konkrétním následkem či účinkem, ale dává svolení s určitým možným stupněm ohrožení jeho života a zdraví, čímž pouze bere v potaz, že takový účinek či následek může nastat.

Podle mého názoru je potom nutné, aby byl poškozený plně informován o míře rizika s ohrožením a jeho mírou života a zdraví, což znamená, že musí souhlasit s danými sportovními pravidly a mít alespoň obecnou představu s následky či účinky, které při

vykonávání sportovní činnosti průběžně nastávají. V tomto směru je v literatuře¹⁰¹ uváděn pojem souhlasu informovaného. Za formu souhlasu lze akceptovat jakýkoliv projev vůle takového subjektu, a to i projev konkludentní. Pouze v případech, kde formu a rozsah souhlasu stanoví zvláštní právní předpis, je třeba formu a rozsah souhlasu dodržet podle podmínek zvláštního zákona.

Za velmi problematické považuji v rámci odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy způsobilost osoby, která tento souhlas uděluje či zda za takovou osobu může učinit souhlas osoba jiná. Je otázkou, zda osoby, které nemají plnou způsobilost k právním úkonům a které nesouhlasí s vykonáváním sportovní činnosti a nesouhlasí s tímto rizikem, můžou být nuceny zákonnými zástupci k provozování této činnosti. V tomto směru selhává i analogie svolení poškozeného s lékařským zákrokem, kde souhlas s lékařským zákrokem musí udělit zákonný zástupce. Otázkou tedy je, zda souhlas zákonného zástupce postačí. Podle mého názoru souhlas zákonného zástupce nemůže stačit a je k němu třeba zahrnout i souhlas této osoby třeba plně nezpůsobilé k právním úkonům. Je potom ale problematický výkon sportovní činnosti ve školách, kde takovéto osoby nemají na vybranou a musí se her či soutěží účastnit. Na uvedený problém pamatoval v již citovaném díle německý autor A. Vollrath, který vylučoval odpovědnost sportovce za dvou podmínek. Prvou podmínkou bylo dodržení sportovních pravidel. Druhou podmínkou byl dobrovolný výkon činnosti poškozeným nebo výkon sportovní činnosti v rámci vyučování ve školách. Vollrath tedy předpokládá situaci, kdy není třeba souhlas takového poškozeného s výkonem sportovní činnosti.

Dalším omezením jednání za okolností přípustného rizika je absence zřejmé nepřiměřenosti výsledku, k němuž směřuje, s mírou rizika. Opět je třeba položit si otázku, zda je to nepřiměřenost rizik konkrétní sportovní disciplíny vůči sportovní činnosti jako společensky prospěšné činnosti či se toto omezení vztahuje na konkrétní čin sportovce v rámci konkrétního zákroku, jehož výsledek by byl zřejmě nepřiměřený cíli, k němuž byl uskutečněn. Jsem tohoto názoru, že druhá varianta nepřipadá v úvahu, jelikož sportovec jednající v rámci sportovních pravidel vykonává sportovní činnost, která je státem považována za prospěšnou a v rámci těchto pravidel naplňuje sportovní cíl, je potom patrně beze smyslu zkoumat, jaký cíl sportovec sledoval při určitém sportovním zákroku, ovšem s jednou výjimkou, kterou tvoří úmysl sportovce jiného sportovce zranit pod rouškou

¹⁰¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I., §1-39 Komentář 1. vydání, nakladatelství C.H.BECK, 2009, str. 317 a násl

sportovních dodržení pravidel, v tomto smyslu se nejedná vůbec o společensky prospěšnou sportovní činnost a nelze vůbec uvažovat ani o okolnosti vylučující protiprávnost či excesu s ní a tato osoba by měla odpovídat i za úmyslné trestné činy.

Podotýkám, že výklad pojmu „zřejmě nepřiměřená“, není to samé co „přiměřená“, což znamená, že se zde nemůže jednat o absolutní proporcionalitu, zákon připouští určitý nepoměr porovnávaných rizik s výsledkem, avšak tento nepoměr nemůže být zřejmě nepřiměřený.

Konečně pátým znakem je princip legality, který stanoví, že tato činnost nesmí být v rozporu s jiným právním předpisem, veřejným zájmem, zásadami lidskosti nebo se nesmí přičít dobrým mravům. V tomto případě má trestní zákoník na mysli jiný právní předpis než trestní zákon, kterým je dle ustanovení § 110 nového trestního zákoníku tento trestní zákoník a zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Nesmí tak existovat rozpor s jiným zákonem než jsou tyto dva předpisy.

Nutno dále zkoumat, jestli se přípustné riziko bude vztahovat pouze na činnost v rámci sportovních pravidel nebo i na jednání, které je za hranicí pravidel v závislosti na uvedené zahraniční judikatuře. Zastávám názor, že přípustné riziko jakožto okolnost vylučující protiprávnost by se nemělo vztahovat až na taková porušení pravidel, kdy toto porušení bude hrubou nedbalostí sportovce, která je, jak jsem také již zmínil, v tomto kodexu také upravena.

Další otázkou, která v souvislosti s tímto institutem vyvstává je, zda v případě excesu z mezí přípustného rizika zvažovat podmínky stanovené v §12 nového trest. zák. či nikoliv. Myslím si, že princip subsidiarity trestní represe je možný uplatňovat i v případě excesu z mezí okolností vylučujících protiprávnost, jelikož zvažovaná trestní odpovědnost pachatele trestného činu se uplatní až tam, kdy osoba trestného činu trestný čin spáchá, pokud jedná stále za okolnosti vylučující protiprávnost, potom nelze o trestném činu vůbec mluvit.

9.4 Diferenciace sportovních činností v závislosti na míře rizika vzniku úrazu

V současné době existuje velmi mnoho druhů sportů, které jsou od sebe, co se týká možnosti vzniku zranění při jejich provozování, velmi odlišné. Spektrum jednotlivých druhů sportů je velice pestré a to od druhů sportů, kdy pravidla kontakt sportovce naprosto vylučují, až po druhy sportů, kdy pravidla za účelem přemožení svého soupeře povolují v podstatě všechny dostupné prostředky.

Diferencováním sportovních činností, resp. jednotlivých sportovních odvětví, podle kontaktu sportovců je možno dospět k určité pomůcce při rozhodování orgánů činných v trestním řízení a nejen jich, za pomoci které je možno zjistit možnost spáchání úmyslného či nedbalostního trestného činu anebo i vyloučení trestnosti daného sportovce, který při sportovním zápoulení způsobil zranění anebo i smrt nejen jinému sportovci, ale i jiné osobě. Toto vodítko lze použít pouze na organizovanou sportovní činnost, nikoliv na neorganizovanou či rekreační sportovní činnost.

Zahraniční právní teoretici, např. již zmiňovaný A. Vollrath, rozdělují sportovní činnost pouze na dva druhy. První skupinu tvoří sportovní činnost muže proti muži „Mann gegen Mann“. Druhou skupinu tvoří ty sportovní činnosti, kdy na sportovišti stojí muž vedle muže „Mann neben Mann“. S tímto dělením nesouhlasí Gališín pro jeho strohost a nedostatečnost. S tímto jeho názorem zcela jasně souhlasím, jelikož v současné době je vysoká četnost sportovních disciplín, které obsahují tyto prvky v různých kombinacích, a proto s tímto dělením nelze vystačit.

Gališín¹⁰² proto sám vymezil a rozdělil sportovní odvětví, podle kterých by se odpovědnost sportovců za způsobený úraz měla posuzovat

První kategorii sportovních odvětví tvoří ta odvětví, kde vzájemné soupeření sportovců probíhá relativně bez přítomnosti obou sportovců současně na sportovišti (např. atletické hody a vrhy, vzpírání atd.). Gališín ve své práci uvádí, že pokud by došlo k ublížení na zdraví sportovce soupeřem, nejednalo by se o jednání, které přímo souvisí s charakterem

¹⁰² Gališín, P., Nutnosť diferenciácie a individualizácie pri posudzovaní trestnosti Vracov-povodcu zranění inej osoby pri sporovní činnosti, Československá kriminalistika, 1986, č. 2, s. 154 a násl.

vymezených odvětví sportu. Takovéto jednání, které sice může být v nepřímé souvislosti se zápasením, není příslušnými sportovními pravidly vůbec předpokládán jako sportovní činnost. Podle názoru autora se proto jedná o všeobecnou trestní odpovědnost bez použití úvah o snížení společenské nebezpečnosti, anebo o vyloučení trestnosti pro specifikum sportovní činnosti.

S tímto názorem autora do jisté míry nesouhlasím, jelikož i při dodržení všech opatření a pravidel může ke sportovnímu úrazu dojít. Příkladem může být právě, již v kapitole o soukromoprávní odpovědnosti sportovce zmiňovaný případ z Turnova z roku 2000, kdy mladá nadějná česká atletka Zuzana Krejčová zemřela na následky vážných zranění způsobených zásahem vrženého sportovního kladiva. K nehodě došlo tak, že nejlepšímu českému kladiváři posledních let Vladimíru Maškovi "*uletělo*" v prvním sezónním závodě více než sedmikilové kladivo pět metrů mimo výseč, kde v té době poškozená i přes několikeré upozornění seděla v blízkosti kladivářského sektoru. Nehody v kladivářském sektoru nejsou ovšem nijak výjimečné. V tomto případě nebyla sportovní a bezpečnostní pravidla porušena ani ze strany sportovce, ani ze strany pořadatelů, a přesto došlo v důsledku provozování sportovní činnosti ke smrtelnému úrazu třetí osoby. V takovém případě asi nelze o pachatelství trestného činu osoby vůbec mluvit.

Ve sportovních odvětvích druhé kategorie je sice nevyhnutelný nepřímý kontakt vyplývající ze sportovních pravidel a charakteru odvětví, ale je vyloučený přímý kontakt, s výjimkou kontaktu nahodilého (např. pád cyklisty v peletonu či poranění běžce skrze hřebík treter jeho soupeře). Tuto kategorii autor dále dělí na dvě podkategorie.

První z nich je podkategorie, ve které je používáno běžné sportovní nářadí nebo se nářadí nepoužívá vůbec. U této podkategorie s běžným sportovním náčiním, anebo bez něho, by nebylo na místě dokazovat nedbalostní konání sportovce. Vzhledem k relativní bezpečnosti tohoto sportovního náčiní, pokud je vůbec používán, je pravděpodobnost zranění jiného sportovce velmi nízká. Gališín se domnívá, že je zde třeba respektovat zápal boje, pokud je to ku prospěchu sportu a ku prospěchu společnosti. Pokud cyklista vzhledem ke svým zkušenostem měl předpokládat, že pokud podá maximální výkon ve finiši v cílové rovině, může následkem fyzického a psychického vypětí upadnout a tím nevyhnutelně způsobit překážku, pád a zranění soupeři. Nemohl by podat vrcholný výkon bez toho, aniž by neriskoval případné trestní stíhání. S tímto názorem zcela jednoznačně souhlasím. Toto je

zcela jasný případ aplikace přípustného rizika. Nicméně podotýkám, že pokud by takový cyklista spadl s úmyslem někoho zranit, toto jednání již nemá se sportovní činností nic společného, a proto vyloučení trestní či jiné odpovědnosti takové osoby nepřipadá v úvahu.

U této podkategorie sportovních odvětví zastávám názor, že jakékoliv nedbalostní překročení sportovních pravidel ještě nezakládá, ať již soukromoprávní či trestněprávní odpovědnost sportovců, za způsobený úraz. Odpovědnost sportovce by měla být dána až tehdy, pokud by úraz v rámci sportovní činnosti vznikl v důsledku hrubé nedbalosti takového sportovce, ať již z vědomé či nevědomé.

Ve druhé podkategorii sportovních odvětví je používáno nářadí, kterým může sportovec ohrožovat nebo porušovat vztahy chráněné zákonem nad přijatelnou mez i při nedbalostních jednáních. Zpravidla se bude jednat o nářadí, které může plnit i jiné než sportovní účely, a proto se často setkáváme s tím, že použití takového nářadí je upraveno všeobecně závazným normativním předpisem. V případě, že použití takového nářadí je upraveno i tímto právním předpisem, musí sportovec primárně respektovat normu vyšší právní síly. Jestliže je použití sportovního nářadí upraveno pouze sportovní normou (sportovním pravidlem) a takovýmto nářadím je možné porušit nebo ohrozit zájem chráněný trestním zákonem nad přijatelnou mírou, je nutno takovéto jednání sportovce při výkonu sportovní činnosti posuzovat nikoliv podle toho, jestli porušil anebo neporušil sportovní normu, ale jestli jeho kulpózní chování nedosahuje patřičného stupně společenské nebezpečnosti takového činu pro společnost.

U této podkategorie zastávám ten názor, že odpovědnost sportovce je dána při jakémkoliv nedbalostním překročení zvláštní právní úpravy, pokud se na užití sportovního náčiní tato úprava vztahuje. V případě, že užití takového náčiní je upravováno pouze pravidly daného sportu, potom je odpovědnost sportovce dána až při hrubém nedbalostním překročení těchto pravidel.

Třetí kategorie sportovních odvětví je charakteristická tím, že sportovní zápolení musí probíhat v nepřímém kontaktu soupeřů (jak už jednotlivců, tak kolektivů) a charakter konkrétní sportovní činnosti vytváří situace, které mohou vyústit do přímého kontaktu. Takovéto situace se převážně vyskytují při čelním střetu soupeřů, přičemž předcházející kategorie byla spíše charakteristická souběžným, v boji jednosměrným způsobem. Sportovní

pravidla takovýto kontakt nevyklučují a podle povahy sportovního odvětví ho i často ohraničují. V této kategorii může dojít ke střetu náradím nebo tělem (např. v hokeji je pravidly povolen tzv. bodyček z anglického výrazu body check). Kontakty sportovním náčiním však sportovními pravidly nejsou zpravidla upraveny, nicméně jsou převážně zakázány. Nelze však také vyloučit kontakt s náradím, který tvoří hrací předmět (příkladem v hokeji kontakt s pukem). Takovýto kontakt Gališin hodnotí jako nahodilý. Účinek takového střetu může být i velmi značný, ale následek pro společnost už ne, protože provozování daného odvětví je pro společnost více prospěšné než jeho negace nahodilými úrazy. Každý sportovec musí v této kategorii také počítat s možností určitého rizika zranění při přímém kontaktu.

Gališin klade otázku, zda překročení určité míry by mohlo vést až ke kulpóznímu činu. V případě, že se tak stane, potom je to otázka určení hranice i této míry. Pokud by tato hranice byla příliš nízká, mohlo by to mít negativní vliv na sport. Nicméně mám u této kategorie sportovních odvětví za to, že i nedbalostní překročení sportovních pravidel ještě nezakládá jakoukoliv odpovědnost sportovce, jelikož na sportovištích existuje určitý zápal boje a myslím, že i tento zápal boje, při mírném překročení pravidel je pořád pokryt přípustným rizikem. Jsem toho názoru, že odpovědnost sportovce zakládá až překročení pravidel z hrubé nedbalosti, ať už vědomé či nevědomé.

Čtvrtou kategorií tvoří sportovní odvětví charakterizovaná právě osobním přímým kontaktem. Bez tohoto kontaktu by sportovní disciplína jako taková nemohla vůbec existovat. I při dodržení pravidel může často dojít k vážným poruchám na životě a zdraví. Jedná se převážně o sporty s historickým původem z období, kdy lidský život a zdraví neměl pro společnost ještě takovou hodnotu jako dnes. Česká právní teorie mluví o této problematice velmi málo. Vzhledem k precizně propracovaným pravidlům a dostatečnému objektivnímu dozoru by byl úmyslný trestný čin velmi těžko prokazatelný.

Tato čtvrtá skupina sportovních odvětví tvoří z hlediska posuzování odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy nejproblematictější skupinu. Problém spatřuji v tom, že při provozování této činnosti jsou bezprostředně ohrožovány a také porušovány hodnoty, které právo chrání, a v důsledku této činnosti, která je provozována v rámci sportovních pravidel, dochází poměrně často ke zraněním či úmrtím.

Je možno namítat, že účelem je překonání jednoho sportovce druhým a není účelem tohoto druhu sportu druhého sportovce či někoho jiného zranit či dokonce usmrtit, avšak potom vznáším otázku, kam až mohou pravidla daného sportovního odvětví zajít. Toto je hlavní a klíčová otázka. Pokud přijmu sportovní pravidla, resp. jejich dodržování, jakožto vodítko toho, zda sportovec odpovídá či neodpovídá za způsobený sportovní úraz, jelikož toto je pokryto přípustným rizikem, potom je třeba se ptát, kam až daná pravidla mohou zajít a hlavně kdo určí, že taková pravidla již meze přípustného rizika překračují a jako taková jsou v rozporu se zákonem.

Do páté kategorie sportovních odvětví lze zahrnout takové druhy sportů, ve kterých sportovci souběžně postupují, vzájemně si pomáhají, vzájemně riskují život a zdraví, sledují společný cíl a vzájemně nesoupeří (příkladem může být horolezectví). Tato sportovní odvětví vyžadují zvýšený kolektivní přístup a postup na trati. Chyba jednoho člověka může znamenat způsobení zranění či dokonce smrti druhého. Trestní odpovědnost je potom dána opět sportovními pravidly, kdy je třeba, aby sportovec, v jehož důsledku dojde k trestněprávnímu následku, jednal opět v mezích hrubé nedbalosti.

Gališin správně namítá, že vodítko stanovené v předchozím dělení, nelze uplatňovat na činnosti, na které se formálně sportovní pravidla nevztahují.

9.5 Jednotlivé trestné činy podle trestního zákoníku v rámci odpovědnosti za sportovní úrazy

Jak již jsem uvedl, při odpovědnosti za sportovní úrazy nelze vůbec uvažovat o úmyslných trestných činech, jelikož tam, kde bude prokázán úmysl jednoho sportovce způsobit sportovci druhému zranění, nemůže se nikdy jednat o výkon sportovní činnosti a takováto osoba ponese plně následky za úmyslné trestné činy až na určité privilegované skutkové podstaty. V rámci odpovědnosti za sportovní úrazy lze uvažovat pouze a jen o nedbalostních trestných činech.

Podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, připadají při nedbalostním excesu v úvahu trestné činy ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 trest. zák., a dále trestného

činu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle §147 trest. zák. K uvedeným trestným činům nově přistupuje trestný čin usmrcení z nedbalosti podle §143. V případě úmyslných trestných činů úmyslných, kdy úmysl sportovce zranit jiného vyvstane v zápalu hry z omluvitelného důvodu, pamatuje trestní zákoník na privilegované postavení takovýchto situací jednak skutkovou podstatou Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle ustanovení § 146a o trestném činu Zabití podle § 141, je-li následkem takového jednání smrt.

Co se týká nedbalostních trestných činů, pokud sportovec vybočí z mezí okolností vylučujících protiprávnost a způsobí tím újmu na zdraví, těžkou újmu na zdraví či dokonce smrt, je u příslušných skutkových podstat nedbalostních trestných činů za okolnost podmiňující použití vyšší sazby považováno, jestli uvedené činy pachatel spáchal pro to, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání povolání, postavení nebo funkce. Jsem toho názoru, že tato kvalifikovaná skutková podstata se na jednání sportovců nevztahuje a to z důvodu zvýšené náročnosti na psychiku sportovce, kdy je přeci jenom v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe exces sportovce z mezí okolností vylučujících protiprávnost posuzovat podle okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

10. Vývoj odpovědnosti za sportovní úrazy v české judikatuře

10.1 Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29. 10. 1962, sp. zn. 5 Cz 38/1962, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1963, pod pořadovým č. 15

Toto rozhodnutí překračuje hranice vymezení stupňů zavinění, blíže se pokouší nalézt hranice odpovědnosti sportovce za zranění způsobené sportovci v průběhu sportovního zápolení. Právní věta zní: *"Odpovědnost hráče za škodu na zdraví způsobenou protihráči při fotbalovém utkání se vyvozuje z odpovědnosti za škodu vzniklou tím, že škůdce poškodí úmyslně nebo z nedbalosti poškozeného porušením závazku nebo jiné právní povinnosti. Vychází ze zjištění o tom, zda ke zranění došlo při hře a zda šlo o zákrok pravidly dovolený nebo nedovolený (zakázaný) a zda tu šlo o nepřiměřenost vědomého či nedbalostního zásahu. Bez významu není ani to, zda jde o zkušeného (např. dlouholetého) hráče této hry."*

Mgr. Králík ve svém článku¹⁰³ k tomuto uvádí, že v tomto rozhodnutí je zdůrazněna velmi často traktovaná zásada souladu jednání sportovce se sportovními pravidly, současně však rozhodnutí zdůrazňuje, že kumulativně musí být splněna i podmínka, že ke zranění došlo při hře, tj. při výkonu samotné sportovní činnosti. Tím je posíleno sepětí souladu jednání se sportovními pravidly s okolností, že tento soulad je posuzován ve vztahu k faktickému průběhu hry a nikoliv k jednání, ke kterému by došlo již mimo sportovní zápolení (např. při odchodu sportovců ze hřiště). Vedle těchto objektivních kritérií však z rozhodnutí plyne správný požadavek na posouzení zaviněného jednání sportovce, tj. na zaviněné porušení právní povinnosti, ať již formou úmyslu nebo nedbalosti.

10.2 Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 17.5.1976, ve Sbírce soudních rozhodnutí uveřejněný pod pořadovým číslem 16/1980.

V této souvislosti bylo hráči fotbalu v důsledku nedovoleného zákroku způsobeno zranění a zraněný hráč se na svém soupeři domáhal náhrady škody. Městský soud náhradu škody žalobci přiznal a ve svém rozhodnutí došel k tomuto právnímu závěru:

¹⁰³ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.IHNED.cz

Nedodržení pravidel sportovní hry (např. kopané), spočívající v použití pravidly nedovoleného (zakázaného) způsobu hry, je nutné posoudit jako jednání odporující povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví (§ 415 o. z.). V důsledku toho jde o porušení právní povinnosti, jež zakládá odpovědnost za škodu (§ 420 odst. 1 o. z.).

Městský soud zde zcela jednoznačně zaujal stanovisko, že princip předběžné opatrnosti je dán pravidlem daného sportu a pokud je toto pravidlo sportovcem překročeno, potom je takovéto počínání porušením principu předběžné opatrnosti a pokud v důsledku toho vznikne škoda, potom za ní takový sportovec odpovídá.

Městský soud neuznal právní argumentaci žalovaného, že v zákrok byl sice v rozporu s pravidly, avšak byl proveden v zápalu boje, a proto žalovaný nemůže za škodu odpovídat.

Mgr. Králík ve svém článku¹⁰⁴ zcela správně dochází k závěru, že: „*odpovědnost hráče za škodu, která vznikla protihráči na hrací ploše, nelze zásadně vyloučit (§ 420 odst. 1 občanského zákoníku).*“ Toto rozhodnutí zcela jednoznačně odmítá teorii sportovního práva, která stanoví, že vše co se stane na sportovišti, nepodléhá právu a je typickým pojetím české judikatorní praxe, že porušení pravidel sportovní disciplíny je současně porušením principu předběžné opatrnosti.

10.3 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR pod sp.zn. 25 Cdo 1960/2002

V tomto případě byl žalobcem zraněný zápasník karate, kterému jeho soupeř způsobil zranění trvalého charakteru v důsledku použití takové techniky, která je pravidly karate považována za nedovolenou techniku.

V tomto případě vyvodil Nejvyšší soud právní závěr, který zní:

"Úder soupeře v rozporu s pravidly karate, při němž zasaženému vznikla škoda na zdraví, je postižitelný nejen v rámci pravidel zápasu karate, nýbrž představuje současně i porušení

¹⁰⁴ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.IHNED.cz

prevenční povinnosti; při splnění zbývajících předpokladů je dána obecná odpovědnost za škodu na principu presumovaného zavinění."

Toto rozhodnutí, jelikož se jednalo o první věc v oblasti odpovědnosti za sportovní úrazy po roce 1980, které bylo právní veřejností s napětím očekáváno, do jaké míry se nové ekonomické a společenské poměry promítnou do rozhodování soudů. Nicméně, jak je ze shora zmíněné právní věty patrné, současná judikatura navázala na rozhodovací praxi z minulých let.¹⁰⁵

10.4 Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 25 Cdo 1506/2004

Tento případ se stal v Itálii, kdy při lyžování na tamní sjezdovce narazila žalovaná do žalobce, který se pohyboval v širokém oblouku za bodem terénního zlomu. Žalovaná viděla žalobce na krátkou chvíli, avšak již nedokázala střetu se žalobcem zabránit, jelikož právě žalobce byl za tímto terénním zlomem a žalovaná ho před tímto bodem nemohla vidět, což taky používala na svoji obranu. V důsledku takového jednání byl žalobce vážně zraněn a vznikla mu škoda.¹⁰⁶

V této situaci dospěl Nejvyšší soud k následujícímu závěru:

Žalovaná byla povinna sledovat situaci před sebou a na sjezdovce jet tak, aby neohrozila před sebou jedoucí lyžaře. Její odpovědnost se neváže k porušení povinnosti přizpůsobit rychlost své jízdy existenci terénního zlomu, avšak za škodu odpovídá žalobci proto, že nepřizpůsobila rychlost a způsob své jízdy situaci na sjezdovce, kdy, ač neměla, popř. nemohla mít přehled v dostatečné vzdálenosti před sebou, sjížděla veřejně přístupnou sjezdovku takovou rychlostí, že pomalu jedoucího žalobce spatřila až ve chvíli, kdy už nebyla schopna střetu s ním zabránit.

Nejvyšší soud se také vyslovil k pravidlům mezinárodní lyžařské asociace, kdy uvedl následující právní názor:

¹⁰⁵ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.IHNED.cz

¹⁰⁶ Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, Právní rádce, server www.IHNED.cz

Pravidla chování pro lyžaře, vydaná Mezinárodní lyžařskou federací FIS, obsahují normy, jejichž dodržováním má být zajištěna bezpečnost uživatelů sjezdovky a slouží tak k předcházení vzniku škod, s nimiž zákon spojuje odpovědnost. I když nejsou obecně závazným právním předpisem, jsou tato pravidla pro lyžaře na sjezdové trati závazná, a to bez ohledu na to, zda jsou pramenem práva či nikoliv, jak je namítáno v dovolání.

Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí setrval při rozhodovací praxi z předchozích dob a zcela jednoznačně opět stanovil, že sportovní pravidla jsou zde pro předcházení sportovním úrazům, a proto se nimi subjekty musí řídit.

10.5 Rozhodnutí Nejvyššího soudu 3 Tdo 1355/2006

Skutkový stav celé věci se odehrál tak, že obviněný dne 12. 4. 2003 okolo 17.15 hodin na hlavním hřišti při mistrovském zápasu v kopané, jako hráč při souboji o míč zezadu či z boku zasáhl s použitím nepřiměřené síly nohu a podrazil hráče M. Š. a způsobil mu tříštivou zlomeninu lýtkové kosti a přetržení deltového vazy u vnitřního kotníku levé nohy, kdy toto zranění si vyžádalo hospitalizaci na Chirurgické klinice FN od 12. 4. 2003 do 16. 4. 2003 a následnou pracovní neschopnost od 12. 4. 2003 do 9. 6. 2003, kdy byla pracovní neschopnost M. Š. na vlastní žádost ukončena.

Okresní soud jako soud prvního stupně uznal obžalovaného (dále obviněný) vinným z trestného činu ublížení na zdraví podle §224 odst. 1 trestního zákona, avšak podle §24 odst.1 trestního zákona soud upustil od potrestání.

Proti tomuto rozsudku podal obžalovaný (dále obviněný) odvolání, avšak odvolací soud podané odvolání zamítl.

Proti zmíněným rozhodnutím podal obviněný odvolání k Nejvyššímu soud ČR.

Jedním z argumentů obviněného byl ten, že podobné zákroky jsou v kopané velice četné, jde např. o tzv. skluzy, což ostatně uvedli i svědci, zejména rozhodčí zápasu, který

potvrdil, že hráč Š. měl míč u nohou a dělal s ním kličku. Obviněný poukazoval na výpověď rozhodčího i v tom smyslu, že obviněnému udělil žlutou kartu, a to proto, že poškozený Š. měl míč u sebe a červená karta by byla udělena, pokud by poškozený Š. neměl míč u sebe či by k zákroku došlo při přerušení hry; dále obviněný upozorňuje na vyjádření rozhodčího, že jako příčinu vidí nešikovnost obžalovaného.

Dalším argumentem obviněného bylo že při posuzování obdobných jednání nutno přihlédnout zejména k tomu, zda při jednání šlo o naprosto ojedinělý exces z pravidel sportovní hry či nikoli. V průběhu projednávání věci bylo prokázáno, že v daném případě o takový exces nešlo. Dle rozhodčího sice došlo k porušení pravidel kopané, avšak nikoli značné intenzity, v důsledku které by obviněnému zajisté udělil kartu červenou. V průběhu dokazování bylo dle obviněného mimo jakoukoliv pochybnost prokázáno, že obviněný se snažil odehrát míč a pouze v důsledku naprosto nepředvídatelné kličky poškozeného došlo k jeho poranění. Dle názoru obviněného tak nelze hovořit o nedbalostním jednání ve smyslu ustanovení § 5 písm. a) tr. zákona a není tak naplněna subjektivní stránka trestného činu. Obviněný tvrdí, že pokud se jednalo o porušení pravidel kopané (což ostatně nepopírá), pak se nejednalo o takové porušení pravidel, které by nějakým mimořádným způsobem svým provedením nějak mimořádně vybočovalo z rámce běžných fotbalových zákroků v průběhu hry. Za zásadní považuje i samotnou skutečnost, že se jednalo o zákrok v průběhu hry.

Obviněný dále poukazoval na skutečnost, že nebyla splněna materiální podmínka nebezpečnosti činu pro společnost, která ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 tr. zákona musí být splněna, aby se vůbec mohlo jednat o trestný čin. Tento stupeň nebezpečnosti činu musí být dle příslušných ustanovení tr. zákona vyšší než nepatrný. Tato podmínka dle jeho názoru splněna nebyla a nemůže se tedy jednat o trestný čin, přestože formálně o trestný čin jít může. Dle obviněného není vyloučena úvaha o tom, že v rámci kolektivních sportů lze v jistém významu hovořit o určitém svolení poškozených, coby okolnosti vylučující protiprávnost, pochopitelně ovšem pouze k jednáním, která nejsou vedena úmyslem atd. Obviněný je toho názoru, že každý, kdo nastupuje k utkání např. v kopané, musí počítat s určitou možností zranění, které ovšem může být i závažné. Při sportovním fotbalovém utkání jde o odebrání míče protihráči, a to v rychlém pohybu, což samozřejmě bez naprostého přiblížení se k protihráči nelze uskutečnit. V tomto ohledu by bylo nesprávné srovnání např. s nehodami při dopravním provozu. Dle názoru obviněného dosavadní právní hodnocení soudů obou stupňů odhlíží od reality a od toho, za jakých okolností ke zranění poškozeného došlo. Soudy obou

stupňů žádným bližším způsobem nerozebíraly rizika, která hráč nastupující do utkání podstupuje, a jaké je dle nich tato hranice s přihlédnutím k jednání hráče při hře o míč k jiným jednáním, která bezesporu vybočují z běžných rámců, např. faulů v rámci souboje o míč (útoky při přerušení, útoky úmyslné, vedené zezadu, útoky bez držení míče atd.). Obviněný mimo to poukazuje i na skutečnost, že poškození poškozeného je menší, než uváděl v rámci soudního řízení, když poškozený již hraje kopanou, což při hlavním líčení naprosto vylučoval.

Konečně obviněný poukázal na to, že pokud by se měla trestně stíhat takováto jednání učiněná v souboji o míč či např. o puk, bylo by zřejmě pro veškeré hráče nastupující k jakémukoliv utkání složité ztotožnit se s rizikem vyplývajícím pro ně z takového následného řízení na jejich osobu případně vedené. Je přesvědčen, že orgány činné v trestním řízení včetně soudů by měly velice citlivě rozlišovat jednání vedená např. úmyslem, úmyslná jednání vedená zezadu, jednání učiněná po přerušení hry a na druhou stranu odlišovat jednání, která sice mohou být v rámci pravidel kopané či jiného sportu posuzována jako pravidla porušující, avšak spáchaná při hře o míč, neúmyslná atd. Za zásadní otázku považuje, zda se jednalo o úmysl či nedbalost. Po zjištění nedbalosti, jak tomu bylo v dané věci, by pak měly orgány činné v trestním řízení více než opatrně posuzovat konkrétní věc, právě s přihlédnutím k okolnostem hry, držení míče, postoje či pohybu hráčů, rychlosti pohybu hráčů atd. a teprve po náležitém zhodnocení a odůvodnění závěrů přistupovat k trestněprávním závěrům. Dle obviněného k takovému odlišení nedošlo, a to jak u soudu prvního stupně, tak u soudu odvolacího, a v důsledku toho pak došlo k nezákonnému uznání viny.

Nejvyšší soud odvolání obviněného (odvolatele) odmítl, kdy tento soud vyslovil následující právní názor:

„Fotbalová pravidla nikde neupravují a také nemohou upravovat situaci, kdy v důsledku jejich porušení byla někomu z hráčů způsobena újma na zdraví. Pro tyto případy platí zásada subsidiarity trestního práva (vedle subsidiarity práva občanského z hlediska případného řešení škody způsobené zraněním) a normy trestního práva je namístež uplatnit tam, kde posuzované jednání je zaviněným excesem z příslušných ustanovení sportovních pravidel v tom smyslu, že jde o jednání, které není těmito pravidly dovoleno a není těmito pravidly - pokud jde o způsobený následek na zdraví - sankcionováno. Trestní odpovědnost

nelze omezovat jen na úmyslné jednání, ale trestní sankce přichází v úvahu i v závažnějších případech zavinění z nedbalosti.“

Nejvyšší soud dále vyslovil i názor, že účelem pravidel sportovních her je nejen stanovit soupeřícím stranám rovné podmínky, ale současně i chránit zdraví hráčů před zákroky, které zpravidla či alespoň občas vedou k jejich zranění, a že na dodržení herních pravidel je společenský zájem. Z tohoto pohledu je pak zapotřebí přísně individuálně posuzovat vzniklá zranění hráčů nejen v jednotlivých druzích sportu, ale i míru porušení daných pravidel, upravujících to či ono sportovní odvětví. Teprve na základě takového posouzení lze dospět k závěru, zda vzniklé zranění protihráče lze posuzovat ještě v rámci sportovních pravidel, či zda již připadá v úvahu aplikace trestního práva.

Při úvahách o tom, zda obviněný B. naplnil materiální znak trestného činu, tedy zda v jeho případě čin dosahoval vyššího stupně nebezpečnosti činu pro společnost, než je stupeň nepatrný (§ 3 odst. 2 tr. zákona), je nutno vycházet ze skutečnosti, že již stanovením formálních znaků určité skutkové podstaty zákon předpokládá, že při jejich naplnění v běžně se vyskytujících případech bude stupeň nebezpečnosti činu pro společnost zpravidla vyšší než nepatrný. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost v konkrétním případě podle názoru Nejvyššího soudu dosáhl i stupně odpovídajícího nejméně dolní hranice typové nebezpečnosti činu pro společnost, a tedy zcela odpovídá běžně se vyskytujícím případům trestného činu této skutkové podstaty. Soudy obou stupňů totiž nemohly pominout především nepřiměřenost zákroku obviněného vzhledem k dané herní situaci, použití nepřiměřené síly, která nebyla potřebná k zákroku a zejména okolnost, že obviněný v průběhu zápasu nepodrazil soupeře zcela náhodně a ojediněle, neboť byl již za obdobný zákrok (i když bez zranění) napomínán žlutou kartou.

Z odůvodnění zmíněného rozhodnutí vyplývá, že se Nejvyšší soud zabýval vztahem subsidiarity trestní represe a sportovní činnosti. Dr. Králík ve svém článku uvádí¹⁰⁷, že uplatňování trestního práva bývá odůvodňováno narůstajícím ekonomickým charakterem sportovní činnosti a dále i odvahou hráčů dovolávat se svých práv.

¹⁰⁷ Králík, M.: K trestní odpovědnosti za sportovní úrazy podruhé, *Trestněprávní revue* 2/2008

Jak Mgr. Králík¹⁰⁸ ve svém článku zdůrazňuje, Nejvyšší soud konstatuje nutnost individualizace každého případu jak typové tak osobní. Nejedná se o nic jiného, než promítnutí Vollrathova dělení sportů na sporty Mann neben Mann a sporty Mann gegen Mann rozvedená německou doktrínou na Paralelsportarten, pro které německá doktrína uplatňuje obecné zásady odpovědnosti a Kampfsportarten, do kterých se promítá doktrína odpovědnosti sportovce za sportovní úraz.

Uvedené rozhodnutí sice zdůrazňuje význam sportovních pravidel a jejich porušení, jako dělicí čáru mezi vznikem odpovědnosti a její neexistencí, přičemž Nejvyšší soud nutnost zkoumání míry porušení pravidel příslušného odvětví. Nejvyšší soud však vůbec nezohledňuje, že některé zákroky nemají podléhat trestní odpovědnosti, kdy sportovci manévrují v zápalu hry, napětí a únavě. Uvedený závěr je sportovní veřejností přijímán velmi kriticky. V tomto směru Nejvyšší soud zcela pomíjí nový trend v Evropě, kdy trestnímu právu mají podléhat pouze ty případy porušení sportovních pravidel, která lze charakterizovat jako hrubá.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo právní veřejností přijato s velkými rozpaky a ani já v tomto nejsem výjimkou. Obviněný či obžalovaný namítal všechny relevantní argumenty, které jsou v podstatě shodné se současnými přístupy ke sportovnímu právu.

Ze skutkového děje evidentně vyplývá běžnost tohoto zákroku, byť ne sice v souladu s pravidly, avšak provedení takového zákroku ještě není hrubým porušením pravidel a tento zákrok není žádným excesem. Nicméně i toto menší měrou nepatrné porušení pravidel mělo vážný následek. Světová judikatura se klaní k názoru, že nepatrná porušení pravidel ještě nezakládají odpovědnost sportovce za způsobený úraz. Nicméně český Nejvyšší soud byl jiného názoru.

Nejvyšší soud ještě posuzoval materiální stránku uvedeného jednání, nicméně neshledal v tomto případě okolnost, která by snížila společenskou nebezpečnost na takový stupeň, který by nebyl nižší než nepatrný.

¹⁰⁸ Králík, M.: K trestní odpovědnosti za sportovní úrazy podruhé, Trestněprávní revue 2/2008

Celé rozhodnutí na mne dělá dojem, že pokud by nebyl způsoben tak závažný následek, jako je těžká újma na zdraví, potom by Nejvyšší soud odpovědnost sportovce nedovodil, což je velmi mylné, jelikož jak jsem již shora uvedl, je také třeba zohlednit psychický stav sportovce při sportovním zákroku, přičemž když se dopustí zákroku v rozporu se sportovními pravidly avšak běžnému, nelze takového sportovce postihovat jen proto, že shodou náhod vzniklo druhému sportovci zranění.

Z tohoto rozhodnutí Nejvyššího soudu jednoznačně vyplývá, že stále setrvává na svém právním názoru, že jakékoliv zaviněné porušení pravidel zakládá odpovědnost sportovce za způsobený úraz, což se jednoznačně, jak jsem shora uvedl, odlišuje od se soudní praxe v jiných státech.

10.6 Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.2.2010 sp. zn. 8 Tdo 68/2010

V uvedeném případě byl soudem prvního stupně uznán vinným z trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 starého trestního zákona lyžař profesionál však při běžné jízdě, který na sjezdovce přijížděl k druhému lyžaři šikmo zprava a chtěl ho předjet. Při tomto manévru však obviněný zasáhl holčičku, dceru předjížděného lyžařem, která jela před ním. Odvolací soud rozsudek při rozhodování o odvolání obviněného napadený rozsudek potvrdil a obviněný podal proti uvedenému rozsudku soudu druhého stupně dovolání. Příčinou dle soudu prvního stupně byla riskantní jízda obviněného a na uvedené jednání aplikoval soud pravidla FIS a §415 občanského zákoníku. Soud tak dovedl, že porušení pravidel FIS je porušením povinnosti stanovené v ustanovení §415 občanského zákoníku a v případě vzniku zranění v důsledku uvedeného tím porušil i normu trestněprávní.

Kromě procesních vad obviněný napadá aplikaci jednak civilního předpisu, a jednak obecná pravidla lyžařského sportu do trestního řízení. Obviněný uvádí, že nelze z jakéhokoliv porušení principu předběžné opatrnosti dovést trestní odpovědnost, a nelze tak plošně převádět porušení povinnosti dané ustanovením § 415 občanského zákoníku do trestněprávní normy. Obviněný uvádí, že pravidla FIS nemají žádnou závaznost, mají toliko doporučující charakter a jejich porušení nelze přímo přenést do trestního práva. Odvolací soud však ve

svém rozhodnutí tato pravidla ve vztahu k možnému porušení povinnosti ze strany obviněného vůbec neřešil. Soud deklaroval porušení trestní normy pouze na základě porušení pravidel FIS, konkr. č. 1, 2 a 3, a porušení těchto pravidel vůbec nehodnotil v rámci ustanovení §415 obč.z. Porušení uvedených pravidel přenesl soud rovnou do subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu.

Dovolací soud však uvedené námitky shledal jako nedůvodné a dovolání odmítl.

Jako důvod uvedl, že odvolatel, skrze svoji sportovní zkušenost měl vědět, že způsobem v trestním zákoně uvedený zájem chráněný trestním zákonem porušit může. V otázce závaznosti sportovních pravidel FIS odkázal na již uvedené rozhodnutí 25 Cdo 1506/2004, podle něhož pravidla chování pro lyžaře vydané Mezinárodní lyžařskou federací nejsou obecně závazným předpisem, avšak pro lyžaře na sjezdové trati jsou závazná a jejich porušení představuje porušení právní povinnosti vzniku škod. Ze strany obviněného se jednalo o takový způsob jízdy, pro který bylo charakteristické nevěnování dostatečné pozornosti situaci na sjezdovce, kterážto formulace přesně vystihuje chování lyžařovo a porušení zmíněných pravidel v bodě 1 (ohled na ostatní lyžaře), v bodě 3 (volba stopy jízdy) a v bodě 4 (předjíždění).

Dále Nejvyšší soud ČR deklaroval, že lyžař je povinen přizpůsobit rychlost a způsob jízdy svým schopnostem a zkušenostem a celkové situaci na místě, jímž projíždí (tedy zejména terénním, sněhovým a povětrnostním podmínkám, výhledovým poměrům, počtu a pohybu ostatních lyžařů či jiných osob apod.), aby měl možnost včas a v dostatečné vzdálenosti reagovat i na nenadálou překážku v jízdě. Pokud zaviněně nedodrží uvedená pravidla, lze u něj dovést porušení tzv. obecné prevenční povinnosti uložené každému podle § 415 obč. zák. nebo nedodržení potřebné míry opatrnosti. Způsobí-li takovým porušením z nedbalosti jinému těžkou újmu na zdraví, přichází v úvahu jeho trestní odpovědnost za trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst.1 tr. zák.

Závěry uvedené v rozhodnutí nejvyššího soudu jsou jen odrazem ustálené české judikatury v posuzování těchto případů. Je nepochybné, že v tomto směru se jedná o případ paralelního sportu. U těchto druhů sportů poměřuje Nejvyšší soud chování sportovce z hlediska principu předběžné opatrnosti. V právní větě v odůvodnění zmíněného rozhodnutí je sice dána závaznost pravidel FIS, avšak z dalšího odůvodnění spíše vyplývá, že soud

posuzoval uvedený případ jen z pohledu principu předběžné opatrnosti bez přihlídnutí k těmto pravidlům. Avšak pravidla se do velké míry s tímto principem předběžné opatrnosti překrývají. Lze tedy dovést, že i v případě absence jakýchkoliv pravidel FIS, by soud dospěl k porušení principu předběžné opatrnosti a patrně i k vyslovení viny.

11. Trestněprávní odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy

11.1 obecně

Od 1.1.2012 vstoupil na území české republiky v účinnost zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“). Dle ustanovení §2 odst. 1 tohoto zákona upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit a postup v řízení proti právnickým osobám (§2 zák. č. 418/2012 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob). Dle ustanovení §1 odst. 2 je tento zákon k obecnému trestnímu zákoníku, tedy zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoníku (dále jen „TZ“) ve vztahu speciality.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vychází z konstrukce, že právnické osoby se mohou dopustit pouze trestných činů uvedených v obecném trestním zákoníku, které jsou taxativně vymezeny v §7 ZTOPO.

Z trestných činů proti životu a zdraví uvedených v hlavě I trestního zákoníku není v této speciální normě, tedy v ZTOPO, vymezen ani jeden tento trestný čin, z čehož lze a contrario dovést, že de lege lata nemůže být žádná právnická osoba za žádný trestný čin proti životu a zdraví trestněprávně odpovědná a nemůže být tedy odpovědná ani právnická osoba, u které by jinak připadala v úvahu trestní odpovědnost za sportovní úrazy. Výsledkem shora uvedené úvahy by mohl být závěr, že tato kapitola může skončit, jelikož se tento zákon na problematiku této rigorózní práce nevztahuje. Považuji však za nutné zdůraznit, že dle důvodové zprávy původní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob s trestní

odpovědnosti právnických osob za trestné činy proti životu a zdraví počítal. Dále je také možné, že s pozdější novelou budou trestné činy proti životu a zdraví do ustanovení §7 ZOTPO zakotveny, což by výrazně měnilo situaci tak, že za sportovní úrazy by mohla být právnická osoba trestněprávně odpovědná. Z těchto důvodů budu tedy i nadále pokračovat.

Původní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, jak je shora uvedeno, ve svém taxativním výčtu trestných činů, kterých se může dopustit právnická osoba, uváděl i trestný čin těžké ublížení na zdraví dle §145, ublížení na zdraví dle §146, těžké ublížení na zdraví dle §147 a ublížení na zdraví dle §148, vše trestního zákoníku. Vlivem pozměňovacích návrhů poslanců však tyto trestné činy byly z taxativního výčtu vypuštěny. Původní návrh zákona dále připouštěl i účastenství právnické osoby na kterémkoliv trestném činu, tedy i na jiném trestném činu, který byl uveden v taxativním výčtu, pokud to povaha trestného činu připouštěla. Ani toto ustanovení se však přes poslaneckou sněmovnu nedostalo. Lze tedy shrnout, že původní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob připouštěl trestní odpovědnost právnických osob ve formě pachatelství pro taxativně vymezené trestné činy, mezi nimiž patřily i některé trestné činy proti životu a zdraví a u ostatních trestných činů připouštěl návrh zmíněného zákona formu účastenství právnických osob na těchto trestných činech. Účinný je však zákon, který připouští trestní odpovědnost právnických osob jak ve formě pachatelství tak účastenství jen za taxativně vymezené trestné činy. Lze tedy dovodit, že podle původního návrhu zákona byla připuštěna i možnost trestněprávní odpovědnosti právnických osob za sportovní úraz. Dle platné a účinné normy, *de lege lata* tato odpovědnost nepřípadá v úvahu.

11.2 Pojem právnické osoby

Uvedený zákon pro své účely však pojem právnické osoby explicitně neuvádí. Pojem právnické osoby pro účely tohoto zákona je však uveden v samotné důvodové zprávě, která odkazuje na definici těchto pojmů ve světle rámcových rozhodnutí a směrnic Evropské unie, konkr. na Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů společenství. Důvodová zpráva tedy uvádí, že právnickou osobou je: „jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných organizací“ (důvodová zpráva k zákonu 418/2011 Sb.

str. 10). Je tedy nepochybné, že vše, co je dle českého právní řádu právnickou osobou, je i právnickou osobou ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Pro vymezení pojmu právnické osoby je třeba vycházen z ustanovení § 18 odst. 2 občanského zákoníku, který uvádí, že právnickými osobami jsou

- a) sdružení fyzických a právnických osob
- b) účelová sdružení majetku
- c) jednotky územní samosprávy
- d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Ze shora uvedených výkladů je tedy nutno dovodit, že naprostá většina sportovců provozuje svou činnost organizovaně prostřednictvím sportovních klubů, která nejsou ničím jiným než sdruženími fyzických osob ve smyslu zákona o svobodném sdružování občanů, a nepochybně se tak jedná o právnické osoby.

Spousta sportovních organizací však také provozuje svou činnost formou některé obchodní společnosti dle obchodního zákoníku. V takovém případě je na takové subjekt třeba nahlížet jako na právnickou osobu ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 obchodního zákoníku, který uvádí, že „obchodní společnost je právnickou osobou“ (ustanovení § 56 odst. 1 zák. 513/1991 Sb., obchodního zákoník.

Pokud by tedy byl zachován výčet trestných činů proti životu a zdraví i v platném a účinném zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, nepochybně by připadala v úvahu i trestní odpovědnost sportovních organizací, které vykonávají svou činnost ve shora uvedených formách, tedy každá sportovní organizace.

11.3 Přičitatelnost chování sportovce právnické osobě

Je nepochybné, že právnická osoba, je právní fikcí, která v reálném světě neexistuje. Jménem právnické osoby či v jejím zastoupení musí tedy jednat reálné fyzické osoby. Jsou to tedy lidská jednání, konkrétních fyzických osob, za která přichází v úvahu trestní odpovědnost právnických osob. Z tohoto důvodu musí tedy zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vymezit okruh fyzických osob, které jednají jménem či za právnickou osobu,

aby taková jednání byla i jednáními právnické osoby. V zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob je to ustanovení §8 odst. 1, který vymezuje osob jejichž jednání jsou relevantní pro trestněprávní odpovědnost právnické osoby.

Předně jsou to osoby, které tvoří její statutární orgány nebo jejich členové či osoby oprávněny jednat za právnickou osobu či jejím jménem, tak jak je stanoveno pod. písm. a). Dále jsou to osoby, které vykonávají řídicí či kontrolní činnost, když nejsou osobami uvedenými pod písm. a). V neposlední řadě jsou to osoby, které vykonávají rozhodující vliv na řízení právnické osoby, a to za podmínek že jejich jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost. Jednání těchto osob lze právnické osobě ve smyslu ustanovení §8 odst. 2 ZTOPO přičítat vždy. Jednání těchto osob však pro trestní odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy nebude relevantní

Pro trestní odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy bude relevantní skupinou osob, jejichž jednání by mohla založit odpovědnost právnické osoby, stanovených v ustanovení §8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, tedy zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů. Jednání takových osob je však možno právnické osobě přičítat pouze za podmínek stanovených v ustanovení §8 odst. 2 písm. b), které jsou stanoveny alternativně. První podmínkou je, pokud byl trestný čin spáchán na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynů orgánu právnické osoby nebo osob, které jsem vyjmenoval v předchozím odstavci. Druhou pro přičitatelnost jednání zaměstnance či obdobné osoby právnické osobě je, že v předchozím odstavci uvedené osoby neprovedly taková opatření, která měla provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, a to zejména pokud neprovedly povinnou nebo přičitatelnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny anebo nečinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvracení následků spáchaného trestného činu.

Z uvedeného tedy vyplývá, že pro odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy, vyplývá z daného ustanovení několik problémů. Předně je otázkou, zda pro odpovědnost právnické osoby je relevantní pouze ta skutečnost, že sportovec, který jednal na sportovišti za dalších podmínek připouštějících trestní odpovědnost právnické osoby, je zaměstnancem či nikoliv. Ve sportovní oblasti existují mezi právníckými osobami a sportovci mnoho právních vztahů, na základě kterých tito sportovci vykonávají sportovní činnost. Jak již jsem v této práci rozvedl, je rozdíl, zda daný sportovec vykonává tuto činnost profesionálně,

poloprofesionálně či amatérsky. Jedná se tedy o uchopení výkladu ustanovení § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO. V rámci sportovní oblasti jsem toho názoru, že za jednání sportovců, ať již jednají v zaměstnaneckém či jiném obdobném poměru nebo pokud tento sportovec jedná jako amatérský člen právnické osoby (zpravidla sdružení) by nemělo na přičitatelnost jednání takového sportovce právnické osobě vliv a citované ustanovení zákona by v této oblasti mělo být vykládáno extenzivně. Považuji však za nutné zmínit, že s tímto názorem lze polemizovat a z tohoto důvodu rozvedu možnosti odlišných náhledů na tuto problematiku.

Profesionální sportovci vykonávají sportovní činnost zpravidla jako zaměstnanci právnických osob. Mezi takovými sportovci a právnickou osobou je tedy pracovně právní poměr. Přičitatelnost jednání takových osob je zřejmá a jejich protiprávní jednání lze za dalších podmínek právnické osobě přičítat. Pro přičitatelnost jednání právnické osoby budou málo problematické vztahy mezi právnickými osobami a sportovci, kteří vykonávají svou činnost mimo pracovní poměr a to na základě různých obchodněprávních dohod, kdy lze dovodit, že činnost takovýchto sportovců je hlavní činností, která jim přináší obživu. V tomto směru by se nepochybně jednalo o osoby v jiném postavení než zaměstnanci, a jednalo by se o osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO. Už více problematickou skupinou sportovců jsou ti, kteří více méně vykonávají sportovní činnost amatérsky, ale za své sportovní výkony jsou placeni, přičemž jejich výdělek není hlavním zdrojem jejich příjmů. V tomto směru je problematické to, že takové osoby již nejsou osobami závislými na těchto právnických osobách a lze dospět i k názoru, že jednání takovýchto osob nelze právnické osobě přičítat. Stejný názor lze zaujmout i u osob, které vykonávají sportovní činnost organizovaně amatérsky a za svůj sportovní výkon nejsou nijak ohodnocovány.

11.4 Podmínky odpovědnosti právnické osoby za jednání sportovce

Jak již jsem výše uvedl, ne za každé jednání sportovce v postavení dle ustanovení §8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, při kterém vznikne sportovní úraz, bude právnická osoba odpovědná. V případě jednání takové osoby, jejíž jednání vykazuje znaky trestného činu, musí být splněna podmínky uvedené v ustanovení §8 odst. 2 písm. b). Případ první alternativní podmínky, tedy že sportovec musí takto jednat na podkladě rozhodnutí, schválení či pokynů osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a), b), c), nebude asi činit větší potíže. V případě, že bude

prokázán takový pokyn či rozhodnutí, na základě kterého sportovec způsobil sportovní úraz, nelze dospět k jinému závěru než k tomu, že zajednání takového sportovce bude právnická osoba odpovědná. V rámci rématu této práce jsem tohoto názoru, že tento pokyn či rozhodnutí nemusí směřovat ke konkrétnímu zranění. Z hlediska tématu této práce bude postačovat pokyn rozhodnutí či schválení takovýchto osob k bezohlednému chování sportovců na sportovišti vůči soupeřům či k porušování sportovních pravidel.

Za velmi problematickou pro trestně právní odpovědnost právnických osob za sportovní úrazy jsou potom podmínky, stanovené v ustanovení §8 odst. 2 písm. b). al. 2, tedy že jednání zaměstnance či sportovce je možné přičítat právnické osobě pokud osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a), b) a c) neprovedla taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnosti nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvracení následků spáchaného činu.

Z hlediska trestní odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy bude tedy problematické jasně stanovit, co jsou to ona uvedená opatření, ke kterým jsou podle zákona povinna. Již teď je nepochybné, že takové osoby jsou zavázány k principu předběžné opatrnosti, z čehož vyplývá, že jsou povinna přijmout taková opatření k tomu, aby nedocházelo při výkonu sportovní činnosti ke sportovním úrazům. Je otázkou, zda tímto měřítkem budou sportovní pravidla či zda zákonodárce klade na orgány takových právnických osob ještě jiné přísnější nároky, vedoucí k zamezení vzniku sportovních úrazů na sportovišti. Jsem tohoto názoru, jak je to z uvedených kapitol zřejmé, že jediným měřítkem pro takové posouzení jsou pouze sportovní pravidla a nelze dovozovat, že takové sportovní organizace by musely přijímat omezení, než která jsou dána sportovními pravidly.

Závěrem k této kapitole bych chtěl uvést, že by rozhodně bylo žádoucí, aby trestné činy proti životu a zdraví byly opět do taxativního výčtu trestných činů, kterých se mohou dopustit právnické osoby zavést. Důvodem pro shora uvedené, je to, že sport je dnes byznysem a sportovci, dopouštějících se hrubých porušení sportovních pravidel jednají právě v zájmu těchto sob a nelze připustit, aby tito sportovci nesly za takováto jednání trestní postih, zatímco právnická osoba by v důsledku těchto jednání sportovců navýšil svůj zisk.

12. Závěr

Vzhledem k velké odlišnosti a zvláštnosti těžké uchopitelnosti odpovědnosti sportovců za sportovní úrazy nelze k vedenému tématu zaujmout jednoznačné stanovisko.

Je zcela nepochybné, že sportovní činnost je právem upravenou v tom smyslu, že právo této činnosti nechává volný prostor pro její provozování, avšak pokud tato činnost bude vykonávána způsobem, který se právu přičí, pak nezbyvá než dovést, že nastanou právní důsledky za toto porušení.

V této souvislosti hrají jistou roli sportovní pravidla daného sportovního odvětví. Tato pravidla, byť nejsou žádným normativním aktem odvozeným od státu, mají jistou právní relevanci při posuzování nejen trestněprávní, ale i soukromoprávní odpovědnosti. Důvodem pro uvedený názor je zájem státu na provozování sportovních činností, který je podporuje. Dalším důvodem pro uvedené tvrzení je skutečnost, že provozování jakékoliv činnosti je státem dovoleno, avšak tato činnost nesmí být v rozporu s objektivním právem. Dále z této práce jednoznačně vyplývá, že na sportovní pravidla, resp. jejich dodržení, se již ve starověku nahlíželo jako na měřítko odpovědnosti sportovce za způsobený úraz. Pokud tedy sportovní pravidla zaručují ochranu hodnot, které objektivní právo chrání, pak jsou tato pravidla měřítkem vynaložení náležité opatrnosti, a tedy dodržením principu předběžné opatrnosti. V důsledku toho je tedy třeba vyloučit jak soukromoprávní, tak trestněprávní odpovědnost osoby, která v rámci sportovní činnosti způsobila jinému úraz.

Jestliže tedy pravidla, která upravují sportovní zápolení jednoho jedince s druhým, či jednoho týmu s druhým, dostatečně zaručují ochranu hodnot, které jsou objektivním právem chráněny. Je potom třeba na ně nahlížet jako minimálně na právně relevantní okolnost. Dle mého názoru je jejich dodržování zachováním principu předběžné opatrnosti

Nutno si uvědomit, že smyslem každého sportovního pravidla musí být překonávání jednoho soupeře druhým a není tedy účelem sportu způsobit soupeři zranění či dokonce smrt. Pokud by toto sportovní pravidla umožňovala, potom nelze o sportu jakožto prospěšné činnosti vůbec hovořit a nelze na takovou činnost nahlížet jako na privilegovanou.

Zastávám však názor, že sportovní pravidla nebudou měřítkem odpovědnosti u sportovních činností, které se dějí neorganizovaně a spontánně, jelikož u těchto činností lze jen velmi těžko určit, jaká pravidla se na tuto činnost budou vztahovat. Měřítkem pro založení odpovědnosti u těchto druhů sportů bude pouze princip předběžné opatrnosti bez návaznosti na sportovní pravidla.

Pokud jsou tedy sportovní pravidla v souladu s právem, jejich dodržení nemůže založit trestněprávní odpovědnost sportovce. Jako více problematickou však považuji tu skutečnost, že rozpor pravidel s právem, zvláště u nových druhů sportů, je dovozována až ex ante.

Sportovní činnost byla vždy považována za činnost společensky prospěšnou, a pokud v důsledku jejího výkonu vznikl sportovní úraz, byla považována za okolnost vylučující protiprávnost a jako taková vylučovala jak odpovědnost za škodu, tak trestněprávní odpovědnost. Avšak hranice, při kterých bylo na sportovní činnost takto nahlíženo, se v rámci vývoje lidské společnosti měnily. V průběhu 20. stol, zejména na jeho konci, začalo být v rámci rozhodovací praxe zastáváno stanovisko, že ne každé porušení sportovního pravidla zakládá odpovědnost sportovce za způsobený úraz. Tuto odpovědnost zakládá pouze hrubé porušení sportovních pravidel. Tento názor však doposud naše soudní praxe, což nepovažuji za správné, nepřevzala.

V současné době je v zahraničních právních řádech na sportovní činnost nahlíženo jako na okolnost vylučující protiprávnost v rámci institutu přípustného rizika. Tento trend převzal i nový trestní zákoník, tedy zákon č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.2010. Zatím však zůstává otázkou, zda exces z mezí přípustného rizika podle nového trestního zákoníku zakládá bez dalšího trestní odpovědnost jedince za způsobený úraz, nebo zda při tomto excesu lze na jednání takového pachatele ještě nahlížet podle ustanovení § 12 odst. 2 nového trestního zákoníku. Zastávám tedy ten názor, že jednání takového pachatele v rámci excesu z institutu přípustného rizika je nutné ještě posuzovat z hlediska ustanovení § 12 odst. 2 nového trestního zákoníku.

Jak již je shora uvedeno, stát podporuje výkon sportovní činnosti a považuje výkon sportovní činnosti za společensky prospěšné. Je ovšem velmi těžké nalézt odpověď na otázku, kam až mohou pravidla sportovních disciplín zajít a dále jakým způsobem neoprávněný zásah sportovních disciplín stát deklaruje. Problémem ovšem zůstává, že de lege lata neexistuje

žádný orgán, který by tuto otázku ex ante mohl řešit. Proto jako problematickou vidím tu skutečnost, že neexistuje předběžná kontrola sportovních pravidel z hlediska jejich možného nepřipustného ohrožení hodnot chráněných objektivním právem. V takovém případě je to až soud, který v rámci svého volného hodnocení konkrétního případu až ex post posoudí, zda tato pravidla jsou v souladu s právem či nikoliv. V takovém případě by mohl být narušen princip právní jistoty, jelikož jednání sportovce, v jehož následku byl způsoben sportovní úraz a který jednal v rámci sportovních pravidel, může být přesto posouzeno jako jednání, které zakládá trestněprávní či soukromoprávní odpovědnost. Prozatím tato předběžná kontrola není potřebná, jelikož zatím v České republice za posledních 20 let nebyl jediný případ, kdy by soud deklaroval rozporuplnost pravidel sportovní disciplíny s právem či povžoval výkon určité sportovní disciplíny za nepřipustné. Je ovšem otázkou, zdali se časem nezačnou objevovat disciplíny, jejichž výkon bude znamenat výskyt nutných zranění či smrti. V takovém případě si dovoluji de lege ferenda vznést otázku ke zvážení, zda nepřijmout zvláštní právní předpis, který by stanovil kritéria posuzování této činnosti jako sportovní a založil pravomoc některého správního orgánu předběžně tato pravidla kontrolovat, případně daný druh sportu zakázat.

Seznam použité literatury

Aristoteles, Etika Nikomachova. Prekl, Španař J. Bratislava 1979

Bílá kniha o sportu, vydána Komisí Evropských společenství dne 11.7.2007 v Bruselu

Bláha, K., Je šach sport?, Teorie a praxe tělesné výchovy, 34, 1986, č. 6

Důvodová zpráva k zák. č. 40/2009 Sb

Gardiner, S.-Felix A.: Juridification of the football Field: Strategie for Giving Law the Elbow, 1995, Marquete Sports Journal,

Gardiner, S.: Sport, Society and the Law, Sports Law, Cavendish Publishing Limited, The Glass House, Wharton Street, London, 1998

Gerloch, A.: Teorie práva, nakladatelství Aleš Čeněk, 4. upravené vydáním, 2005,

Gališín, P.: Nutnosť diferenciacie a individualizacie při posuzování trestnosti Vracov-povodcu zranění inej osoby při sporovní činnosti, Československá kriminalistika, 1986, č. 2,

Grayson,, E.-C. Bond: Making faul crime, 1993, Solicitos Journal

Hamerník, P. Sportovní právo s mezinárodním prvkem. Praha: Auditorium, 2007

Homéros: Ilias, Prekl. Okál M. Bratislava 1962,

Hrnčířík, T.: Trestněprávní odpovědnost sportovců za zranění způsobená při výkonu sportovní činnosti na serveru www.ipravnik.cz

Jedruch, S.: Odpovviedzialnosc za szkody wyradzone w zwiazku z uprawianiem sportu, Warszawa: Wydawnictwo prawnicze, 1972

Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 1. vydání podle právní úpravy účinné od 1.1.2010. Praha: Leges, 2009,

Karding, E.: Straflosevorsätzliche Körperverletzungen bei Bewegung spielen, Freiburg, 1902,

Knapp, V.: Teorie práva, C.H.BECK, 1995, str. 200

Knappová, Švestka, Dvořák a kol.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. vydání,

Kolektiv autorů: Otázky sportovního práva, Ústav Státu a práva AVČR, 2008

Kincl, Urfus, Škrejpek: Římské právo. Praha: C.H. Beck, 1997,

Králík, M.: Právní odpovědnost za sportovní úrazy, právní rádce IHNED, www.ihned.cz

- Králík, M.: Právo ve sportu, C.H. BECK, 2001,
- Králík M.: Právní odpovědnost ve sportu, Jurisprudence 4/2009
- Krwczyk, Z. Sport jako przedmiot badań socjologicznych, Sport Wyczynowy, 1981, č. 8-9
- Libenský, J.: Fiala, V.: Některé základní pojmy teorie tělesné výchovy, Teorie a praxe tělesné výchovy, 1961
- Leroy A.: Penal Law and Sport , Olympic review, 1981,
- Loup, J. Les sport set le droit, Libraire Dalloz, 1930,
- Mahling, G.: Die strafrechtliche Behandlung von Sportverletzungen. Borna-Leipzig, 1940
- Novotný, O., M. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 5. Jubilejní a zcela přepracované vydání 2007
- Novotný, O. a kol., Trestní právo hmotné, 1. část, 6. Přepracované vydání
- Oliva, P.: Solón, Praha 1971, s. 171, viz též Leoni B. Freedom at the law, New York, 1961,
- Prusák, J.: Šport a právo, Bratislava, Šport, slovenské telovýchovne vydavateľstvo, 1984
- Rainer, A. Věc Bosman, Právní rozhledy 1996, č.8,
- Sawicky J.: Tajemství paragrafů, Orbis, Praha 1970 s..
- Sawicky J.,: Rzyko w sporcie, Sport i turystyka, 1968
- Solnař, V.,: Císařová, D., Fenyk, J. Základy trestní odpovědnosti, podstatně přepracované a doplněné vydání, Nakladatelství Orac, 2004,
- Svoboda, P.: Bosman: fotbal versus Evropské právo, Právník 1996
- Vollrath, A.: Sportkampf verletzungen im Strafrecht, Lipsko, 1931

Abstrakt (CZ)

Rigorózní práce je rozdělena do dvanácti kapitol, ve kterých je postupně rozebírána problematika odpovědnosti za sportovní úrazy. V úvodu se práce zaměřuje na charakteristiku pojmu „sport“ a vztah tohoto pojmu k právním normám. Těžiště této práce spočívá ve snaze vymezit hranice odpovědnosti sportovce za sportovní úrazy. Po obecném vymezení vztahu sportu a práva se práce zaměřuje na obecné aspekty odpovědnosti za sportovní úrazy v obecném a historickém hledisku a též z hlediska pojetí této problematiky z pohledu doktrín převažujících v jednotlivých státech. V neposlední řadě se práce snaží objasnit úlohu sportovních pravidel v posuzování odpovědnosti za sportovní úrazy. Práce se v závěru snaží zjištěné poznatky aplikovat na oblast českého trestního práva a následně i zhodnotit vývoj české judikatury. V poslední kapitole se práce zaměřuje na některé obecné aspekty možné trestní odpovědnosti právnických osob za sportovní úrazy.

Abstract (En)

This rigorous thesis is split into twelve chapters. Subsequently there are recognized topics responsibility for sport's injuries in system general law responsibility and main in criminal law. In opening is this rigorous thesis directed at characteristic of term „sport“ and its relationship to norms of law. After general delimiting relationship sport and law is thesis engaged in general aspects of responsibility form sport injuries in general and historical view and to from perspective of law doctrines predominated in main states of diferent law cultures. In not lease order this thesis is trying find the law relevant of sports rules and their function by limiting the law responsibility for sports injuries. The thesis at the end try aplicate this knowledges to czech criminal law and follow analysys of main czech judgments. In final chapter is the thesis directed at some general aspects of possible criminal responsibility of corporations for sport injuries.

Summary

This rigorous thesis „Responsibility for sport injuries and its criminal law aspects“ is split into twelve chapters. After preamble at the first chapter the second chapter tries to characterize the term „sport“ and try to describe its main characteristic marks. Third chapter tries to find relation between law and sport from view Greyson's and Zauli's conceptions. According to Zauli's concept is area of sport extracted from using norms of law. According to Greyson's concept is area of sport subordinated to the norms of law without any exceptions. Fourth chapter deals with characteristic and law relevance of sport's rules because in present day are sport's rules measure of responsibility for sports injuries. If the rule was broken is responsibility of sportsmen given. The fifth chapter characterizes the basic doctrines of responsibility for sport's injuries and tries to find conception of sports such as circumstance excluding responsibility. At sixth chapter this rigorous thesis describes general aspects of responsibility for sport's injuries. At seventh chapter is included view at the problematic from historical perspective. Eighth chapter deals with private responsibility of sport injuries in continental law area from reason understanding criminal law such ULTIMA RATIO. For criminal responsibility is very important, that sportsmen is responsible according to norms of civil law. There is no criminal responsibility without civil responsibility. Ninth chapter deals with criminal responsibility for sport's injuries from view of Czech criminal law doctrine and from view of new Czech crime code and how to solve the problem of responsibility as circumstance excluding liability from view of „premission of injury party“ or view of „admissible risk“. Tenth chapter including the main judgements of Czech Republic's courts which are relevant for responsibility of sport's injuries and describes the evolution of Czech judgement's praxis. Czech criminal law judge praxis engages attitude that whatever breaking the sport rule can give criminal law responsibility. Eleventh chapter describes the general general of possible criminal responsibility of corporations for sport injuries only in theoretical base because corporation according Czech law cannot be criminal responsible for crimes against life and health.

Klíčová slova:

sportovní úrazy, sportovní právo

Keywords

sport's injuries, sport's law